

**K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN – EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

GULYABANI ROMANININ İNCELENMESİ

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

Ahmet EROĞLU

MAYIS 1999

LEFKOŞA / KIBRIS

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN – EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

GULYABANI

Ahmet EROĞLU
ÖSYM NO : 9519500483
Okul No : 950823

**Tezin Danışmanı :
Doç.Dr.Bülent YORULMAZ**

**MAYIS 1999
LEFKOŞA / KIBRIS**

Hüseyin

Rahmi

Gürpınar

G U L Y A B A N I

(R O M A N)

ÖNSÖZ

Bu bitirme tez çalışması Yakın Doğu Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı kapsamı dahilinde yapılmıştır.

Çalışmada Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Gulyabani adlı romanında « maddi – kültür » ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kapsam içerisinde bilinmeyen kelimeler ve deyimler çıkartılıp tahlil edilmiştir.

Bu çalışmada beni yönlendiren, her türlü yardımcı ve eleştiriyi esirgemeyen, daima fikirlerinden istifade ettiğim bitirme tezi danışmanım kıymetli hocam Doç.Dr.Bülent YORULMAZ'a teşekkür ederim.

Ahmet EROĞLU

Yayın Hakkı : Özgür Yayınları

On Birinci Basım :

Ocak 1995, İstanbul

ÖZGÜR YAYINLARI

GİRİŞ

Gulyabani; yazarın cin, peri ve gulyabani gibi boş inançların nasıl kötüye kullanılarak saf ve namuslu insanların kandırıldığını vurgulayan, boş inançları mahkûm ederek bilimsel düşünceyi savunan romanıdır.

Gulyabani, bütünüyle batıl inanç temine dayanan, fikir, vaka, şahıslar, çevre, ve üslup arasında sıkı münasebet kurulan bir romandır. Yazar, eserini, neticesi sonunda anlaşılan esrarlı bir plana göre kurmuş olmakla beraber hayaletlere inanan eski kadın tiplerini Muhsine, Çeşmifelek, Ruşen Kalfa ve Hanımfendi'yi güzel canlandırmıştır. Kadınların cahil ve safdil olmaları dolayısıyla burada tem, dışarıdan romana sokulan bir fikir olmaktan çıkararak şahısların hayatlarının canlı bir unsuru haline gelmiştir.

Şefika Hanım, parasına göz diken hayırsız yeğeni tarafından Üsküdar'da Bulgurlu dolaylarında bir konakta cinlere, perilere tehdit ettirilmektedir. Evde, korkutulan üç kadın daha vardır: Çeşmifelek Kalfa, zenci Ruşen Dadı Olaylar Muhsine'nin ağzından anlatılır. Düğüm, Muhsine'yi seven Hasan adında genç bir köylü tarafından çözülür. Gulyabani kılığına girerek kadınları dehşete düşüren kişinin konağın kahyası Bekir, cin kılığındaki adamın da Şefika Hanım'ın yeğeni Şevki olduğu anlaşılır. Sonunda Muhsine ile Hasan evlenirler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

GİRİŞ

I.	HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR	1
I.1.	Yazarın Hayatı	1
I.2.	Yazarlığa Başlaması	2
I.3.	Romancılığı	4
I.4.	Konuları	5
I.5.	Romanlarında İşlediği Tipler	8
I.6.	Roman Tekniği	8
I.7.	Gerçekçiliği ve Doğalcılığı	9
I.8.	Dil ve Anlatımı	10
I.9.	Yazdığı Türler	10
II.	YAPITLARI	
II.1.	Roman	12
II.2.	Öykü (Hikaye)	12
II.3.	Oyun	12
II.4.	Kalem Tartışmaları	13
II.5.	Makale	13
III.	HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN ROMANCILIĞININ BAŞLICA ÖZELLİKLERİ	14
IV.	HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN ROMANLARINDA ASLİ TIPLER	21
V.	HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN « YÜKSEK FELSEFESİ »	40
VI.	SÖZLÜKTE KULLANILAN KISALTMALAR	55
VII.	BİLİNMEYEN KELİMELER VE DEYİMLERİN MANALARI	56
VIII.	AÇIKLAYICI NOTLAR	119
VIII.1.	GULYABANI'NİN YENİLMESİ VE MASKESİNNİN DÜŞÜRÜLÜŞÜ	119
VIII.2.	GULYABANI ROMANINDAKİ CİNLERİN İSİMLERİ	120
IX.	GULYABANI ROMANININ BÖLÜMLERİ	122
IX.1.	HANIMNİDEN YAZARA MEKTUP	122
IX.2.(1).	MUHSİNE HANIM	123
IX.3.(2).	AĞLATICI BİR YOL	124
IX.4.(3).	« YEDİ ÇOBANLAR » ÇİFTLİĞİ	125
IX.5.(4).	AYŞE HANIM'IN DUBARASI	126

IX.6.(5).	KORKULU BİR AKŞAM YEMEĞİ	127
IX.7.(6).	PERİLER	128
IX.8.(7).	GERİ DÖNMEK OLANAKSIZ	129
IX.9.(8).	BİLMECE İÇİNDE BİLMECE	129
IX.10.(9).	AHU BABA YAHUT GULYABANI	130
IX.11.(10).	HANIMEFENDİ'Yİ ZİYARET	130
IX.12.(11).	SAMSAM	131
IX.13.(12).	AŞIK BİR PERİ	132
IX.14.(13).	PERİYLE SÖYLEŞME	133
IX.15.(14).	MUHSİNE'YE OLAN AYNEN HASAN'A DA OLMUŞ	134
IX.16.(15).	TUHAF BİR SINAV	135
IX.17.(16).	KANLI BİR DÖVÜŞME	136
IX.18.(17).	HANIMEFENDİ'NİN NEFESİ	137
IX.19.(18).	HEPİMİZ HAKKINDA İDAM HÜKMÜ	138
IX.20.(19).	GULYABANI'NİN YENİLMESİ VE MASKESİNNİN DÜŞÜRÜLÜŞÜ	139
X.	BOŞ İNANÇLAR VE POZİTİF DÜŞÜNCE YOLUNDA	141
XI.	SONUÇ	143
XII.	BİBLİYOGRAFYA	145
XIII.	İNDEKS	147

I. HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR

Romanımızda doğalcılığın ve gerçekçiliğin en önemli kavşaklarından biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar, sanat yaşamı boyunca hep aklın ve mantığın yanında olmuş; romanlarıyla, öyküleriyle, yazılarıyla toplumun çağdaşlaşması yolunda, yobazlığa, gericiliğe, bağınazlığa, sömürülüğe karşı savaşımıştır. Onu böylesine verimli, çok okunan bir yazar yapan da bu özelliği olmuştur. Hüseyin Rahmi, Türk toplumunun büyük bir dönüşüm sürecine girdiği bir dönemde, yanı doğru zamanda ortaya çıkan bir düşünür-yazardır.

I.1. YAZARIN HAYATI

17 Ağustos 1864'te, İstanbul'un Ayaspaşa semtinde doğan Hüseyin Rahmi Gürpınar, hünkar yaverlerinden Mehmet Sait Paşanın oğludur. Ancak babasının pek etkisi altında kaldığı söylenemez; çünkü, Mehmet Sait Paşa, görevli olarak zamanının çoğunu İstanbul dışında geçiren bir kimsedir. Annesi de, küçük Hüseyin Rahmi daha dört buçuk yaşındayken ölünce, yapayalnız kalır. Bu nedenle çocukluğu teyzesinin Aksaray'daki konağında geçer.

Tipik bir Osmanlı konutu olan konakta kadınlar arasında yaşamı romanlarında işlediği olaylar ve özellikle kadın tipleri konusunda büyük bir gözlem birikimi sağlamasında en önemli etken olacaktır.

Belki de anne imgesi ve bu imgeden çok çabuk ayrılması, romanlarındaki ve öykülerindeki "Annem okur yazar bir kadındı. Beni dört buçuk yaşında teyzemin eğitici kucağına bırakarak pek genç iken, yirmi iki yaşında öldü. Söz annemden açılınca, kendimi tutamam, ağlamadan duramam. Çünkü kendisine pek düşkündüm. Kucağından hiç inmezdim." (Yalınlaştırılmıştır, Yeni Türk Dergisi, sayı 25, 1934). Buna karşın Hüseyin Rahmi, ilk öğrenimden sonra, önce Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştiyesi'nde okumaya başlar ama diploma almadan Mahrec-i Aklam adı verilen bir tür meslek okuluna geçer. Bu okul, devlet memuru yetiştiren bir okuldur. 1878'de Mülkiye İdadisi'ne yazılır; ancak ikinci sınıftayken, hastalandığı için ayrılmak zorunda kalır. Ağızından kan gelmiştir. Bu durum, genç Hüseyin Rahmi'yi ürkütür. Annesinin de veremden ölmüş olması,

yazarın, bir bakıma mikrop korkusunun da nedenini oluşturur. Yakınlarının belirttiğine göre, oldukça “kuruntulu” bir kişiliği vardır ve işi, başkalarıyla ilişkiden kaçmaya kadar götürür.

1880'de Adliye Nezareti Umur-u Cezaiye Kalemi'nde (Ceza İşleri Bürosu) memur olarak çalışmaya başlar. Daha sonra İkinci Asliye Mahkemesi namzet üyeliğinde bulunur.

1908 Meşrutiyeti'nden sonra, resmi görevinden ayrılır ve yapıtlarını yayımlamaya başlar.

1912'de, Heybeliada'da yaptırdığı köşke taşınır ve ömrünün otuz yılını bu köşte geçirir. 1914'te Darülbeydi kurulduğu zaman oluşturulan “edebi kurul” üyeliğine atanır. İkdam gazetesinde, tiyatro yazıları da yayımlar. 1936'da Kütahya milletvekili seçilmesiyle başlayan siyasi yaşamı, iki dönem sonra 1943'te sona erer.

II.2. YAZARLIĞA BAŞLAMASI

Hüseyin Rahmi'nin annesi de babası da okumuş insanlarda. Babasının divan şiiri yazdığı da bilinmektedir. Kendisinin yeteneği de küçük yaşta ortaya çıkmıştır; 1887'de yayımlanan ilk yazısı, İstanbul'da Bir Frenk adını taşır. Bu öykü, hayli de beğenilmiştir.

Bu yıllar, Tanzimat ikinci kuşak yazar ve şairlerinin, edebiyat dünyasına egemen olduğu, Servet-i Fünun kuşağının yazılmasına hazırlandığı yıllardır. Şiirde, coşumculuk (romantizm) kendisini duyururken, roman ve öyküde, Samipaşazade'nin Sergüzeşti romanıyla Küçük Şeyler adlı öykü kitabı, Nabızade Nazım'ın Zehra romanıyla Karabibik adlı ilk doğalçı (natüralist) uzun öyküsü, Recaizade Ekrem'in Araba Sevdası romanı edebiyatımıza büyük açılımlar getirmiş dilde, anlatımda, anlatı estetiğinde büyük bir gelişme sağlanmıştır. Bunların yanı sıra, ama bambaşka bir yolda yazan, dönemin basın ve yazın alanındaki devi Ahmet Mithat Efendi'nin her türden yazdığı romanları,

okuru hem anlatı türünü okumaya alıştırmış, hem de romanlarıyla geçinebilmesi, genç yazarları yüreklenmiştir.

Hüseyin Rahmi'nin ilk romanı da, 1887'de Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı Tercüman-ı Hakikat gazetesinde, tefrika edilmeye başlar. Kendisi, romanını Ahmet Mithat Efendi'e göndermiş, ertesi günü romanın gazetede yayımlanacağını, kendisinin matbaaya çağrıdığını okuyunca gözlerine inanamamıştır: "Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

-Kimsin sen çocuğum?

-Şık yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhal bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. (.) Bana pek alaycı gelen bir sesle:

-Oğlum, senin ağızın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin, ne yazı gücün, ne deneyimin, ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin, ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

(...) Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüzünlü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

--Ağlama... Ağlama, inandım... dedi.(Şık'ın önsözünden, ikinci basım, İbrahim Hilmi Kütüphanesi, 1920)

Böylece Hüseyin Rahmi, yazın dünyasına, hem de onu, daha sonra kızını vermeyi düşünecek kadar beğenen ve seven Ahmet Mithat Efendinin desteğiyle girmiş olur. (Ahmet Mithat Efendi'nin, kendisine kızını verme teklifini nazikçe reddeder ve ömür boyunca evlenmez.)

I.3.ROMANCILIĞI

Hüseyin Rahmi, daha ilk yapıtıyla, yani *Şık romanıyla* büyük bir ün kazanır. Buna kendisi de şaşırılmıştır. Nedenini Ahmet Mithat Efendi'ye sorduğunda, şu yanıtı alır. "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemci, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."

Gerçekten de, Hüseyin Rahmi, ustası Ahmet Mithat Efendi gibi, hem okurlarını bilinçlendirmeye, çağdaşlaştmaya, boş inanlardan, çağdaşlıklardan kurtarmaya çalışır, hem de bunu yaparken eğlendirmeye okura hoşça vakit geçirtmeye çalışır. Bu arada, ilerde değinileceği gibi, belki biraz aşırıya kaçar, öğreticiliğin dozunu kaçırır; ama onun inancına göre, roman estetiği ister zedelensin, ister zedelenmesin, bunun o dönemde, o koşullarda, yaşamsal bir gereği vardır.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında, ilk kez yapmacıksız bir yerlilik vardır. İstanbul'un bütün semtleriyle, mahallenin delisinden konak hanımfendisine, sokak çocukların kayınpederinin evine yan gelen içgüveyine kadar. Kimi ve neyi konu olarak alıyorsa, onu yerli renkleriyle betimlemesini bilir. İffet romanının yayımlandığı sırada (1897) romanın konusunun bir Fransız yapıtlından aşırıldığını ileri sürenlere, şair Andelib'in verdiği yanıt, ilginçtir: "İnsaf ediniz yahu, Fransa'da Edirnekapı mezarlığı, Yenibahçe çayı, Kale Dibi mahallelerimizin hayatı var mıdır/ Hüseyin Rahmi bu halkı dil şiveleriyle, bütün adetleri, feci ve gülünç ahlakları, sefaletleriyle yaşamıştır. Mezarlıklarda gördüğümüz şiir de büsbütün yerlidir, hiç Fransız şırselligini andırmaz. İffet ipliği, yünü, boyası yerli olan eski Türk halıları kadar Türkür!"

Hüseyin Rahmi, sanatı, halkın yükseltmek için bir araç olarak görür. Bu nedenle, bütün yazarlık yaşamı boyunca üzerine gitmediği, eleştirip alay etmediği hiçbir toplumsal kurum yoktur; iki yüzlü aile ahlakını (daha doğrusu ahlaksızlığını), dini kötüye kullanıp dünyalıklarını doğrultan yobazları, karısını ya da kocasını aldatan eşleri, her türlü rezaleti Avrupalılışmanın bir gereği olarak gören kadınları, tüyü bitmedik yetimin hakkını gasp eden ticaret erbabını yergilerinin hedefi olarak işlerken, amacı yalnızca okuru biraz olsun

düşündürmek ve eğlendirmektir. Kendisini “üslupsuzlukla suçlayan yazar ve eleştirmen Şahabettin Süleyman'a şöyle yanıt verir: “Karşımızda yükselmek özlemiyle ellerini bize uzatmış milyonlarla halk var. Bir milletin genel kültürü, birkaç estetik hocasının araştırmalarının sonuçlarıyla ölçülemez. / Halk için edebiyat olmazmış... Ne saçmalık! Halk bilgisizlik içinde boğulsun, koca bir millet yok olmaya mahkum olsun, biz karşından seyrine bakalım, öyle mi? Siz edebiyatı kendi aranızda geçerli bir kalp paraya, yalnız seckinlere özgü bir şifreye çevirmek istiyorsunuz.” (Cadi Çarpiyor'dan).

I.4.KONULARI

Refik Ahmet Sevengil, Hüseyin Rahmi Gürpınar adlı yapıtında, “Halk için yazan yazar, konularını ve tiplerini halkın yaşayışından, düşüncesinden, konuşusundan aldı. Üstadın romanlarını okurken, bu kitaplardaki kahramanları bir bir tanır gibi olurum. Onlar yazarın düşleme gücünün (muhayyilesinin) yarattığı tiplerdir ama bu hayal aleminin yaratıkları, sokakta dolaşan, vapura, tramvaya, trene binen, sizinle konuşan, benim yanında oturan gerçek insanlardan hiç de başka türlü değildir.” Demektedir. (1944,s.58).

Gerçekten de Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yapıtlarında, çoşumculuğu, düşlemlerin, büyük aşkların, kara sevdaların, yaşamın düşkü yanlarının yeri yoktur. Kendi deyişiyle o, okurlarını yüksek bir felsefeye doğru yükseltme amacıyla başka bir amaçla yazmaz; bunun için de konularını seçerken, bunların yaşamın içinden sayfalar olmasına özen gösterir. İstanbul'un kenar semtlerinde, mezarlıklarda, çingene mahallelerinde, konaklarında, Şirket-i Hayriye vapurlarında, gazzinolarında, yazılıklarında, gezi yerlerinde vb. dolaşır, okurlarını dolaştırır. Berna Moran'ın deyişiyle, “Halk cahil kaldıkça hiçbir şeyin düzelmeyeceğine inandığından, halkın geleneklere, göreneklere ve dine dayalı zihniyeti yerine, Batı'nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmek istemiştir. Onun için, romanlarında hep ‘eski kafa’, ‘yeni kafa’ dediği iki zihniyetin çarpışlığına tanık oluruz.” (Selim İleri ile yaptığı konuşmadan). Bu amacının gerçekleştirmek için, İstanbul, bir laboratuardır sanki.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu adlı yapıtında Önder Göçgün, Hüseyin Rahmi'nin işlediği konuları şöyle sınıf sınıflandırmaktadır:

1. Batılılaşmayı yanlış anlayan, davranışları Türk toplumunun gelenekleriyle tezat ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, zuppe ve dejenerere tiplere yer veren eserler (*Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsevdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı*).
2. Toplumun gerisine itilmiş, yokluklar içinde kıvranan, genellikle her türlü himayeden mahrum, zavallı, aciz kimseleri ve onların problemlerini, düştükleri kötü durumları ele alan eserler (*Iffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp*).
3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler (*Kuyruklu Yıldız Altında Bir Izdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tilisi, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi*).
4. Karı-koca geçimsizliklerin ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler (*Mutallaka, Tebessüm-i Eleم*).
5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler (*Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu*).
6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayri meşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler (*Toramam, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı?, Namuslu Kokotlar*).
7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhuşu, son derece realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler (*Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi*).

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek, dünya ve ahretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırı kimseleri, onların fikri ve ruhsal yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler (*Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun mu idi?*).

9. Ruhsal bakımından hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler (*Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam*).

10. İllerlemiş yaşlarına rağmen, hala olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler (*Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu?*).

11. Tehditle para sizdirmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkiyayı konu alan eserler (*Eşkiya İninde*).

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler (*Kesik Baş*).

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler (*Ölüler Yaşıyor mu?*)

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek, çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hallerini tasvire yönelik eserler (*Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*). (1993, s.603-6-4).

Bu sınıflandırmadan da anlaşılacağı gibi, Hüseyin Rahmi, genel olarak toplumun ve insanların her türlü olumsuzluklarını, suça yönelmelerini, toplumsal ve dinsel yolsuzluklarını, cinsel kuduranlıklarını, safliklarını, doğalcılara özgü bir gözlemci gerçekçilikle işlemiştir.

I.5. ROMANLARINDA İSLEDİĞİ TIPLER

Yine Önder Göçgün'ün kapsamlı sınıflandırmasına göre, Hüseyin Rahmi'nin romanlarında işlediği tipler, toplumun her kesiminden, her yaştan, her ruhsal durumda olan tiplerdir: Yoksullar, dilenciler, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, gayri meşru çocuklar, iffetsizler; mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, öğretmenler, din adamları, müreibbiyeler, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, politikacılar, şairler, musikişinaslar, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, içgüveyi olanlar, dullar, dolandırıcılar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, beslemeler, dadılar, kalfalar; aydınlar, yarıaydınlar, cahiller; alafranga-dejenere-zuppe tipler, tutucular, yobazlar, milliyetçiler, devrimciler, yenilikçiler, pozitivistler, enternasyonalistler, namussuzlar, kalenderler, kaderciler, filozof geçinenler; Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar; hovardalar, şıpsevdiler, İstanbul hanımfendileri, İstanbul beyefendileri, fedakarlar, dedikoducular, fettanlar vb.

Bütün bu tipler arasında, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın özel bir beceriyle canlandırdığı tipler, kadınlar, özellikle yaşlı kadınlardır. Birçok eleştirmen bu konuda, onun küçük yaşta teyzesinin konağında tanıdığı kadınları gözlemlediğini söyler.

I.6. ROMAN TEKNİĞİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında teknik bir yetkinlik olmadığı genel kabul gören bir yargıdır. Roman estetiği tekniğinin yenileştiği, çağdaşlaşlığı bir dönemde, Servet-i Fünückularla aynı zaman diliminde yaşadığı düşünülürse, bir Halit Ziya Uşaklıgil'in, bir Mehmet Rauf'un romanlarında ulaştıkları düzeye karşılaşıldığında Hüseyin Rahmi'nin romanlarının (ve öykülerinin) gerçekten teknik kusurlar taşıdığını söylemenmelidir.

Örneğin, doğalcıları ve gerçekçileri örnek almasına karşın, romanın akışını sık sık keserek kendi düşüncelerini söylemesi, hem roman tekniği açısından kusur sayılır. Hem de gerçekçi ve doğalcı akamın anlatılan olaylara romancının

karişmaması, yorum yapmaması, yalnızca olayı betimlemesi anlayışına aykırıdır. Romandan bir ders, bir sonuç çıkarılacaksa, bunu okurun anlayışına ve yorumuna bırakmak gerçekçiliğin ve doğalcılığın genel kuralıdır. *Murebbiye* romanında Hüseyin Rahmi, Fransız mürebbiye Anjel'in geçmişine dephinirken, onun düşkün bir kadın olduğunu belirtir ve dönemin Paris'inin betimlemesini yaparken, ahlak düşüklüğünün yol açtığı felaketler üzerinde uzun uzun durur; sözü doğalcılara getirerek, doğalcılığın nasıl bir sanat akımı olduğu, hangi özellikleri bulunduğu konusunda bilgi verir. *Gulyabani*'nin sonunda da, Gulyabanının gizi çözüldükten sonra, aslında bunun boş inançtan başka bir şey olmadığını, bu boş inançlardan dolayı, açık gözlerin insanları dolandırdığını anlatır.

Hüseyin Rahmi'nin teknik özelliklerinden biri de, roman kurgusunu estetik bir biçimde düzenlemeyişi, dolayısıyla konunun gelişimini yalnızca olayların akışına bırakmasıdır. Bu nedenle de ortaya çıkan zorlukları, düğüm noktalarını kimi zaman mantığa uygun gelmeyen yollarla çözmek zorunda kalmakta, o zaman da yetkin olmaktan uzak, naif bir roman çatısı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu konunun, onun romanlarında gülmece öğelerinden birini oluşturduğu da söylemenmelidir.

I.7.GERÇEKÇİLİĞİ VE DOĞALCILIĞI

Hüseyin Rahmi, sanatında gerçekçilik ve doğalcılık akımlarından çok etkilenmiş ve bu yolda yapıtlar vermiştir. Onun yapıtlarında, doğalçı geleneğe uygun olarak topluma kötümser, yergici bir gözle bakılır ve çocukların dışında "iyi insan" bulmak çok güçtür. Yazarın bu kötümserliğinde, annesini genç yaşta yitirmesinden hastalık korkusuna kadar pek çok etken bulmak olasıdır; ama asıl etkeni, belki de bir fotoğraf objektifi gibi betimlediği toplumda aramak yerinde olur.

Asıl olarak gerçekçiliği aldığı halde, Hüseyin Rahmi'nin romanlarında neden-sonuç ilişkisi de oldukça zayıftır. Kahramanlar daha çok "yazar öyle ya da böyle isteği için" "öyle ya da böyle" davranışırlar. Çünkü yazarın olayları düzenleyişinde neden-sonuç ilişkisine dikkat etmekten çok başka amaçları vardır: "Okuru

bilinçlendirmek". Bununla birlikte, Selim İleri'nin kendisiyle yaptığı konuşmada, Berna Moran, haklı olarak şunları söylemektedir: "Okurlarını yüksek bir felsefeye doğru çekmeye çalıştığını söyleyen Gürpınar'ın bunu başardığı söylenenemez. Ondan akılda kalan, gülmeceyi, türlü tipleriyle, canlı bir İstanbul yaşamıdır. Okura aşılamaya çalıştığı ve önemli saydığı fikirlerin pek çoğu gürültüye gitmiştir. Çünkü bunları romanın olay örgüsüyle bütünleştirerek işleyememiştir."

Onun doğalcılığı konusunda söylenecek bir başka yargı da, doğalcıların genel olarak işlediği her toplum için geçerli olacak ilişkileri, aşk, cinayet, evlilik ilişkileri, karı ya da kocanın ihaneti gibi konuları değil, yazarın kendi toplumunun, hatta denebilir ki İstanbul'da yaşayan insanların (bu topluma özgü) ilişkilerini işlemesidir. Bu da aslında romantiklere özgü konu anlayışından başka bir şey değildir.

I.8.DİL VE ANLATIMI

Hüseyin Rahmi Gürpınar, romanlarında da öykülerinde de dil estetiğine önem vermez. İlk yapıtlarında yer yer Servet-i Fünun anlatımını uygular. Daha sonrasya hem sözcükleri, hem de anlatımı yalınlaşmaya yönelir. Bu konuda, *Cadı Çarpiyor* adlı polemik kitabında (1913), "Dilimizde sadeliğin zorunluluğu ve önemi ciddi olarak bilindiği gün, edebiyat başlamış olacaktır," demektedir.

I.9.YAZDIĞI TÜRLER

Hüseyin Rahmi'nin en verimli olduğu tür, romandır. Roman dışında öykü, oyun, makale gibi türlerde de yazmıştır. Yazın ve dil konusundaki görüşlerini, kalem tartışmalarında dile getirmiştir.

Gönül Ticareti, Melek Sanmıştım Şeytani, İki Hödügün Seyahati, Meyhanede Hanımlar gibi kitaplarda topladığı öykülerinde, romanlarında olduğu gibi, amacı yine toplumsal yergi yoluyla halkın bilinç düzeyini yükseltmektir. Öykülerinin dili, romanlarından daha yalın, yapı bakımından da daha basittir.

Kalem tartışmaları *Cadı Çarpiyor ve Şekavet-i Edebiyye (Yazın Eşkıyalığı)* adlı yapıtlarında yer alır. Bu kitaplardaki yazılar, romanlarına yapılan eleştirilere verdiği yanıtlardır. Kalem tartışmalarında Hüseyin Rahmi, kendi yazdıklarının üzerine titreyen, hırçın ama yazıcı kişiliğinden emin bir yazar kimliği göstermektedir.

II. YAPITLARI

(Tarihler, kitap olarak çıktığı yılı göstermektedir):

II.1.ROMAN

Şık (Ayna, 1889), İffet (1896) Mutallaka (1898), Mürebbiye (1899), Bir Muadele-i Sevda (1899), Metres (1899), Tesadüf (1900) Nimetşinas (1901), Şıpsevdi (1911), Kuyruklu Yıldız Altında Bir Izdivaç (1912), Sevda Peşinde (1912), Gulyabani (1912), Cadı (1912), Hakka Sığındık (1919), Toraman (1919), Hayattan Sayfalar (1919), Son arzu (1922), Tebessüm-i Elem (1923), Cehennemlik (1924), Efsuncu Baba (1924, Ben Deli miyim? (1925), Billur Kalp (1926), Tutuşmuş Gönüller (1926), Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu? (1927), Muhabbet Tılsımı (1928), Mezarından Kalkan Şehit (1929), Kokotlar Mektebi (1929), Şeytan İsl̄i (1933), Utanmaz Adam (1934), Eşkıya İninde (1935), Kesik Baş (1942), Gönül Bir Yel değiirmenidir Sevda Öğütür (1943), Ölüm Bir Kurtuluş mudur? (1945), Dirilen İskelet (1946), Dünyanın Mihveri Kadın mı (1949), Deli Filozof (1964), Açı Gülüş (Tebessüm-i Elem, 1967), Can (1968), İnsanlar Maymun muydu? (1968), Namuslu Kokotlar (1973)b

İSTİHBERİ

Namuslu Vaizi (1920), Meyhanede Hanımlar (1924), Namusla Açlık Meselesi (1925), Katil Buse (1933), İki Hödügün Seyahati (1933), Tunelden İlk Çıkış (1934), Gönül Ticareti (1939), Melek Sanmıştim Şeytanı (1943), Eti Senin Nemig Benim (1963).

İSTİHBERİ

Hazan Bülbülü (1916), Kadın Erkekleşince (1933), İki Damla Yaş (1973),
Tokuşan Kafalar (1973).

II.4. KALEM TARTIŞMALARI

Cadı Çarpiyor (1911), Şekavet-i Edebiyye (1933),

II.5. MAKALE

Müntehabat-ı Hüseyin Rahmi / Bülbül Yuvası (1989 – 1890).

III. HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR'IN ROMANCILIĞININ BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Hüseyin Rahmi, ilk eserlerinden son yazılarına kadar hep aynı özellikleri sürdürmüştür.

Romancılığın başlıca özellikleri şunlardır:

1- Genel olarak Realizm etkisi altındadır. Hemen bütün eserleri birer gözleml ürünüdür. Bu konuda kendisi şöyle demektedir:

Bir sanatkar tabiatı ne kadar vuzuh ve sıdk ile istinsah edebilirse eserine o kadar ruh vermiş olur. İcatta hiçbir muhayyile tabiat kadar zengin ve rengöin olamaz. (Son Arzu, mukaddime)

Roman ahlakin aynasıdır. Onun objektifi gördüğü manzarayı alır. (Ben Deli miyim? Savunması, "Vakit" gazetesi, 1 Ekim 1340 "1924")

Hüseyin Rahmi'yi yakından tanıyan bir yazar da, bir konferansında, onun çalışma yöntemini şöyle anlatmıştır:

Kendisinin birçok not defterleri vardır, bavyerde otururken, yolda giderken filan dikkate şayan bir vaka oldu, bir müşahede filan geçti mi hemen defterine not eder, sonra romanda sırası gelince bu malzemeyi kullanır. (Refik Ahmet, Hüseyin Rahmi Bey, Hayatı ve Eseri: Güzel Sanatlar Birliği'nde verilmiş bir konferans; Darülbedayi, 1932, no. 35)

2- Kimi eserlerinde, Natüralizm etkisi altındadır. Claude Bernadr'in bilime uyguladığı deneyim (experimentation)'i Zola romana uygulamış ve böylece "Deneysel Roman" (Le roman experimental) meydana gelmişti. Hüseyin Rahmi

de, kimi eserlerini bu yöntemle yazmıştır (*Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Ben Deli miyim?*)

Yazar, *Natüralizm* üzerine düşüncelerini *Mürebbiye* romanında bir kahramanın ağzından şöyle anlatmaktadır:

Ahlakıyyundan olmak için ahlaksızlığı tedkik etmek icap eder. (...) Eski "moral" ile yenisini ve bilihassa edebiyat ile "moral" i yekdiğerinden tefrik etmek lazımdır. (...) Ahlakıyyun-i kadime levse el değdirmeden bunun mahiyyatı hakkında hüküm ve rey vermek iddia-yi garibinde bulunurlarmış. (...) "Naturalizm" ve "experimentalisme" usulleri edebiyata tatbik edileli beri, tedkik ve tahrir yolları değişti. "Claude Bernard"ın usul-i tecrübeyyeyi "fizyoloji"ye, tibba tatbikinden sonra romanı usul-i tetkiyyesince fúnun-i tecrübeyye idadına girmek istidadını gösterdi. (...) Bu kaideye tebaan biz de romanlarımızda yaşatacağımız aza-yi vak'ayı tabiattan birer "tip" örnek olmak üzere intihab eder, bunların valideyn veecdadlarından irsen ahz edecekleri bünye ve mizac ve ahval-i saire-i hulkiyyeleriyle sonradan içinde yaşayacakları adat, ahlak ve usul-i maişeti nazar-ı i'tibara olarak filan şerait-i hulkiyye ile doğup ve filan ahval-i ictimaiyye üzere yaşayan bir adamın sergüzeşt-i ömrü, tesadüf edeceği vukuat-i hayatıyyeye nazaran tabiaten ne yolda güzeran olmak ve ne gibi netayic göstermek icab ediyorsa, bunu son derecede bir mutabakat-i tabiiyye ile tasvir ederiz. (Mürebbiye, 1315 "1889", s. 40-44)

Ben Deli miyim? Romanı aleyhinde açılan davada, eserini savunurken, şöyle demiştir:

Bugün Natüralizm, Realizm'in fenni hududu dahilinde bir hikaye yazmak büyük bir ihataya lüzum gösteren derin bir ilimdir. Güneşyle, havasıyla, ictimaiyyatı ve ahlaklıyla, iyi kötü mizac ve adetleriyle, hasılı bütün müessesesiyla bir muhit alacaksınız. Sonra her tabakadan intihab edeceğiniz kahramanlarınızın ruhlarına hulul ile, namuslu, namussuz, terbiyeli, terbiyesiz, mağdur, gaddar, zalim, mazlum şahsiyetleri bir vaka içinde, tabiatta gördüğümüz gibi yaşatacaksınız. İctimai türlü türlü

müşterek yaraları açacaksınız. Frengi, cinnet gibi feci' emrazın irsi te'siratını göstereceksiniz. Tabible beraber fahişelerin muayenesine gideceksiniz, morga gireceksiniz, teşrih masasının başında çürümüş etleri, sinirleri karıştıracaksınız. Fenn-i hakikat namına yürüyecek ve insanlardan hiçbir şey gizlemeyeceksiniz. Hakiki hikayecilik bütün ulumu, fununun ihtiva eden, her fenaliği, her marazı, her gizli fesadı, yarayı aydınlığa çıkaran yüksek bir kudrettir. (Ben Deli miyim? savunması, Vakit, 1.10.1340 "1924)

3- Natüralizm etkisinin sonucu olarak, kimi eserlerinde baştan sona, kimi eserlerinde de yer yer, hayatın "çirkin, bozuk, gülünç yanlarını alır, bu yanları açığa vurur. Kendisi şöyle demektedir:

* İnsanların kabahatlerini, günahlarını kendilerine açık olarak göstermeli ki, onları tekrardan kaçınsunlar. İnsanlık odur ki, başkalarının yanında yapmaması lazımlı gelen şeyi, yalnızken de yapmamalı. Bunları söylemek lazımdır. Nice adamlar, herkesçe fena tanınmış mevzular etrafında söz söylemişlerdir. Edebiyatın çerçevesine her şey girer, feaat ve istikrah bile. ("Hüseyin Rahmi ile", Yeni Adam, 1941, no. 324).

* Romanın fezalar kadar geniş sahası her mevzu için açıktır. İctimai ve bünyevi her marazın her çeşidi bütün üryanlıklarıyya hikayelere girer. ("Hakimlere, Kaarilerime, Efkar-ı Umumiyyeye", Son Telgraf, 23.9.1340 "1924)

* Herhangi bir sanat eseri bir mezbeleyi, bir cifeyi de tasvir etse, hakikate mutabakatı itibariyle nezihir. (Ben Deli miyim? Savunması, Vakit)

4- Hüseyin Rahmi, toplum hayatımızda Tanzimat'la başlayıp Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı, Cumhuriyet gibi türlü dönemler gösteren değişimlerin, insanların hayatlarında ve görüşlerinde meydana getirdiği etkileri ve tepkileri ele almış, bunları birer olay çerçevesi içinde işlemiştir.

Daha ilk romanından başlayarak, birçok eserlerinde eski ile yeni çatışmasını ana tema olarak seçmiş; böylece, kimi eserlerinde, geleneklerin yıkılışı sırasında eskiye bağlanamayan, yeniyi de hazmedemeyen taklitçi, züppe tipi (*Şık, Şıpsevdi, vb.*); kimi eserlerinde, insan içgüdüsüyle toplum kuralları arasındaki uyuşmazlık üzerine eğilmiş ve eski devrin katı ahlak kurallarıyla bağıdaşamayan yeni düşünceli insanın eski düzen içindeki olumsuz etkisini (*Iffet, Mutallaka, Tesadüf, Nimetşinas, Bir Muadele-i Sevda, Sevda Peşinde, Son Arzu*) göstermiştir.

Birinci Dünya Savaşı içinde maddi manevi bütün değerler altüst olup da toplum katları arasındaki farklar daha keskin çizgilerle ortaya çıkınca, yazar eskiden toplumla birey arasındaki uyuşmazlıktan doğduğunu belirttiği kötüüklerin bu kez katlar arasındaki uçurumlardan, kuvvetli ile zayıf arasındaki çatışmadan doğduğu görüşüne varmış, "gücü yetenin yetmeyeni bağırtı bağırtı yenesi"nden (*Kaynanam Nasıl Kudurdu*) yakınmış ve yalnız çıkar kaygusuna dayanan ilişkilerin doğurduğu sapıklıkları, kudurganlıkları göstermiş; ilk romanlarında görülen züppe tipinin yerine, bu sefer, hayat savaşında başarı kazanmak için ahlaksızca yaşamayı ilke edinen kişileri ele almış, bunların çıkar ve zevk elde etmek için bütün değer yargılarını nasıl çiğnediklerini işlemiştir (*Hakka Sığındık, Billur Kalb, Tebessüm-i Elem, Cehennemlik, Muhabbet Tılsımı, Ben Deli miyim? Kokotlar Mektebi, Utanmaz Adam, vb.*)

5- Eserlerini birer gözlem sonunda yazmakla birlikte, anlatmak istediği şeyleri daha iyi belirtebilmek için kimi zaman mübalağaya kaçmıştır. Bu konuda şöyle demektedir:

Sanatın da daima hakikatle tesviye olunamayan bir mefkuresi vardır ki, bazan mübalağaya, bazan da tabiatın kusurlarını örtmeye meyil gösterir (*Son Arzu, mukaddime*)

6- Hüseyin Rahmi'nin romanları "töre romanı"dır. Büyük konak ve yalılarda yaşayan insanlardan en kenar mahallelerde yaşayan yoksul halka kadar, paşası, efendisi, hanımı, küçükbeyi, gelini, kaynanası, müreibbiyesi, metresi, züppesi, zamparası, delisi, doktoru, hacısı, hocası, üfürükçüsü, tulumbacısı,

dilencisi, vb. ile eski İstanbul'un her katından insanları onun eserlerinde kendi çevreleri, kılıkları, görenek ve gelenekleri, düşünceleri, inançları, dilleri ve her türlü özellikleriyle yaşamakta; yarımyüz yıl önceki İstanbul'un atlı tramvayları (*Şıpsevdi*), Kağıthane alemleri (*Bir Muadele-i Sevda*), Ramazan gecelerinde Şehzadebaşı gezmeleri (*Son Arzu*), mahalle baskınları (*Tebessüm-i Elem*), ölü gömme törenleri (*Hayattan Sayfalar*), kenar mahalle kadınlarının konuşmaları (*Tesadüf*), veb. Bütün ayrıntılarıyla yazıya geçirilmiş bulunmaktadır.

7- "Sanat için sanat" görüşünü benimseyen Edebiyat-ı Cedide'ciler, aydın kişilere seslenirlerdi. Hüseyin Rahmi ise doğrudan doğruya halk tabakasına seslenmiştir. Bütün eserlerinde halkın toplumsal eğitimini yükseltme amacı gütmüş, böylece, Edebiyat-ı Cedide görüşünün tam tersine, "toplum için sanat" görüşünü benimsemiştir. Kendisi şöyle demektedir:

* *Edebiyattan, sanattan gaye herhalde bir menfaat-i ictimaiyyedir.*
(*Şakaavet-i Edebiyye, 1329 /1913*, s. 55).

* *Benim gibi havastan ziyade avamın, ekalliyetten ziyade ekseriyyetin terbiye-i ictimaiyyesine hasr-ı nefs etmiş, bu emel ile senelerce çalışmış bir hadim-i samimiyi devirmek için saldırmayı şeref zannetme.* (*Cadı Çarpiyor, 1329 "1913*, s. 58)

* *Edip, muharrir ismi anılınca, vuku-i ilmi ve edebisini kasabalarımızın, köylerimizin en izbe köşe bucaklarına kadar neşir imkanını düşünen ve bu memleketin ihtiyacatını tamamıyla müdrik hayır-hah büyük kafalar lazımdır.* (*Şakaavet-i Edebiyye, s. 59*).

* *Avam için edebiyat olamazmış... Ne hezeyan! Avam cehl içinde boğulsun, biz karşından seyrine bakalım öyle mi?* (*Cadı Çarpiyor, s. 57*)

8- Kendisini, "kırk yıldır kafasına doldurduğu felsefeyi etrafına saçan bir mürebbebi" (*Son Telgraf, 23.9.1924*) diye gören yazar, halkın bilgisini genişletme işini, tipki Ahmet Mithat gibi, hikaye aracılığıyla yapmağa çalışır. Fakat Ahmet Mithat'tan ayrıldığı nokta, öğretmek istediği şeyleri kendi ağzından değil de, kahramanlardan birinin ağzından vermesindedir. Sözgelimi, bir yerde mantarlar

Üzerine uzun uzun konuşulur. (*Mürebbiye*), alafranga sofrada yemek yeme usulü tarif edilir (*Şıpsevdi*), bir başka eserde de «determinizm» felsefesi anlatılır (*Tebessüm-i Elem*), vb. Yazar, şöyle demektedir:

* *Ben her eserimde kaarilerimi avamı şathiyyat arasında yüksek bir felsefeye doğru çekmeğe uğraşırım.* (*Şakaavet-i Edebiyye*, s. 68)

* *Bana eserlerimde fazla felsefe yaptığımı söylüyorlar. Fakat herkez kupkuru felsefeyi okur mu? Halka onları okutmak için hikayenin içinde parça parça vermeli.* («*Hüseyin Rahmi ile*» *Yeni Adam*, 1941, no. 324).

9- Halk için yazı yazmanın doğal bir sonucu olarak, halkın anlayabileceği dille yazmak gerektiğini düşünmüştür, bütün eserlerini sade bir dille yazmağa çalışmıştır. Dil konusunda şöyle demiştir:

Lisan denilen şeyi, yazarların yalnız kendileri değil, okuyacakların ekseriyeti de anlamak meşruttur. (...) Lisan bir nevi tarikat esrarı değildir ve öyle olamaz. Yazılan bir eseri onun muharririyle birkaç havassından başkası anlayamazsa, affedersiniz, ona lisan denemez. (*Şakaavet-i Edebiyye*, s. 121).

Dille edebiyatın ayrı ayrı şeyler olduğu kanısının egemen olduğu bir devirde, onların birbirinden ayrılamayacağını savunmuş, böylece, kendi çağını aşip geleceğin dil ve sanat tutumuna yol göstermiştir:

* *Lisanımızda sadeliğin elzemiyet ve ehemmiyeti cidden bilindiği gün edebiyat başlamış olacaktır.* (*Cadı Çarpiyor*, s. 1)

* *Edebiyat, gayesine doğru teali için çırpındığını kanadlarının kuvvetini lisandan alacaktır; lisan, tayyare-i sanatın pervanesidir.* (*Şakaavet-i Edebiyye*, s. 49).

10- Cümleleri kuruluş bakımından kusursuz olmakla birlikte, üslubu özenli değildir. Üsluptan önce düşünçeye önem vermiş, sağlamlığı süse yeğ saymış; bütün eserlerini süssüz, sade ve doğal bir anlatımla yazmıştır:

* *Fikir kuvvetsiz olursa ne yaparsınız nafile, Fikirde kuvvetli olursa odun gibi yazılsa yine okunur.* («Hüseyin Rahmi İle», *Yeni Adam*, no. 34).

* *Bizim için artık edebiyatta, her şeyde, her yerde sıhhati ziynete tercih edecek zaman gelmiştir.* (*Cadı Çarpiyor*, s. 63).

* *Ne eskilere, ne yenilere benzemeyen, kendime has, açık, sade bir üslubum vardır. Muvaffakiyetimi temin eden de işte bu süssüz, şaşasız ifademdir.* (*Cadı Çarpiyor*, s. 46),

11- Romanlarının çatısı kuvvetli olmakla birlikte, okuyucuyu eğlendirmek, belki biraz da gazetede tefrika sayısını çoğaltmak içni uzatılan taklitli konuşmalar, makale çeşnili felsefi düşünceler, vaka dışı bilgi vermeler yüzünden ana vakanın yürüyüşü aksamaktadır. (sözgelimi, *Şıpsevdi*"de alafranga sofrada yemek yeme usulünün anlatılması tam 60 sahife sürer).

12- Sonuçlar genellikle açıklı ve ahlakidir. Çoğu zaman güldürücü sahnelerle başlayan eserler, böylece, üzüntü verici olaylarla sona erdirilmiş olur.

IV. HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR'IN ROMANLARINDA ASLİ TİPLER

1889 yılında Şık romanıyla yazı hayatına atılan Hüseyin Rahmi Gürpinar, 1908 de memuriyeti bırakarak kalemiyle geçinmeye karar verdikten sonra ölüm tarihi olan 1944 yılına kadar çoğu gazetelerde tefrika edilen pek çok roman yazmış ve bunlarda Türkiye'nin yüz elli-iki yüz yıldan beri geçirdiği kültür ve medeniyet buhranıyla ilgili alafrangalık, batıl inanç, ahlak ve geçim sıkıntısı arasında çatışma, aşk ve evlilikte anlaşmazlık, sosyal sefalet, eski ahlak kaidelerine, örf ve adetlere isyan konularını ele almıştır.

Eserlerinde bu konuları bazen hakim bir tem, bazen ikisini veya üçünü bir arada kullanan romancı, onları anlatmak için günlük hayatı yaptığı müşahedelerden faydalandığı gibi, muhayyel vaka ve tipler de icat eder. Fikir ve kanaat çatışmalarıyla beraber, konuşanların sosyal durumlarını, mizaç ve karakterlerini ifşa eden nüktelerle dolu, eğlenceli diyaloglar tertip etmekten hoşlanır. Gençlik yıllarında örnek aldığı Ahmed Midhat Efendi gibi o da okuyucularına bahis konusu meseleler üzerinde ders ve bilgi vermeyi vazife sayar.

Hüseyin Rahmi, edebiyatın sadece bir sanat olduğunu kani değildir. Yazarın hiç olmazsa Türkiye'nin içinde bulunduğu durum karşısında bir uyarıcı olmasını da ister. Eserlerinde edebiyatın sanat seviyesine yükselebilmesi için riyet etmesi zaruri olan estetik prensipleriyle, kendisine göre doğru bulduğu felsefi, ahlaki ve içtimai fikirler arasında muvazene kurmağa çalışır. Yazar bazı eserlerinde bu gayesine ulaşmış, bazlarında ulaşamamıştır. Her romanında unsurlar arasındaki münasebet değişiktir.

Edebi eserin bir bütün olduğunu gözönüne almayanlar tecrit ettikleri bazı unsurlara göre Hüseyin Rahmi'yi naturalist ve realist bir romancı olarak göstermişlerdi. Bütüne değil, parçaya dayanan bu görüş doğru değildir. Hüseyin Rahmi bazı fikir ve usullerinden faydalananmakla beraber, hayatı fazla ciddi ve

objektif bir gözle bakan Fransız natüralist ve realist ekolünün prensiplerine bağlı kalmamış, gerek vakalarını kurar, gerek tiplerini yaratırken gazete okuyucularını uyandırma, eğlendirme maksadıyla çeşitli malzeme, usul ve vasıtaya başvurmuştur. Ağah Sırrı Levend'in de belirttiği gibi, Hüseyin Rahmi «edebi mesleklerin hepsinden faydalananmıştır».¹

Eserlerinde, müşahede kadar muhavyile ve icadı ile ansiklopedik bilgi ve fantezinin de büyük payı vardır.

Gazetelere roman yetiştirmek için durmadan yazı yazmak mecburiyetinde kalan Hüseyin Rahmi, biraz da halka hitap etmesi dolayısıyla eserlerinin yapısına ve üslubuna fazla itina etmemiştir. Romanlarını teşkil eden çeşitli unsurlar, vakalar, karakterler, durumlar ve konușmalar arasında mükemmel bir insicam ve muvazene yoktur. Bunlardan bir çoğu kolayca çıkarılabilir. Biz burada Hüseyin Rahmi'nin romanlarında aslı tipleri incelemek istediğimiz için sanat bakımından çok mühim olan yapı meselesi üzerinde durmayacağız. Yalnız tiplerle yakından ilgili bazı noktaları belirteceğiz.

Hüseyin Rahmi, romanlarının çoğunda muayyen insan ve cemiyet görüşünü ortaya koymak istediği için şahıslarını önceden belli şemalara göre yaratmıştır. Bunlar umumiyetle E.M. Foster'in «düz» (flat) diye adlandırdığı² tek cepheli, insanoğlunun kompleks temayıllerini ve iç çatışmaların hesaba katmayan, muayyen bir hususiyeti mübalağalı olarak belirtmek maksadıyla yaratılmış tiplerdir. Onların karakterlerini E.M. Foster'in verdiği ölçüye göre bir tek cümlede hülasa etmek mümkündür. Tek çekirdekli ve sabit karakterli olan bu tipler başlarından bir çok hadiseler geçtiği halde roman boyunca aynı kalırlar ve başka isimler alarak muhtelif romanlarında tekrar gözükürler. Romancı onları yeniden ele alırken isimleriyle beraber beden yapısını, sosyal statülerini ve kültürlerini değiştirir, fakat bu değişiklikler onların davranışları, duyguları ve düşünceleri üzerinde müessir olmaz. Bu Hüseyin Rahmi'nin insanları içgüdüleri ve sabit fikirleri bakımından ele almasından, kahramanlarını şematik kalıplara göre yaratmasından ileri gelir.

¹ Ağah Sırrı Levend, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ankara 1964, s.46.

² E.M. Foster, Aspects of the Novel, 1964. S. 75.

Bunun bir başka sebebi de Hüseyin Rahmi'nin insanların değişmez ruh hallerine, psikolojik yaştılarına değil, dış görünüşlerine sosyal davranışlarına ve bilhassa konuya ehemmiyet vermesindendir. Hüseyin Rahmi bir çok romanlarını bilhassa batıl inanç konusunu ele alan eserlerini «esrar romanları» şeklinde yazmıştır. Bunlarda çözülmeli lazım gelen bir sırvardır. Bu sırvantaf veya başka sebepler dolayısıyla safdil insanların batıl inançlarından faydalananmak isteyenlerin oynadıkları oyundan ibarettir. Roman bu sırrın keşfi üzerine kurulur. Bunlarda ve daha başka eserlerinde heyecan verici vakalar tertip etmekten hoşlanan romancı «düz» karakterleri kullanır.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında canlı olan ve okuyucuya gerçeklik intibârı veren başlıca unsurlar, diyaloglari ile bazı mekan tasvirleridir. Yazar, insan psikolojisi hakkında basit, şematik fikirlere sahip olduğu için bazı eserlerinin üslubuna hakim olan ve umumiyyetle şahıslarını hareket ettiren amillerin sosyal ve psikolojik teferruat incelemelerine girişmez.

Hüseyin Rahmi'nin kendisine has bir tip yaratma usulü vardır. Bunlardan biri şahıslara taşındıkları başlıca özelliğe uygun hakiki, mecazi veya yarı mecazi isimler vermektedir. Bunlar yazarın insanları şemalaştırma temayülünü göstermesi bakımından dikkate şayandır. Bu şemalaştırmmanın başlıca gayesi muayyen bir hususiyeti iyice belirtmek, komik romanlarında ise okuyucuyu güldürmektir.

Bu durum Hüseyin Rahmi'nin romanlarında canlandırdığı tiplerin repertuvarını yapmayı kolaylaştırır. Kitaplarının adları bile bize bu hususta bir fikir verebilir: *Şık* (1889) da o devir Türk cemiyetinde alay konusu olan alafranga tipi canlandırır. *Iffet* (1896) iffetli bir genç kızın sefalete düştükten sonra çektiği ıstıraplari anlatır. *Mürebbiye* (1898) de muhafazakar bir Osmanlı ailesine mürebbiye olarak girmeğe muvaffak olan Paris'li bir fahişenin konağın bütün erkeklerini nasıl baştan çıkardığı hikaye olunmuştur. *Metres* (1898) romanında aynı tip başka bir çerçeveye ve macera içinde yeniden ele alınmıştır. *Şıpsevdi* (1911) romanının kahramanı *Şık*'ta portresi çizilen alafranga tipin bir başka örneğidir. *Gulyabani* (1912) de batıl inançlara inanan kadınlar ortaya konulmuştur. Aynı yıl neşredilen *Cadı* romanında aynı tem başka bir şekilde

tekrarlanır. *Toraman* (1919) da yaşlı bir adamın evlendiği genç kadınla düşüp kalkan oğlu, *Cehennemlik* (1924) de evin uşağına göz koyan ve onu baştan çıkarılan yaşlı bir kadın, *Efsuncu Baba* (1924) da tılsıma inanan ve gizli hazinele keşfine çalışan orta çağ artığı bir tip, *Meyhanede Hanımlar* (1926) da Cumhuriyet devrinde ilk defa hürriyetlerine kavuşan genç kız veya kadınlar, *Ben Deli miyim?* (1926) de bir ruh hastası, *Utanmaz Adam* (1947) ile *Deli Filozof* (1964) ta tabiatçı görüş adına ahlak kaidelerine isyan eden tipler tasvir olunmuştur.

Romanlarına verdiği isimlerden de anlaşıldığı üzere, Hüseyin Rahmi bu eserlerinde muayyen zihniyet ve davranışları temsil eden tipleri ortaya koyma gayesini gütmüştür. Yukarda adları zikredilmeyen romanlarda da belli konular ve muayyen tipler vardır. İlk devrilerde yazdığı *Mutallaka* (1898) da bahis konusu olan kaynana tipi *Evlere Şenlik-Kaynanam Nasıl Kudurdu* (1927) da yeniden ele alınır. *Kuyruklu Yıldız Altında bir izdivaç* (1912) romanında mahalle kadınlarıyla aydın fikirli bir delikanlı ve bir genç kız. *Nimetşinas* (1901) ile *Billur Kalb* (1926) da İffet göibi namus yüzünden intihar eden genç kızlar, *Mezarından Kalkan Şehit* (1928) ile *Dirilen İskelet* (1946) da batıl şeylere inananlarla inanmayanlar. *Kokotlar Mektebi* (1922) ile *Gönül Bir Yel Değirmenidir Sevda Öğütür* (1943) romanlarında cinsi arzularına göre yaşayan ve bunu hayat görüşlerinin temeli yapan kişiler bahis konusudur.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında bazıları esas kahramanlarından çok daha canlı fakat romandaki yerleri tali derecede veya kısa süren bir yığın şahıs vardır. Karikatüre varan bir portre tasviri, bir konuşma, bir jest ve hareketle canlandırılan bu tali şahısların, asli kahramanların içinde yaşadıkları dünyayı gözönüne koymakla beraber, romanların esas konusu veya aksiyonlarıyla çok sıkı münasebetleri yoktur. Biz burada romancının asli tiplerini ele aldığıımız için

onlar üzerinde durmayacağız.³

«Tip» kelimesini, bazı psikologların kullandıkları manada muhtelif insanların hayat sırasında almış oldukları tavırlara ve hakim temayüllerine göre sokulabilecekleri grup veya nev'i manasında kullanıyorum. Mesela alafrangalar, yahut batıl inancı olanlar, bu bakımdan bir grup veya tip teşkil ederler. Romancı onları hayatta gördüğü muhtelif insanların kendinde uyandırıldığı intibalarla muayyen bir şemaya, bir tipe göre inşa eder. Onlar müşahede ile bir düşüncenin mahsulüdürler. Burada müşahedenin mi, yoksa peşin bir kanaatin mi ön planda geldiğini tayin etmek çok güçtür. Hüseyin Rahmi romanlarında şahıslarını canlandırmak için müşahedelerinden bol bol faydalananmıştır. Fakat onlarla alay etmek, okuyucularını güldürmek veya kendi insan ve cemiyet görüşünü telkin etmek maksadıyla bazen karikatüre gittiği, bin bir nüansı olan hayatı şemalaştırdığı da muhakkaktır. Niyazi Berkes'in de belirttiği üzere, Hüseyin Rahmi eserlerinde Türkiye'nin Tanzimat'tan sonra geçirdiği «sosyal meseleleri içine alan bir tek roman yazmış gibidir ve buna da belirli bir insan ve cemiyet görüşü hakim olmaktadır»⁴.

Yalnız bu hükmü verirken romancının tipler ve durumlar kadrosu aynı kalsa da zengin bir yaratma kabiliyeti gösterdiğini, sadece «belirli insan ve cemiyet görüşünü» müdafaa etmekte kalmayarak roman sanatının temel prensiplerine riayet etmeye çalıştığını unutmamak lazımdır. Hüseyin Rahmi her şeyden önce bir sosyolog veya ideolog değil, bir romancıdır. Fikir, onun çeşitli cepheleri olan sanatının ancak bir tarafını teşkil eder ve kanaatimize göre değerli ve mühim olan bu tarafından ziyade tip yaratma, canlı konușmalar ve sahneler tertip etme, teknik ve üslubuyla çok yakından ilgili olan güldürme gücüdür.

³ Hüseyin Rahmi'nin romanlarındaki aslı ve tali şahıslar eski talebelerimden Sudi Baybars tarafından mensup oldukları içtimai tabakalarla, zihniyetlerine, mizaçlarına, milliyetlerine, cinslerine ve yaşlarına göre tasnif edilerek incelenmiştir. Sudi Baybars: Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yaratığı Tipler, Tez, Türkiyat Enstitüsü Nr. 320; İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümünde Hüseyin Rahmi Üzerinde daha bir çok araştırmalar yapılmıştır. 1938-39 yılında Mustafa Gürses, Hüseyin Rahmi Gürpınar adlı tezinde daha ziyade romancının eserlerinin özetlerini yapmakla yetinir (Tez, Türkiyat Enstitüsü, Nr. 98). 1953 yılında Aydin Köksal Hüseyin Rahmi'nin II. Meşrutiyet'e kadar yazdığı romanları, (Tez, Türkiyat Enstitüsü Nr. , 1954 te Göksin Güzak II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kadar çıkan romanlarını (Tez, Türkiyat Enstitüsü, Nr. 451), konu, şahıslar, Kompozisyon ve üslup bakımından tahlil etmişlerdir. 1954-55 de S.Erişen Hüseyin Rahmi'de aşk temini (Tez, nr. 459); 1970 de Ç.Durmuşoğlu yazarın 1923-24 yılları arasında yazdığı romanları (Tez, nr. 966), F.Türk ise 1918-23 arası roman ve hikayelerini (Tez, nr. 1012) incelemiştir.

⁴ Hüseyin Rahmi'nin sosyal görüşleri, A.Ü.D.T.C. Fakültesi dergisi, c. 3, nr. 3, 1945

Hüseyin Rahmi'nin tiplerini psikologların tesbit ettikleri örnekler veya sosyal tabakalara göre tasnif etmek mümkündür. Fakat o, şahıslarını yaratırken daha ziyade geniş halk kütlesinin hayatı oldukça basit bakış tarzına göre hareket etmiştir. Bundan dolayı onları psikolog veya sosyologların tasniflerine uydurmağa kalkmak zorlayıcı olur. Mesela Hüseyin Rahmi'nin romanlarında cinsi arzularına tabi olanlar veya batıl inançlarına göre hareket edenler ne muayyen bir sosyal tabakaya, ne de muayyen bir beden yapısı veya mizaca sahiptirler. Açıklık ve sefalet içinde bulunanlar arasında cinsi arzularına göre hareket edenler olduğu, gibi, çok ahlaklılar, bu yüzden intihara kalkanlar da vardır. Okur yazar oldukları bildirilen şahıslardan bir çoğu cahil halk gibi büyüğünden medet umarlar. Zengin tabakaya mensup olanlardan bazıları dürüst ve ahlaklı, bazıları dejeneredir. Kanaatîma göre Hüseyin Rahmi'nin romanlarındaki şahısları tasnif ederken takip edilecek en doğru yol, yazarın muhtelif romanlarında tekrarladığı asli tiplerden hareket etmektir. Bunlardan en çok dikkati çekenleri birbirleriyle münasebetlerini de göz önüne alarak, şöyle sıralayabiliriz.

- 1- Alafrangalar ve onları istismar eden Fransız fahişeleri
- 2- Batıl inanca göre hareket edenler ve onları çeşitli bakımlardan istismar eden şahıslar
- 3- Ahlak ve namusa büyük değer verenlerle içgüdülerine göre hareket eden ve bunu hayatı felsefesi haline getirenler.

Hüseyin Rahmi, sosyal sefalet meselesini, bir sınıf meselesi olmaktan çok, bir ahlak meselesi olarak ele almıştır. Bazı romanlarında zenginler, ahlak prensiplerini maske gibi kullanan insanlar olarak gösterilmişlerdir. Açılar bu maskeleri yırtarlar ve ahlaksızlıklarını içgüdüleriyle mazur göstermeğe çalışırlar. Hüseyin Rahmi'nin romanlarında emekçilerin haklarına dayanan, namuslu çalışmayı ahlak prensibi haline getiren ve bu prensip adına isyan eden asli bir tipe rastlanılmaz. Onda Ahmed Midhat Efendi, Namık Kemal, Halid Ziya, Mehmet Rauf, Halide Edib, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar ve son devir romancılarının eserlerinde görünen müsbel vasaflı kahramanlar da hemen hemen yoktur.

Hüseyin Rahmi'nin yarattığı tiplerin eserlerindeki yeri, fonksiyonu, hayat felsefesiyle münasebeti, mekanizma ve hududunu ana çizgileriyle belirten bu izahattan sonra, az önce verilen şemaya göre eserlerini kısaca gözden geçirmek istiyorum:

1- Alafrangalar ve Fransız Fahişeleri: Avrupalı çalışma tarzını ve yüksek kültürünü değil de, kılık ve kıyafetini ve eğlence şeklini taklit eden alafranga tipini Türk romanına ilk önce sokan Ahmet Midhat Efendi olmuştur. *Felatun Bey ile Rakım Efendi* (1876) romanında o Tanzimat devrinde yaşayan biri menfi, ötekisi müsbat vasıfları haiz iki genci tasvir ve mukayese eder. Yazar bunlardan birincisini gülünç bulur ve gülünç gösterir, ikincisine ise hayran olur. Ve eserinde değer verdiği Avrupalılar vasıtasyyla onu yükseltir.

Felatin Bey bir mirasyedi, sathi kültürü olan bir gençtir. Avrupalılığı dışa ve gösterişe dayanır. Midhat Efendi'nin kendi idealizasyonu olan Rakım Efendi ise son derece çalışkan, ağır başlı, kültürlü ve şahsiyet sahibi bir delikanlidir.

Hüseyin Rahmi ilk romanı olan *Şık'ta Ahmet Midhat Efendi*'nin bu romanını örnek tutmuş, fakat müsbat tipi çok silik bırakarak, menfi tipin gülünçlüğüünü daha kuvvetli bir şekilde belirtmiştir. Romanda gülünç olmayan, alafranga bir Türk genci vardır: Maşuk Bey. O zengin, yakaşıklı ve kültürlü bir delikanlidir. Güzel bir İtalyan kızıyla sevişir, fakat romanın asıl kahramanı çok çirkin olduğu halde kendisine hayran olan, iktisadi durumu ve kültürü müsaид olmadığı halde alafranga görünmeye özenen Şöhret Bey'dir. Kendisine bir asalet ada da uydurken Şatırzade Şöhret Bey tam bir budaladır. Çirkin ve aşağılık bir fransız fahişesi olan Potich, onun bu budalalığından bol bol istifade eder. Onu her vesile ile yolar. Neticede Şöhret Bey, kendisine cins diye yutturulan bir sokak köpeğinin Beyoğlu'nun kibar lokantalarında yaptığı zararlar, annesinin küpelerini ve arkadaşı Maşuk Abey'in misafirlerinin elbise ve eşyalarını çalması yüzünden hapse atılır.

Hüseyin Rahmi bu eserinde alafrangalık ile aşağılık duygusu ve onu telafi arzusu arasındaki münasebeti çok iyi yakalamıştır. Adının da telkin ettiği üzere,

Şöhret Bey'e hakim olan ihtiras kendisini gösterme arzusudur. Yazarın Fransız Fahısesine verdiği Potich adı da alaylı bir mana taşırlar: Fransızca Çin ve Japon vazosu manasına gelen bu kelime onu taklit eden içi renkli elişi kağıtlarıyle süslü adı, taklit cam vazo manasına da gelir. İlk romanı olmasına rağmen Hüseyin Rahmi bu eserinde tiplerle vaka arasında iyi bir muvazene kurmuş, jest ve hareketle beraber durum komiği yaratmağa da muvaffak olmuştur.

Mürebbiye romanında Fransız Fahısesi başka bir isim altında tekrar karşımıza çıkar. Ve asli kahraman haline gelir. Yazar onu bu sefer genç ve güzel olarak göstermiş, Türkiye'ye gelmeden önceki muhitine ve hayat tecrübesine geniş yer vermiştir. Angel (Melek) adını taşıyan bu genç ve güzel Parisli kız, taşıdığı adın ziddine tam bir şeytandır. Yazarın bir çok şahıs adlarında olduğu gibi burada da kahramanına ironik bir ad verdiği görüyorum. Angel, annesini, kendisini ve daha bir çok genç kızı iğfal eden erkeklerden intikam almak için önüne gelen her erkeği baştan çıkarmayı gaye edinmiştir. O, Hüseyin Rahmi'nin daha sonraki romanlarında geliştirdiği cinsiyet nazariyesinin bir öncüsüdür. Hayat görüşü bakımından Fransız naturalistlerinin fikirlerini benimseyen Angel'e göre ahlak bir maskeden ibarettir. İnsanda esas olan tabiatdır.

Angel'in başka bir özelliği Hüseyin Rahmi'nin daha sonra yarattığı tiplerde görüleceği üzere taşıdığı hayat felsefesine göre şuurlu olarak hareket etmesi ve aktif olmasıdır. *Mürebbiye* romanının diğer kahramanları bir bir onun tuzağına düşerler. Bunlardan en komiği Dehri Efendi'dir. Dehri Efendi'nin komikliği pederşahi otoritesi ile çocuk mizacı ve gülünç allameliği ve bilhassa romanın sonunda otoritesini sıfıra indiren davranışları arasındaki tezattan ileri gelir. Yaşına başına bakmadan o da oğlu Şem'i gibi mürebbiyenin tuzağına düşer. Yazarın ona Dehri adını vermesi, ukalalığı ile alay etmek, ona günük bir feylesof tavrı vermek için olmalıdır. Dehri kelimesi osmanlıcada «dünyanın sonsuzluğuna inanıp, öteki dünyayı inkar eden, ruhun cesetle birlikte öldüğüne inanan, fransızca materyalist manasına gelir» Bununla beraber Dehri Efendi Hüseyin Rahmi'nin daha sonra yazdığı *Deli Filozof* romanının kahramanı gibi insicamlı bir hayat felsefesinin savunucusu değildir. Onu canlı ve komik yapan da tezatlı bir karakteri haiz olmasıdır. *Mürebbiye* romanındaki şahısların her biri aile içindeki

durumlarına, yaşlarına, kültürlerine ve beden yapılarına göre tavsif edilmişlerdir. Romanın canlı taraflarından bir hem karakterleri veren, hem de komik tesirler uyandıran konuşmalarıdır. *Mürebbiye* romanı Hüseyin Rahmi'nin karakter, entrika, durum, dialog, tahlil ve sosyal hiciv unsurlarını muvazeneli bir şekilde kullandığı en mükemmel romanlarından biridir.

Yine alafrangalık temini ihtiva eden *Metres* romanında bu muvazene ve bütünlük yoktur. Yazar burada karakter romanından macera romanı kutbuna kayar. Şahıs kadrosunun zenginleştirmek, ve vakayı kompleks hale getirmek için iki romanı birleştirmiş gibidir. *Mürebbiye* romanında şahısların ve vakanın bir konak içinde toplanmasından ve onlar arasında sıkı bir münasebet kurulmasından ileri gelen teksife karışık, *Metres* romanında bir dağılma ve bu dağılmaya mani olmak için bir zorlama vardır.

Roman, merkezini Hami Bey'in teşkil ettiği alafranga Türk ailesi ile kendine göre bir çevresi olan Fransız fahişesi Parnasse olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Başlangıçta Hami Bey ve çevresini tanıtan yazar, sonra onu Parnasse ve çevresindekilerle temasa geçirir. Birinci kısımda kocası öldükten sonra dünyanın zevkini çıkarmağa bakan yaşılı ve süslü Firuze Hanım'la alafranga oğlu Hami Bey'i ve onun eski tipte bir kadın olan karısı Saffet Hanım'ı görürüz. Paris'te gezip tozduktan sonra Türkiye'ye dönen Hami Bey, adı gibi saf olan şişman ve alafranga bir şekle sokmağa çalışırsa da muvaffak olamaz. Kocasını kaybetmemek için türlü ezalara katlanan Saffet Hanım'ın tipi ve durumu romanda gayet komik olarak tasvir edilmiştir. Romanın ikinci kısmında karisından memnun olmayan alafranga Hami Bey'in Parnasse'la münasebeti anlatılmıştır. Parnasse'ın ayrı ayrı idare ettiği iki aşığı vardır: Reyhan ile Müştak. Karşılara zengin bir rakip çıktığını gören bu iki alafranga delikanlı Hami'ye bir oyun oynamaya karar verirler. Reyhan, Hami Bey'in yaşılı annesi Firuze Hanım'ı baştan çıkararak parasını yiyecek, Müştak safdil Saffet Hanım'ı elde edecektir.

Yazar bu şahıslar arasında karışık münasebetler kurar. Suni bir tesir bırakın planlar ve vakalar dolayısıyla *Metres* romanı komik bir macera romanı haline gelir. Burada tipler bakımından yeni olan, alafranga tiplerin Fransız fahişeleri gibi aktif hale gelmeleri, kurnaz bir hüviyet kazanmaları, Şöhret Bey gibi aptal

olmamalarıdır. Onlara hakim olan vasif Avrupalıları dış görüşüleri bakımından taklitten ziyade cinsi arzularını serbest bir şekilde tatmin veya para elde etmek için ahlak kaidelerin pervasızca çiğnemeleridir. Bu cepheleriyle onlar, romancının daha sonra yaratacağı «Utanmaz Adam» tipi ile onun benzerlerinin öncüleridir. Hüseyin Rahmi bu sonunculara hareketlerini meşru gösteren bir hayat felsefesini, ahlaki kıymetlerin tam inkarı manasına aldığı naturalizm ve materyalizmi müdafaa ettirir. Bu geçişti hazırlayan daha önceki alafranga tiplerin alafrangalıkla serbest cinsi münasebeti birleştirmeleridir.

Şıpsevdi romanının kahramanı Meftun Bey, Ham Bey'in başka bir örneğidir. O da Paris'e giderek tam bir alafranga olarak döner. Kalabalık aile çevresine, seksen yaşındaki ninesinden hizmetçi kadınlara kadar alafrangalık dersi verir. Bu derslerden en çok istifade eden kız kardeşi Lebibe'dir. Lebibe, komşuların olan muhafazakar Kasım Efendi'nin oğlunu baştan çıkarır. Bundan faydalananmayı düşünen Meftun, Kasım Efendi'nin servetinden faydalananmak için onun kızı Rabia'ya talip olur. Hüseyin Rahmi burada alafranga bir Türk ailesiyle muhafazakar bir Türk ailesini yanyana getirir. Fakat maceraya ehemmiyet verdiği için, derin ve teferruatlı karakter ve davranış tahlilleri yapmaz. İşi daha da karıştırmak için araya Makferlan ve karısını sokar. Mahir, Makferlan'ın karısına aşık olur v.s.

Romanda baştan çıkan veya baştan çıkarılan daha bir çok şahıs vardır. Bunların hemen hepsi tek bir temayüle göre adeta mekanik olarak hareket ederler. İçlerinde bu temayüllere karşı koyucu bir kuvvet ve prensip yoktur. Romanda tipler bakımından mühim olan noktalardan biri Meftun Bey'den alafrangalık dersi alan genç kızların da bunu cinsi serbestlik manasında anlamaları ve üzerinde hiç düşünmeden tatbike geçmeleridir.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir Izdivaç adlı romanında aktüel bir hadiseden faydalanan yazar, aydın fikirli bir delikanlı ile bir genç kızı eski zihniyete bağlı kadınlar arasına sokar. Romanın erkek kahramanı İrfan Galip, çok geri bulduğu mahalle kadınlarına dünyanın yanından geçecek olan Haley yıldızına dair dersler verir. Yazar, ona bir ferdiyet kazandırmak için birbirine zıt vasıflar izafe etmiştir. Mesela İrfan Galip bir kadın düşmanı olmakla beraber kadınların

hoşuna gitmeyi de arzu eder. Kendisine mektuplar yazarak ileri fikirli olduğun bildiren Feriha'yı takipten geri kalmaz. Çok güzel, çok zeki, çok kültürlü olan Feriha o zamanki Türkiye'de kadınların peçe ve kafes arkasında esir olmalarından sıkılan ve buna isyan eden bir tiptir. Konferanslarına devam ettiği İrfan Galib'e aşık olur ve onu mektuplarıyla kendine cezbeder. Hüseyin Rahmi bu romanında ilk defa müspet vasıflar taşıyan, Avrupalıca düşünen, irade ve şuuruna sahip bir çift yaratır ve onları birleştirir.

Bu yıllarda Avrupalı aydın kadın tipinin müşahhas bir örneği olan Halide Edip yazı hayatı atılmış bulunuyordu. *Handan ile Kuyruklu Yıldız Altında Bir Izdivaç* aynı yıl (1912) neşrolunurlar. Ikinci Meşrutiyet devrinde aydın kadınların sosyal hayatı karışmaları Hüseyin Rahmi'ye tesir etmiş olmalıdır. Halide Edip'in *Handan'* ile mukayese olunursa d devirde ustad mevkiinde olan *Müreibbiye* romancının romanı çok zayıf kalır. Bunun sebebi onun tiplerini peşin bir fikre göre yaratmasına karşılık Halide Edip'in hayat ile gerçeğe daha yakın olması, Türkiye'de doğmakta olan «yeni kadın»ın ideal ve meselelerini bizzat yaşamasıdır. Belki yine devrin tesiri altında Hüseyin Rahmi aynı yıl neşrettiği «*Sevda Peşinde*» adlı romanında, aşkı için intihar eden asil ruhlu bir genç kadın tipi yaratmıştır. Aynı nur'un arkadaşı Seza Hanım da iyi kalbi, olgun bir kadındır.

Tebessüm-i Elem romanının erkek kahramanlarından Kenan Bey alafranga çapkın bir adamdır. Karısı Ragibe onun alafrangalık icabı olarak gösterdiği hareketlerin sebeplerini anlayacak kadar zekidir. Kocasının çapkınlıklarını öğrenince ondan boşanır.

Cumhuriyetin ilk yıllarda yazılmış olan *Meyhanede Hanımlar* romanında kadın hürriyetinden istifade etmek isteyen kadınlar, kocalarıyla beraber meyhaneye giderler, fakat orada kıskançlık yüzünden çekirişler ve karakolluk olurlar. *Tutuşmuş Gönüller* (1926) romanında hürriyeti cinsi arzularına göre yaşamak telakki eden Cumhuriyet devri genç kızları tasvir edilmiştir. *Billur Kalb* (1926) de iş hayatına atılan genç kızlardan bazıları düşer, bir tanesi kurtulur. Bu romanda geçim zaruretleri ile çalışmak zorunda kalan genç kızların karşılaşıkları meseleler ele alınmıştır. Daha önce de söylemiş olduğumuz gibi

Hüseyin Rahmi diğer Türk romancılarının eserlerinde görülen batı kültürünü tam manasıyla içlerine sindirmiş, çalışan, bedbaht da olsalar çeşitli meziyetleriyle insanda sevgi ve hayranlık duygusu uyandıran bir kadın ve erkek kadın kahraman yaratmamıştır. Bu, hayatı böyle tiplerin bulunmamasından ziyade yazarın hayatı bakış tarzı, okuyucuya güldürme arzusu ve Türkiye'de batılılaşmayı Hüseyin Rahmi'nin kahramanları gibi anlayan kimselerin çokuğu ile izah olunabilir.

2- Batıl inançlara göre hareket edenler ve onları çeşitli maksatlarla istismara çalışan tipler:

Alafrangalıktan sonra Hüseyin Rahmi'nin en çok üzerinde durduğu konulardan birisi batıl inançlardır. O, bu konuyu muhtelif romanlarında çeşitli bakımlardan ele almıştır. Yazarın batıl inançla ilgili başlıca eserleri şunlardır: *Tesadüf* (1900), *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* (1912), *Gulyabani* (1912), *Cadı* (1912), *Hakka Sığındık* (1919), *Efsuncu Baba* (1924), *Muhabbet Tılsımı* (1928), *Mezarından Kalkan Şehit* (1928), *Dirilen İskelet* (1946). Diğer romanlarında da batıl inançla ilgili bir çok unsurlar vardır.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında batıl inançlar bazen romanın vakasını esrarlı bir şekle sokan bir vasıta, bazen bir şahsin karakterinin temeli, bazen üzerinde nazari olarak konuşulan bir fikir konusudur. Her romanın ağırlık noktasına ve yapısına göre, bu temin kullanılış tarzı değişir. Bizi burada ilgilendiren batıl inançlı tiplerle onları çeşitli maksatlarla istismar eden şahıslardır. Bu sonuncuların durumu ve fonksiyonu da romandan romana değişir.

Hüseyin Rahmi'nin bu temden faydalandığı ilk roman *Tesadüftür*. Burada aynı erkeği seven iki genç kadın, Nefise Hanım adında ahlaksız ve sahtekar bir büyüğün kadına başvururlar. Roman esas itibarıyle karısı ile metresi arasında bocalayan bir erkeğin (Mail) mütereddit durumunu anlatır. Mailin karısı Saibe ile metresi Şöhret birbirlerinden habersiz Nefise Hanım'a giderler. Bir gün metresinden şüphelenen ve peşine düşen Mail de Nefise Hanım'ın evine gelir. Karısı ile metresinin tesadüfen orada bulunmaları hazzın ve komik sahneler

yaratır. Romandaki fonksiyonu asli olmamakla beraber, yazar Nefise Hanım tipini canlı bir şekilde tasvir etmiştir. O, safdil insanların batıl inançlarından faydalanan ahlaksız ve kurnaz bir kadındı. Dikkate şayan olan nokta, bu cahil kadına başvuran Saibe'nin okur-yazar, Şöhret'in ise bir fahişe olmasıdır.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir Izdivaç' ta asli kahramanlar, daha sonra birbirleriyle birleşen ve aydın kişiler olan İrfan ve Mediha'dır. Başlangıçta kadınlarla düşman olan İrfan Galip, kuyruklu yıldızın dünyaya çarpmasından korkan mahalle kadınlarına konferanslar vererek onları korkutur. Bu kadınlar arasında şahsiyetini roman sonuna kadar gizleyen Feriha da vardır. Yazar mahalle kadınlarını konuşutmak suretiyle canlı bir şekilde tasvir etmiştir. Fakat bunlar tali şahıslardır. *Tesadüf*'te olduğu gibi burada da batıl inanç, başka şahısların hayatına uzaktan bağlı, romanın esas konusuyla alakası olmayan bir temdir.

Gulyabani, bütünüyle batıl inanç temine dayanan, fikir, vaka, şahıslar, çevre, ve üslup arasında sıkı münasebet kurulan bir romandır. Yazar, eserini, neticesi sonunda anlaşılan esrarlı bir plana göre kurmuş olmakla beraber hayaletlere inanan eski kadın tiplerini, Muhsine, Çeşmifelek, Ruşen Kalfa ve Hanımfendi'i güzel canlandırmıştır. Kadınların cahil ve safdil olmaları dolayısıyla burada tem, dışarıdan romana sokulan bir fikir olmaktan çıkarak şahısların hayatlarının canlı bir unsuru haline gelmiştir.

Cadı, öldükten sonra cadı olarak gözüktüğü ve kocasının yeni zevcelerini korkuttuğu ve boğduğu rivayet edilen kıskanç bir kadının hayaleti etrafında, pek ikna edici olmayan dolaşık vakalı bir romandır. Naşit Nefi adında bir zatin kıskanç karısı Binnaz yalı komşusu başka bir kadınla, ikisinden birisi öldükten sonra cadı rolü oynayarak ölenin kocasının tekrar evlenmesine mani olma hususunda birbirlerine söz verirler. Komşu kadın ölen Binnaz'ın hayaleti şekline girerek Naşit Nefi'nin yeni evlendiği kadınları korkutur. Roman, hayaletlerin aslı olmadığı ana fikrine dayanan bir «sır» romanıdır. Bir tip yaratmaktan çok karışık vakalar icad etmeye ehemmiyet veren yazar, uzun konuşma ve izahlarla hayaletlerin aslı olmadığını belirtir.

Hakka Sığındık romanında, Nüshet Ulvi adında açık göz bir delikanlı vurgunu esnaftan para sızdırılmak için mahallede herkesin tanıldığı aptal Veli'nin adından faydalananır. Hüseyin Rahmi bu romanında birinci dünya savaşı sırasında halkın çektiği sefaleti, hacılık perdesi arkasına sığınarak halkı soyan tüccarlara ele alır. Batıl inanç daha ziyade vakaya bağlıdır. Aptal Veli adına tüccarlara mektup yazan açık göz delikanlı roman sonuna kadar meçhul kalır.

Hüseyin Rahmi'nin batıl inanç konusunda yazdığı en kuvvetli roman *Efsuncu Baba*'dır. Romanın adından da anlaşılacağı üzere, burada bir tip ele alınmış ve teferruatlı bir şekilde işlenmiştir. Ebülfazl Enderi kendisi gibi batıl inançlara bağlı bir babanın oğludur. Ortaçağ kitaplarını okuyarak gerçekler alemeyle olan münasebetini tamamıyla keser. Romancı onun saf dil inançlarından istifcacde eden iki Ermeni ile Ebülfazl'ın kızını seven bir delikanlı tipi de yaratır. Yazar gerçi bu eserine de macera romanlarına has bazı vakalar karıştırır. Fakat Ebülfazl ile Ermenileri zengin jest, mimi, taklidi konuşma ve dekor tasviri vasıtısıyla çok canlı bir şekilde anlatır.

Mezarından Kalkan Şehit romanında da *Gulyabani* ve *Cadi*'da olduğu gibi hayalet rolünü oynayan bir şahıs vardır. Yalnız bu şahıs iyi kalbli bir insandır. Muzaffer adında bir genç, Sarıkamış savaşında ölen arkadaşı Şevket'in yaşlı annesini teselli için onun hayaleti şeklinde gözükür. Şevki Bey adında cin ve periye inanmayan bir zat cesaretle peşine düşterek hayaletin oyun oynayan bir insan olduğunu meydana çıkarır. Bu kısa özette de anlaşılacağı üzere *Mezarından Kalkan Şehit* bir karakter romanı değil, meraklı bir vakaya dayanan bir sırr romanıdır.

Dirilen İskelet romanında yazar aynı oyuna başvurur. Yalnız bu roman tipler bakımından daha çeşitli ve daha canlıdır. Alafranga ve aydın fikirli insanlarla safdiller karşı karşıya getirilir. Romancı araya karışık aşk maceralarını da sokar. Romanın kadın kahramanlarından tatar Nasıra, tabiatüstü kuvvetlere inanması bakımından Peyami Safa'nın *Matmazel Noralya'nın koltuğu* adlı romanının kadın kahramanını andırır. Peyami Safa'nın romanı, *Dirilen İskelet*'e nazaran daha ikna edicidir. Hüseyin Rahmi'nin bir çok eserlerinde görülen insicamsız

unsurları bir araya getirme temayülü, bu romanında en son sınırına ulaşır. Bununla beraber eserde yer yer hayattan sahifeler vardır.

Abdülhamid devri paşalarından Şem'i Paşa'nın kalabalık konağında geçen ve muhtelif şahıslar arasındaki cinsi münasebetleri komik bir şekilde ortaya koyan *Muhabbet Tilşimi* romanında köylü Ali'nin ahlaksız ve sahte bir pirden üç öpücük karşılığı aldığı muska bir batıl inanç motifi olarak mühim bir rol oynar. Ali bu muska sayesinden pervasız bir Don Juan kesilir. Tipler ve durumlar bakımından çok zengin olana bu romanında Hüseyin Rahmi eserlerinden çoğunu ana temlerini teşkil eden cinsi arzularla batıl inanç motifini başarılı bir tarzda birleştirir.

Hüseyin Rahmi nasıl alafranga tiplerle alay etmek için batı kültürünü içine sindirmiş, aklı başında müsbat tipler yaratmamışsa, eserlerinde din duygusunu derin bir şekilde yaşayan insanlara da yer vermemiştir. Bu, onun mevcut ahlak nizamına karşı koyan tipleri anlattığı romanlarında daha açık görüldüğü üzere, dini esas itibariyle batıl inanç telakki etmesinden ileri geliyor sanıyorum. Materyalist felsefe ounu, neticede dini, hatta klasik ahlaki inkara kadar götürmüştür.

3- Ahlak ve namusa büyük değer verenlerle içgüdülerine göre yaşamayı hayat felsefesi haline getirenler:

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında ahlak ve namusa büyük değer veren ve onun uğruna ölümü göze alan bazı şahıslar vardır. Fakat o, daha ziyade ahlaksızlığı prensip haline getiren, naturalist ve materyalist felsefeye göre davranışlarını meşru göstermeye çalışan tipler yaratmıştır.

Gençlik yıllarda kaleme aldığı *Iffet* romanının kahramanı Iffet, adının ifade ettiği gibi çok namuslu ve kültürlü bir genç kızdır. Akrabasından Latifi romantik bir aşkı sever. Zengin bir ailenin kızı olan Iffet, babası ölükteden sonra annesi ve küçük kardeşiyle beraber sefalete düşer. Onları kurtarmak için aracı bir kadının tanıttığı zengin bir adamlı gizlice düşüp kalkmağa başlar. Fakat ahlak duygusu dolayısıyla yaşadığı hayatı katlanamayarak intihar eder. Iffet

romanında ruh asaletiyle maddi sefalet arasındaki mücadele ortaya konulmuştur. Kültürlü olmakla beraber, o devir Türkiye'sinin kapalı cemiyetinde geçimini temin edemeyen İffet, hayat karşısında mağlup olur. Romanında esas vaka ile alakası olmayan şahıslara romantik ve realist görüşü müdafaa eden muharrir ile doktora fazlaşıyle yer veren yazar; İffet'i baştan çıkarılan adamı karanlıkta bırakır.

Bir Muadele-i Sevda romanında ailesinin zoruyla sevmediği bir adamla evlendirilen Bedia, başka bir kadınla evli bulunan sevgilisi Fatin'le düşüp kalkmakla mahzur görmez ve bu hareketini ailesinin zoruyla evlendirilmiş olmasını ileri sürerken meşru göstermeğe çalışır. Hüseyin Rahmi daha bir çok romanlarında bu temi kullanır.

Nimetşinas romanında Talat Hanım kocasını elden kaçırılmamak için ona, aşık olduğu hizmetçi kızı bizzat istemeye kadar fedakarlığı göze alırken, Neriman kendisinden büyük iyilik gördüğü hanımıma karşı duyduğu saygı dolayısıyla bu teklifi reddeder.

Sevda Peşinde adlı romanda *Bir Muadele-i Sevda*'daki tem bir başka şekilde ele alınmıştır. Fakir bir ailenin kızı olan Ayn-ı nur zengin bir ailenin çocuğu olan Nezihî ile evlendirilir, fakat onu sevmez. Gençlik yıllarında aşık olduğu İlhamî ile buluşur. Durumunu ahlaka aykırı gördüğü için sevgilisiyle beraber intihar eder.

Toramancıda yaşlı bir adam genç bir kadına evlenir. Fakat bu evlendiği kadın daha önce oğlu ile düşüp kalkan bir fahişedir. Genç oğlu evde üvey annesiyle rahatça sevişir. Hüseyin Rahmi'nin bir çok romanında genç kızlar ve delikanlıklar anne ve babalarına karşı saygı duymazlar. Bunda onların ahlaksız ve otoritesiz olmalarının da rolü vardır.

Tebessüm-i ELEM romanında kocasının ihanetine tahammül edemeyerek ondan boşanan ve başka bir adamlı evlenen Ragibe'nin yanısıra kendisini cinsi arzularına kaptırmaktan alamayan, bu yüzden başına bir çok felaketler gelen fakat durumunu, Hüseyin Rami'nin de inandığı determinist felsefe ile izah eden Kenan dikkate şayan bir tiptir. Romancının daha sonraki eserlerinde geniş

olarak ele aldığı bu felsefi ve ahlaki görüş burada vaka ve tipleri fazla zorlamadan kahramanın kendi hayat tecrübesine bağlı olarak ölçülu bir şekilde ortaya konulmuştur. Metresi tarafından birkaç defa ihanete uğrayan, başka birisi ile evlenmiş olan karısından da yüz bulamayan Kenan, neticede intihar eder.

Bir roman olmaktan ziyade uzun bir hikaye sayılabilenek olan *Hayattan Sahifeler*, Hüseyin Rahmi'nin mücerret fikir karıştırmadığı en realist ve objektif eserlerinden birisidir. Yazar burada Edirnekapı mezarlığı civarında yaşayan sefil kadınları anlatır. Fakat romanının maksadı *İffet*'te olduğu gibi okuyucuda merhamet duygusu uyandırmak değildir. Dilencilikle yaşayan üç kadın, yaşlı Hacer, dostu Sabire, Sabire'nin kızı Hürmüz ve yaşlı manav Veli Ağa hep cinsi arzularına göre yaşayan tiplerdir. Onlar romancının insan hayatını idare ettiğini söylediği iki temel prensibin, açılıkla cinsi arzunun en safァ timsalleridir. Nazari fikirlerin yerini müşahhas teferraat zenginliğinin aldığı bu romanda tez, tipler vasıtasyyla ortaya konulmuştur.

Eski bir konak halkını teşkil eden kadın, erkek, yaşlı ve genç insanların gayrimeşru ve dolaşık cinsi münasebetlerini komik bir şekilde ele alması bakımından *Muhabbet Tılsımı*'na çok benzeyen *Cehennemlik* romanında Hüseyin Rahmi başka eserlerinde ortaya koyduğu tipleri ufak tefek ferdi farklarla hemen hemen aynen tekrarlar.

Daha önceki romanlarında ahlak kaidelerini çiğnemekte mahzur görmeyen bir çok şahısları ortaya koymuş olan Hüseyin Rahmi, Cumhuriyet devrinde belki resmi ve gayri resmi bir şekilde muhafazakarlığa karşı açılan sistematik ve ideolojik kampanyadan cesaret alarak «Bolshevik Ahlakı» adını verdiği bir hayat görüşünün savunucusu olan tipler yaratmıştır. Klasik ahlak kaidelerinin hepsinin tabiatı aykırı ve sahte olduklarını ortaya koyan bu romanlar adeta bir seri teşkil ederler: *Ben Deli miyim* (1925), *Kokotlar Mektebi* (1928), *Utanmaz Adam* ((1934), *Gönül Bir Yel Değirmenidir Sevda Öğütür* (1943), *Deli Filozof* (1964), *Kaderin Cilvesi* (1964). Bunların hepsinin müsterek tarafı klasik ahlak kaidelerini reddeden, «Bolshevik Ahlakı» na göre yaşayan ve bunu müdafaa eden tipleri canlandırmıştır. *Ben Deli miyim*'de bu hayat görüşü kaçık bir adam tarafından ortaya konulur. *Kokotlar Mektebi*'nde serbest cinsi münasebet sosyal bir

müessesese haline gelir. *Utanmaz Adam*'daki Avnüssaba ahlaklılık taslayan insanların ahlak kaidelerini bir maske olarak kullandıklarını, bütün insanların içgüdülerine tabi olduğunu, kendisinin riyasız bir şekilde bu tabiat prensiplerine göre yaşadığını söyler. *Gönül bir yel degirmenidir sevda öğütür* romanında karısını aldatan adam bu hareketinin ilmi sebeplerini izah eder ve herkesin kendisi gibi olduğunu ileri sürer. *Ben deli miyim, Utanmaz adam, Gönül bir yel degirmenidir* romanlarının şekil bakımından müşterek olan tarafı birinci şahıs ağzından anlatılmış olmalarıdır. Bu anlatış tarzı bir yandan ortaya konulan fikirleri çok çarpıcı yaparken, öte yandan bir roman kahramanına söylettirildikleri için romancıyı muhafazakarların hücumundan korur. Belki kendini müdafaa düşüncesiyle yazar, bu şahısları akıl ve kültür bakımından da zayıf göstermiştir. Hüseyin Rahmi'nin gençlik yıllarında tesiri altında kaldığı Natüralizm bu romanlarda bir edebiyat akımı olmaktan çıkarak bir hayat felsefesinin temeli haline gelmiştir. *Deli filozof* romanının kahramanı aklı başında, kültürlü bir tiptir. Oğlunu tamamiyle serbest olarak yetiştirdi, fakat kendisi ve oğlu bu düşünüş ve yaşayış tarzında bir çok engellerle karşılaşırlar.

Hüseyin Rahmi'nin bu romanları Natüralist felsefeye dayanmakla beraber yapı bakımından Natüralist edebiyat akımına uygun değildirler. Yazar tıkkım tıkkım ahlaki, felsefi, içtimai fikirlerle doldurduğu bu eserlerinde de macera romanlarına has vakalar uydurur. Kahramanlarına müdafaa ettirdiği fikirleri ciddiye almakтан uzaklaşır komik durumlar yaratır. Bundan dolayı onları değerlendirdirken tecrit etmek, romanı teşkil eden diğer unsurlardan ayırmak doğru olmaz.

Bu makalede Hüseyin Rahmi'nin romanlarında yarattığı şahısların en umumi çizgileriyle müşterek olan taraflarını tesbite çalıştık. Burada bir kere daha tekrarlayalım ki, yazar bu gruplara giren roman kahramanlarından her birine onları ferdileştiren bir çok hususiyetler vermiştir. Biz bunlardan ancak bir kaçına işaret edebildik. Yazarın şahıslarını ferdileştirmek için kullandığı malzeme ve tekniği ayrıca incelemek lazımdır. Hüseyin Rahmi bu grplardan birine sokulamayacak başka tipler de yaratmıştır. Biz bütün eserlerinde sık sık tekerrür eden «aslı» tipleri gözüne koyduk.

Bu tipleri fazla keskin olmayan tarihi bir gelişmeye göre sıralayacak olursak, Hüseyin Rahmi'nin II. Meşrutiyet devrine kadar daha ziyade alafranga tiplerle namuslu ve ahlaklı tipleri ele aldığı, II. Meşrutiyetten Cumhuriyet'e kadar olan devrede üstüste batıl inanç konusunu işlediğini, Cumhuriyet devrinde ise içgüdülerine göre yaşamayı hayat felsefesi haline getiren ve klasik ahlaki red ve inkar eden tipler yarattığını söyleyebiliriz. Hüseyin Rahmi'nin romanlarından bazıları ölümünden sonra neşrolunmuştur. Bir çok romanlarının yazılışlarıyla basılışları arasında gecikmeler vardır. Romancının hayat görüşü ve tekniğinin gelişme ve değişimlerini tam olarak tesbit edebilmek için biyografisiyle beraber müsveddelerine dayanan bir araştırma yapmak lazımdır.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarındaki aslı tipler, sanat bakımından kusurları ve meziyetleri bir yana, Abdülhamid devrinden bugüne kadar Türk toplumunda meydana gelen hayat görüşü ve yaşayış tarzındaki değişiklikleri aksettirirler ve başlarından geçen macera, tavır ve hareketlerindeki mübalağa ve gülünçlük, temayüllerini ortaya koyarken kullandıkları ifade tarzı ne olursa olsa karakterinin ana çizgileriyle bu devirlerde yaşayan insan tiplerine benzerler. Bu romanlarda eksik olan yine aynı devirlerde yaşamış, müsbet meziyetleri haiz olan, kültür ve medeniyet değişimsinin trajedisini derinden yaşayan, bir ideal uğruna savaşan ve ölen insanlardır. Hayata fazla bedbin ve materyalist bir göze bakan, kendisini alay ve mizaha fazla kaptıran, psikolojik nüanslara pek ehemniyet vermeyen romancı, şahsiyetleri fazla belirmemiş birkaç kahramanı müstesna, eserlerinde böylelerine yer vermemiştir. Fakat bir romancıdan her şey beklenemez. Diğer Türk romancıları arasında onları canlandıran ve inceden inceye tasvir ve tahlil edenler vardır.

Kaplan; Mehmet: Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I, Dergah yay., 1992,
s.459-475

V. HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR'IN «YÜKSEK FELSEFE» Sİ

Ahmet Mithat gibi, sanatın yararlı olması gerektiğine inanan ve halk için yazan Hüseyin Rahmi Gürpınar, «sanat için sanat» ilkesine inanan ve seçkinlere seslenen Uşaklıgil'in tam karşı kutbunda yer alır; ama halka aşılamak istediği dünya görüşü bakımından da Ahmet Mihtat'ın. Gürpınar'ı bir romancı olarak ele alırken halkçılığının ne tür bir halkçılık olduğunu, halkın ne yolda eğitmek istediğini, ne gibi değerler üzerinde durduğunu ve okurların dikkatini ne gibi sorunlara yöneltmeye çalıştığını saptayarak, tuttuğu bu yolun romancılığını nasıl etkilediğin araştırmak doğru olur kanıtsındayım. Bundan ötürü bu bölümde Gürpınar'ın dünya görüşünü kısaca belirttikten sonra gelecek bölümde *Şipsevdîyi* inceleyerek romancılığında ne derece başarılı olduğuna bakabiliyoruz.

Romanı, halkın eğitmek amacı ile kullanma konusunda Ahmet Mithat'ı izleyen Gürpınar'ın ondan ayrıldığı nokta, getirmek istediği değer değişikliğinin çok daha köklü olmasıdır. Ahmet Mithat temelde, halkın, İslam ideolojisinden kaynaklanan değerlerini paylaşan bir adamdı. Gürpınar ise politika, ahlak ve din alanlarında halkın görüşünden çok ayrı fikirler besliyordu, özellikle İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra yazdığı romanlarda. Kendisi *Şekavet-i Edebiye*'de yazar olarak amacını şöyle açıklar: «Ben her eserimde kari'lerimi, avamı şathiyyat [eğlenceli fıkralar] arasında yüksek bir felsefeyi doğru çekmeye uğraştım!». Romanlarında dile getirdiği bu «yüksek felsefe»yi biraz aşağıda incelemeden önce, Gürpınar'ın yapmak istediğini kısaca belirtmek gerekirse, denebilir ki, halkın geleneksel inançlara yerleşmiş düşüncelere, göreneklere ve dine dayalı zihniyeti yerine, Batı'nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmeye çalışmıştır. Onun içindir ki romanlarında hep, «eski kafa», «yeni kafa» dediği iki zihniyetin çatıştığı görülür. Gerçi «yeni kafa»yı temsil edenler her zaman olaylara akıl yoluyla bakabilen, tarafsız bilimsel bakışı hazmetmiş kişiler değildir, çoğu, içinde yaşadıkları toplumun ahlakını reddeden zıpçıktı

kişilerdir, ama Gürpınar bunları yine de, kendi tuttuğu birtakım yeni fikirleri ortaya sürmek için kullanır. Nedenine aşağıda geleceğiz.

Gürpınar'ın okura aşılamak istediği «yüksek felsefe» özellikle üç alanda gösterir kendini: toplumsal adalet, kadın-erkek ilişkisi ve din.

TOPLUMSAL ADALET. Gürpınar'ın halkçılığını yalnız Ahmet Mithat'ından değil, halkın aydınlatılabilmesi için Türkçenin sadeleştirilmesini savunan Genç Kalemler grubunun «halka doğru» akımından da ayırmak gereklidir, çünkü Gürpınar'ın halkçılığının çok daha sınıfısal bir içeriği vardır. Gürpınar'ın halkçılığının bu yönü II.Meşrutiyet döneminin düşün ortamındaki solculuk akımının bir parçasıdır. Otuz üç yıllık istibdat döneminden sonra 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile gelen özgürlük havasında, Baticılar, İslamlılar, Türküler ve ademi merkeziyetçiler gibi çeşitli akımları temsil edenler arasında Türkiye'de ilk kez sesini duyuran sosyalistler de rastlıyoruz.

Öyle anlaşılıyor ki Osmanlı İmparatorluğu'nda sol görüşlerin ilk kırıtları 1908'den az önce Selanik'de Yahudi ve Bulgar aydınlarının girişimleriyle başlamıştı. Derken 1909'da Selanik Sosyalist İşçiler Federasyonu kurulmuş ve Türkçe, Rumca, Bulgarca ve Ladionaca dillerinde yayınlanan *Amele Gazetesi* çıkmıştı¹. Beri yandan İzmir'de, aynı yıl, Mehmet Mecit ve etrafındaki küçük bir grup *Irgat gazetesi*, İstanbul'da küçük bir aydınlar çevresi, 1910'da *İştirak* gazetesiini yayılmaya başlamışlardı. Aynı yıl Osmanlı Sosyalist Fırkası kuruldu. Kısacası 1908'den sonra Selanik, İzmir ve İstanbul'da önemli olmasa da bir sol faaliyet vardı.

Ayrıca Gürpınar'ın Babıali'deki yakın çevresine bakarsak, bu çevrenin de İstanbul'daki sol faaliyet içinde yer aldığı gözlemleriz. Yazarımızın 1908'den sonraki bütün romanlarını yayinallyan İbrahim Hilmi, Haydar Rıfat (Yorulmaz)ın George Tournere'den çevirdiği *Sosyalizm* adlı kitabı, bir sunuş yazısı ekleyerek 1910'da yayılmıştı. İbrahim Hilmi'nin «Türkiye ve Sosyalizm» adlı bu takdim yazısı, Mete Tunçay'a göre Türkiye'de bu konu «üstünde ilk düşünme çabalarından»dır. Daha sonra, solculuğundan ötürü 1925 tutuklamalarında yedi

yıla mahkum olan İbrahim Hilmi², Gürpınar'ın hem yayımlayıcısı hem de yakın dostu idi. 1908'de *Boşboğaz ile Güllabi* gazetesini de birlikte çıkarmışlardı. Gürpınar'ın o yıllarda beliren solcu fikirlerle ilgilendiği ve hatta bir noktaya kadar onlardan etkilendiğin kuşku yok.

Şehabettin Süleyman'ın *Rübap* dergisinde, halk için edebiyat olamaz diyerek *Cadı* romanını eleştirmesi üzerine kaleme aldığı cevapta, Batı'da halk için romanlar, oyunlar yazıldığını ve içlerinde, bizim yazarlarımıza ders verebilecek sosyalistlerin de bulunduğu işçilerin tiyatroları doldurduğunu belirttiğten sonra bizdeki durumu ele alır.

Halk için edebiyat olamaz düşüncesini benimseyen bir milletin amelesi de, bizim rençber Haso gibi elifi görse mertek zanneden nim-behimî [yarı hayvani] neviden olur. Altı ay çalışır; kuru ekmek, beyaz su ile iktifa eder [yetinir]. O tahammülfersa meşak-ı yevmiyesinin [dayanılmaz, zahmetli, emeğinin] kimler ene kazandırdığını anlamaz. Hukukunu taleb edemez³.

diyerek halk için edebiyatın niçin gerekli olduğunu açıklamış olur. Ben de, halkçılığının sınıfsal bir içeriği vardır derken, sömürü konusundan halkın gözünü açmaya çalıştığını söylemek istemiştim.

Türk edebiyatında, bir iki sayfaya da olsa, ekonomik adaletsizlige, emek ve sermaye sorununa, sömürü düzenine değinen ilk roman da *Şipsevdi* (1911) olur. Romanın bir yerinde Meftun Bey,eniştesi Mahir'e, babasının kasasından bazı senetleri çalmasını önerirken şöyle konuşur:

Sermaye ve dirayet sahibi olmayı bir «hak» addiyle yüzlerce kişiyi çalıştırıp onların mesaisinin semerelerini [emeklerinin gelirini] bir veya birkaç adamın kendi kasalarına indirmeleri usul-ü gayri adilanesi devam ettikçe bu dünya düzelmeye (...) Milyonlarca liralara malik bir adam o

² Bkz. Georgei S. Harris, Türkiye'de Komünizmin Kaynakları, (Boğaziçi Yayınları, 197)s.22-24

³ Bkz. Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar 1908-1925, (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1967)s. 42,43,190.

³ *Cadı Çarpiyor* (1913)s.67.

kadar serveti nereden kazanmış?.. Dünyada mevcut serveti nüfus başına taksim edersek her ferde büyük bir şey isabet etmiyor. Nasıl olmuş da o

milyoner, o bir adam, binlerce insanı hisselerinden mahrum ederek kendi kasası derununa [içine] yahut imzası altına o kadar serveti vaz ve ithal edebilmiş? Bunu kazanç namiyle insanlardan çalmış (...) Onlar seni beni çalıştırıyorlar, bize laşey [hiç] kabilinden bir ücret vererek mesaimizin semeresini elimizden alıyorlar. (...) İşte o milyonerler benim gibi sıvri akıllıları sevmeyiz. Çünkü ben kafadakiler, rontgen şuai vazedilmiş gibi onların içini dışını seyrederler, hakikati bilirler. Senin gibi ahmaklar ise «Cenabı Hak ona vermiş, bana vermemiş» sözüyle iki elini böğrüne sokup otururlar⁴.

Gürpınar'ın birçok romanında bu görüşü dile getiren benzer parçalar yer alır, ama bazı romanları da vardır ki doğrudan doğruya toplumsal ve ekonomik adalet sorunu ile ilgilidir. Bu romanlarda, açların ve fakirlerin, böyle bir sömürüğün içinde zenginleri soymasının suç sayılmayacağı fikrini savunur yazar.

Hakka Sığındık (1919) adlı romanda, Abdülhamit döneminde mal mülk edinmiş, servete konmuş, komşu iki aile vardır. Halk, Birinci Dünya Savaşı sırasında açıktan kırılırken bunlar bolluk içinde yaşamaktadır. İspanyol nezlesi salgını başlar o sırada. Bu iki aile, evliya gözü ile bakılan Abdül Veli'den mektuplar alır ve para yollamadıkları takdirde çocukların ve gelinlerinin öleceklerini öğrenirler. Bir an gelir, korkudan yollamak zorunda kalırlar parayı. Gerçekte bu oyunu Nüzhet ulvi adında bir adam, aç kalmış çocuklara para bulmak amacıyla tasarlamış ve uygulamıştır. Sonunda gider komisere teslim olur ve bu dolandırıcılığı niçin yaptığını anlatırken yine ekonomik adaletsizlikten, yasaların zengin sınıfın çıkarlarına uygun düzenlendiğinden söz eder:

⁴ Şipsevdi, 2. Baskı (Hilmi Kitabevi, 1946)s.394-395. Tüm göndermeler ve alıntılar için bu baskı kullanılmıştır.

*Hakim sınıflar samimi olmadıkları için mesele düzelmeye. Şimdi gözleri açılan mahkumlar, hakimlerle mevkilerini değiştirmeye uğraşıyorlar. Bakalım iş ne dehşet olacak?*⁵

Nüzhet Ulvi iyi kalpli, dürüst bir adamdır, yaptığı bir çeşit hırsızlığı da açları kurtarmak için yapmıştır, kendi çıkarı için değil. Yazar Nüzhet Ulvi'den yana olduğunu hiç saklamaz. Komiser bile bunun bir hırsızlık sayılmayacağını, bir günah değil sevap olduğunu söyler ve Nüzhet Ulvi'ye o kadar hak verir ki onu tutuklamak zorunluluğundan kurtulmak için görevinden istifa eder.

İkdam gazetesinde 1924'de tefrika edilen ve kitap halinde ilk kez 1968'de M.N. Özön tarafından sadeleştirilerek yayımlanan Can Pazarı'nda serseri takımından üç fakir genç haydutluk, dolandırıcılık ve şantaj yoluyla para kazanmak için bir çete kurarlar. Romanın başında Maşuk arkadaşlarına bu işi kabul ettirmek için haksız kazançlardan dem vurur ve Bolşevik kitabı okuyan bir arkadaşından öğrendiklerini onlara anlatmaya çalışırken, zenginlerin malında kendi hakları olduğunu söyler: «Şimdi bu cemakanlarda gördüğünüz bütün elmaslar senin, benim, bizden daha ziyade açların gaspedilmiş haklarımız, nizklarımızdır.» (s.28). Dünyada herkesin birbirini aldatarak işini yürüttüğünü, zenginlerin hileyle, hırsızlıkla servet edindiği yollu bir nutuk çektiğten sonra da, «Bolşevikler insanlar arasında bütün hile ve hurdaları kaldırıp açık ve dümdüz yaşamak istiyorlar. Artık zengin, fakir, aç, tok olmayacakmış» der (s.30). Sonunda Maşuk'un haklı olduğuna ve okumuş adamlar bu işe bir çare bulana kadar, zekaca kendilerinden bir gömlek aşaçısını vurmaya karar verirler. Romanın geri kalan kısmında Yavuzlar Çetesи karaborsacıları, vurguncuları, zenginleri soyarak birçok iş başarırlar. Gürpınar, «sevimli delikanlılar» dediği bu gençlerden yanadır. Onları savunur, yurt dışına kaçırır ve çaldıklarını helal etter. İster ki, adalet, asıl büyük vurgunculardan hesap sorsun.

Yine bir hırsız ve dolandırıcı çetesinin zenginleri soyması konusu üzerine kurulmuş *Utanmaz Adam* (1930)'da, komünist fikirleri, çetenin üyelerinden Şahap'ın ağızından dinleriz. Şahap dünyadaki insanların ancak onda birinin açıklıkları vakit karın doyurabildiklerini, açlığın çare bulununcaya kadar da

⁵ Hakka Sığındık, 2.baskı (Hilmi Kitabevi, 1950)s.114.

fakirlerin paraları soymak için her türlü yola başvuracaklarını söyleyerek uzun uzun konuşur. Romanın asıl kahramanı, çetenin başı Avnusselah da toplumda dönen dolapları bilen düzenbaz, utanmaz, kurnaz bir tilkidir. Dolandırıcılık, sahtekarlık ve şantajlarla servet yapar. Avnusellah iğrenç bir adamdır ama Gürpınar onu da elde ettiklerini yanına kar bırakır, çünkü Avnusellah kötülüğünü, hırsız olduğunu inkar etmez ve bu bakımdan, Gürpınar'a göre yine namussuzlukla para kazanmış, işini kanuna uydurmuş iki yüzlü zenginlerden daha dürüsttür.

1934'de yazılmış ve 1949'da basılmış olan *Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?* Romanında, yaşam kavgasında atılan, biri kadın, üç kişilik bir çete komünizm konusunu tartışır ve aralarında komünizmi uygulamaya karar verirler. Gerçek Gürpınar yapıtlarında İstanbul'un sınırları içinde kalmış Anadolu'ya uzanmamıştır; bununla birlikte Türk köylüsünün sömürüldüğüne ilk kez açıkça işaret eden de sanırım yine Gürpınar olur. Romanın kahramanı Edip Münir'in ağzından konuşarak için boşaltır bu konuda:

Eğer hayatın çalışma mukabilinde kazanılması içtimai bir şartsa bu şartın o nevi aileler [şehir ve kasabalardaki zengin aileler] arasında hiç hükmü olmadığı görülüyor. Değirmenin suyu nereden geliyor? Çalışan kimdir? Köylü.

Köylü kadını toprak, fişki içinde hayvanlarla beraber çalışıyor (...) Zengin şehirliye bu refahı veren, köylüyü o meşakkatlere [zahmetli işlere] mahkum eden Allah mı? Kanun mu? Bir doğuş tesadüfü mü? Bunun üçünden biri değil, yalnız köylünün cehaleti (...) Bu güçluğun halli mukadderatın laftan ibaret olduğunu anlayacak kadar umumi cehaletin yontulacağı güne bırakılabilir. (...) bugünkü «Faşizm»ler, «Nazizm»ler çerden çöpten yapılmış muvakkat birer barajdır ki biriken akıntı amansız saatte coştuğu vakit banilerile beraber binayı da sürüp götürecektil⁶.

⁶ Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı? (Hilmi Kitabevi, 1949)s.95-96.

Aynı Edip Münir yaptığı şantajlar sayesinde zengin olunca fikir değiştirir ve kendisinden yardım isteyen eski arkadaşlarına artık komünizme inanmadığını, komünizmin gerçekleşmeyecek bir hayal olduğunu söyler. Arkadaşları ise olanaksız görülen şeylerin bazılarının gerçekleşeceğini ve insanlar arasında eşitsizliğin azalacağını iddia ederler.

Toplumsal adaletsizlik üzerine yazılmış bu romanlarda, sosyalizm ya da komünizm, romanın başında ve sonunda söz konusu edilir. Başta adaletsizliğe isyan eden aç serseriler düzeni değiştirmeye çalışmaz, ona uyarlar ve kendi açalarını kurtarmak için dalavere çarkına katılıp geçimlerini sağlamaya bakarlar. Böyle olunca roman, sömürü olgusunu sergileyerek somutlaştıracak yerde, sosyalizm ile yüzeyden ilgili kişilerin yaptığı soygunların anlatan bir polis romanına dönüşür. Toplumsal adaletsizlik de hırsızların özrü olarak bir nutuk şeklinde ortaya sürülmekle kalır. Hiçbir zaman geliştirilen bir tema halini almaz. Romanın sonunda, zengin olan serseri de görüşlerini değiştirir ve çoğu kez ezenler arasına katılarak komünizmin gerçekleşmeyeceği tezini savunur. Gürpınar'a göre komünizmin gerçekleşmeyeceği tezini savunur. Gürpınar'a göre insanoğlu bencil ve çıkarcı olduğu için, sınıf değiştirerek üste çıkanlar da alttakilerin tepesine binmeye bakar her zaman. Böylece, bu romanlardaki sosyalizm sorunu da bir ahlak sorununa dönüşür. Böyle bir toplumda çalmak namussuzluk mudur sorununa. Yapıdan çıkarılan sonuç ise, böyle haksız bir düzende kölelik ruhunu atıp, hırsızlık yoluyla da olsa, zenginleri çarpmayan suç sayılmayacağıdır. Zaten, daha sonra göreceğimiz gibi, Gürpınar'ın özelliklerinden biri de toplumda yerleşmiş ahlak değerlerinin geçerliliğini irdelemek ve yeni değerler getirmeye çalışmaktadır. Bu konuda Nietzsche'nin çok etkisinde kaldığı açık a «Ustadım», «prim»diye sözünü ettiği bu filozoftan romanlarına parçalar alır ve örneğin Avnusselah'a çeviri yapır. Kendisinin de yetmiş yaşındayken Nietzsche'nin yapıtlarını çevirmeye kalktığını Refik Ahmet Sevengil'den öğreniyoruz⁷. Gerçi Nietzshce'nin, geleneksel ahlaklı, sünepeplerin, korkakların ahlaklı olarak gören, bunlara tepeden bakan, güce yönelik üstün adamını işlemez romanlarında. Üstün adamı değil, ama yaşamak için savaşan, ahlak kurallarını tanımayan, başkalarını alt eden kurnaz ve becerikli hırsız

⁷ Hüseyin Rahmi Gürpınar(Hilmi Kitabevi, 1944)s.134

örneğini işler. Unutmayalım ki bu adamlar, zenginlere, vurgunculara musallattırlar, fakirlere değil. Romandaki işlevlerinden biri, ezilenlerin zararına servet edinip bolluk içinde yaşayan, acımasız, sözde namuslu zenginleri cezalandırmaktadır. Gürpınar yasaların yapamadığını bu küçük hırsızlara yaptırırken intikam almanın keyfini duyar adeta. Sömürü ve vurgun düzenini farkedip yasalara karşı çıkanlar (onu düzeltmeye çalışmasalar da) bozuk düzene başkaldırmış olurlar. Bu bakımdan namussuzluk sayılmaz yaptıkları. «Aç kalmaktansa çalmalı» ilkesinde Nietzsche'den esinlendiğinin bir kanıtı da *Kesik Baş*'tadır. Romanda bu ilkeye göre davranışları ve işi cinayete dek götürenlerin bu felsefesi için, «Nietzsche gibi bazı filozoflar da ölmemek için öldürmeyi mübah gösterecek yollar arıyorlar» diyerek bu konudaki kaynağını belli eder.

Gürpınar'ın komünizm hakkında bilgisinin yüzeyde kaldığını ve çok genel türden olduğunu belirtmeye gerek yok. Sermaye ve emek sorunundan toplumsal adaletsizlikten söz eder; yasaların egemen sınıfların çıkarlarını koruduğunu, yiğinların sömürüldüğünü tekrar tekrar söyler, ama sorunları Marksist temellere oturtmaz. Komünizmin uygulanabilmesini, insanların iyi ahlaklı olmasına bağlı gördüğü için de sonunda umudunu keserek gerçekleşemeyecek bir hayal sayar komünizmi. Gürpınar'ın kitaplarında bu ve benzeri konularda sezilen kararsızlık, aslında ideolojisindeki bir çelişkiden kaynaklanmaktadır. Zira, Gürpınar aydınlanma felsefesine belbağladığı için hem toplumsal ve siyasal sorunların akilla, halk yiğinlarının bilgisizlikten kurtarılmasıyla çözümlenebileceğine inanır, hem de insanın mayasının bozuk olduğuna ve bundan ötürü kötülüklerin hiçbir zaman düzelemeyeceğine.

KADIN-ERKEK İLİŞKİSİ. Gürpınar'ın tarafsız ve akılçıl tutumla yaklaşılmasını isteği bir konu da kadın-erkek ilişkisidir. Yalnızca yeni bir ahlak anlayışı getirmek için değil, cinselliğin insan tabiatında çok önemli bir yer tuttuğuna ve insanı mutsuzluğa sürüklendiğine inandiği için. Toplumdaki yasaların, törelerin, ahlak anlayışının, özellikle kadınlar aleyhine işlediğini göstermek ister. Kadın-erkek ilişkileri konusunda da yine haksız bir düzen sürüp gitmektedir. Kadın evlilik kurumunda erkekle eşit haklara sahip değildir. Kadın

kocasını seçemez, istediği zaman boşanamaz. Yasak aşk suçunu işleyen erkeğe ceza verilmez, ama kadın lanetlenir ve fahişe damgasını yer. Aldatılan kocanın namusunu kanla temizlemesi de doğal sayılır. Tanzimat'tan bu yana kadın haklarını savunan başka yazarlar da çıkmıştı; ne var ki Gürpınar, gerek aşk felsefesi, gerekse evlilik kurumunun kendisini kuşkuyla karşılaşması ve namus kavramına yaklaşımı bakımından diğer yazarlardan ayrılır.

Gürpınar'ın yapıtlarında kadın-erkek ilişkisi çok işlenen bir konudur, ama bu ilişki, hiçbir zaman, birbirini seven iki gencin sonunda evlenip mutluluğa erişmesiyle sonuçlanmaz. Bu tür roman yazmaz Gürpınar, Çünkü onun anlayışına göre aşk çılgınlık sayılabilenek korkunç bir cinsel tutkudur ve kısa zamanda doyuma ulaşarak söner. Onun için, idealize edilmiş bir aşk şöyle dursun, Gürpınar'ın romanlarında karşılıklı derin bir sevgiye dayanan ve uzun süre devam eden bir ilişki ya da evlilik de yer almaz.

Evliliklarındaki fikirlerini şöyle açıklıyor kendisi: «Bana göre aşk (...) fizyolojik anlamıyla muhakkak bir cinnettir (...) En şiddetli nöbetlerini gençlikte yapar. Evlenmekte aşk lazım mıdır? Sevmeden evlenmektense aşk ile birbirine bağlanması elbette daha hoştur (...) Şu kadar ki aşk karı koca arasında ilanihaye iyi geçinmeyi temin eden bir efsun değildir. Önceden sevdanın al mantosuyla örtülü kalan kusurlar, gözler gönüller yavaş yavaş sevgiden dönüşünce sonradan birer birer meydana çıkar. İyi geçinmenin şartları ekseriye tesadüfun hediyesidir⁸. Bu sözler Gürpınar'ın romanlarında neyi ortaya koymak istediğini çok iyi açıklıyor.

Karısını, kocasını ya da sevgilisini aldatanlar, belli bir sınıfın, bir zümrenin insanları değildir. Zengini, fakiri, ihtiyacı, genci, eski terbiye ile yetişmiş olanları, alafrangalığa özenenleri hepsi bu tutkunun rüzgarına kaptırmıştır kendini. Gürpınar'a sorarsanız birbirini aldatmayan karı koca yok gibidir. Aldatmayanlar, ellerine fırsat geçmediği için bu işi beceremezler ve o zaman da aile içinde geçimsizlik, hır gür alır yürür. Hiçbir yazarda bu kadar çok zina olayına rastlanmaz. Hem de zincirleme olarak. Koca karısını aldatırken, karısı da onu aldatır ve beri yandan kocanın metresi, adamın arkadaşıyla ilişki kurarak onu

aldatır vb. Onun için *Mürebbiye* gibi bir romanda amaç, alafrangalığa özenip de yabancı mürebbiye tutmanın neden olacağı kötülükleri işaret etmektir türünden yorumlar yanlıştır. *Mürebbiye*'de vein bütün erkekleri Fransız fahişesinin peşindeyse öteki romanlarda da Türk hizmetçilerinin, cariyelerin peşindedirler.

Daha kötüsü, ailenin üyeleri arasında bu aşk tutkusu işleri çığrından çıkarır. Örneğin *Cehennemlik*'de hep birlikte yaşayan kalabalık bir aile ele alınır. Ailenin başı, yaşılı Hasan Ferruh Efendi'nin genç karısı Cazibe, görümcesi Ferhunde'nin oğlu Muzaffer ile sevişir; Ferhunde Hamîn'ın kendi yaşılı kocasını beğenmez ve kardeşi Ferruh Efendi'nin evlat edinip büyütüğü Şemsi'yi baştan çıkarırken kendi kızı Mahmure de aynı Şemsi ile sevişmektedir; oysa Ferruh Efendi'nin kızı Atifet de Şemsi ile nisanlı gibidir. Aldatmalar, kıskançlıklar, gebe kalmalar, intiharlar içinde sürüp giden bir rezaletler yumağı. Yazarın yapıtlarında, aşk konusunda belirtmek istediklerinden biri şudur: bu tutku insana iyilik, mutluluk getirmez, tersine onu namussuzluğa, aşağılık şeyle yapmağa, hırsızlığa, cinayete iter. Karısına tutkusu yüzünden onu başka bir erkekle paylaşmaya razı olacak kadar aşağılaşan ve onurunu çiğneyen kocalar mı istersiniz: kıskançlık yüzünden kendi kızını ölüme sürükleyen ya da eşlerini zehirleyenler mi istersiniz; sevdiği kadına para yetiştirmek için fakir anasının bir kenarda birikmiş birkaç kuruşunu çalıp onu sefalete ve ölüme yollayan gençler mi istersiniz; üvey annesiyle sevişip babasının ölümüne neden olan oğullar mı istersiniz, bunların türlüüsü ile doludur Gürpınar'ın romanları.

Aşkın her zaman mutsuzlukla sonuçlanmasıının nedenine gelince, bunun da açıklaması vardır. Kadınla erkeğin birbirini istemesi, doğanın, türü sürdürme yasasının gereğidir ve cinsel istek doyurulunca sevgi son bulur. Oysa ahlak anlayışı ve toplum yasaları insanları tek kişi ile yetinmeye zorluyor. Sonuç ister istemez yasak aştır, zinadır. Başka bir deyişle, doğa ile toplum yasaları ters düşüyor. *Deli Filozofda* kendi görüşlerini dile getirmek için kullandığı karakter Hikmetullah'dan dinleriz bu tezi:

*Tabiatın maksadı zürriyyettir [döldür] (...) Ah bu beşeri kanunlar.
Tabiatle bir türlü uygun getirilemiyor. İnsan monogam değildir, yani bir*

⁸ Bkz. Muzaffer Gökman, Açıklamalı Hüseyin Rahmi Gürpınar Bibliyografası (1966)s.211

*kadınla evlenip kalmak için yaratılmamıştır. Erker poligamdır, yani çok kadınla izdivaç etmek hılkıyetindedir [yaratılışındadır]. Kadın da poliandır, yani çok zevç ister*⁹.

Aynı iddiayı, daha önce *Kokotlar Mektebi*'nde yazdığı önsözde de bulabiliriz. Gürpinar'ın bu aşk felsefesinin kaynağı Schopenhauer'dır ve bunu saklamaz da. Etkisi altında kaldığı bu filozofu sık sık anar romanlarında.

Evlilik kurumu insan tabiatına uygun değilse ve bir çözüm sağlamıyorsa nedir Gürpinar'ın önerisi? Bazı romanlarında «bolşevik usulü evlenme» dediği serbest aşk mı? Dünya genelindeki bu sorun Gürpinar'ı çok işgal eder ve romanlarında tekrar tekrar eğilir bu soruna. Bu konuda tehlikeli sayılacak görüşleri de «yeni kafa» dediği, okumuş, becerikli, atılgan ve zeki genç kızlara söyletiş genellikle. Bu kızlar Türk toplumunda kadının ezildiğini, erkekle eşit haklara sahip olmadığını, her şeyin erkeklerin çıkarına göre düzenlendiğini iddia ederler. Bu kızların daha köktenci olanları bu kadarla da yetinmez, evlilik dışı serbest aşk savunurlar. Bunun ilginç bir örneği *Tutuşmuş Gönüller*deki Lemiye'nin tüm topluma başkaldırarak evlilik kurumuna meydan okumasında görülür.

Emekli bir Osmanlı paşasının kızı olan Lemiye evinden kaçarak evli bir adamın metresi olur ve bir gün adamın karısı onları basar. Lemiye ile kadın arasında patlak veren tartışma eski kafa ile yeni kafa arasında bir tartışmadır. Kadın, Lemiye'yi biri fahişe olarak suçlarken, okurun da paylaştığı din ve ahlak kurallarına dayanmaktadır. Lemiye ise asıl kadının suçlu sayılacağını, çünkü karısını artık sevmeyen bir kocanın evlilik bağı içinde zorla tutulmasının yanlış olduğunu ve kadının sözünü ettiği namus, iffet, ahrette mutluluk gibi kavramların kof sözcükler olduğunu söyler. Lemiye'ye göre bunlar «tandırname hikmetleri»dir, kendi söylediğleri ise kadının aklının eremeyeceği «yüksek bir felsefe»dir.

Toplumun değerlerini sahte sayan, namus, dürüstlük gibi sözcüklerin anlamsız olduğunu iddia eden «Bolşeviklere rahmet okutacak» birtakım

⁹ Deli Filozof (1946)s.102

görüşleri savunan ve evli bir erkekle gizlice yaşayan bu genç kız ahlaksızın teki değil mi? Başka bir yazar ona bu damgayı vururdu kuşkusuz. Gürpınar ise öyle yapmıyor. Gerçi kimden yana olduğunu açıkça belli etmiyor, ama bu olaydan sonra bakıyouz romanın geri kalan kısmında Lemiye başka türlü bir namus anlayışıyla hareket eden dürüst bir kadın olarak çiziliyor. Bir mağazada çalışırken müdürün uygunsuz tekliflerine evet demektense işten çıkışip aç kalmayı tercih ediyor. Müdür anlıyor ki o, onuruna son derece düşkün, parayla pula önem vermeyen acayip bir kadındır. Gürpınar da romanın sonunda Lemiye'nin namus anlayışının toplumunkine uymadığını ve namus maskesi altında her rezilliği gizli gizli yapan insanlıktan, Nietzsche gibi onun da iğrenir hale geldiğin söyler.

Gürpınar'a göre serbest aşk bir çözüm değilse de doğaya daha uygun ve daha az zararlıdır. Romanın başka bir yerinde, nikahın, tarafların birbirine sadık kalmasını sağlayamadığını ve işlenen günahı daha da ağırlaştırdığını, oysa bekar bir erkeğin çapkınlığının ve kocasız bir kadının iffetsizliğinin yalnız kendilerini ilgilendiren bir ahlaksızlık olduğunu söyler.

Gürpınar'ın aşk romanlarındaki yeni kafa genç kızlarla toplumsal adalet üzerinde durduğu romanlarda düzene başkaldıran haydutlar arasında, savundukları değerler bakımından ortak yönler göze çarpar. Bu yeni kafa kızlar ve erkekler, başkalarının yasalara, geleneklere uyar gibi görünüp de gizli kapaklı bir şekilde yaptıklarını açıkça yapan, iki yüzlü davranışmaya tenezzül etmeyen kişilerdir. *Kaderin Cilvesi*'ndeki Seniha serbest aşk yaşamakla övünür, çünkü daha namuslu bulur bunu. Bu gençlerin serbest aşk yaşamaları (tamamıyla onaylanacak bir şey olmasa bile) iki yüzlü bir ahlakın sürüp gittiği bir toplumda, diğerlerinininkine oranla daha dürüsttür; típkı hırsızların, namuslu rolü oynayan, haksız kazanç sağlamış zenginlerden daha dürüst sayılmalrı gibi.

Yine bu hırsızlar gibi, bu yeni kafa genç kızlar da, bazen Gürpınar'ın nefret ettiği zengin ve şımarık erkekleri cezalandırmak için araç olurlur. *Bir Muadele-i Sevda*'da (1889) Bedia zorla evlendirildiği ve boşanmayı kabul etmeyen şımarık, zengin Naki Bey'i perişan eder ve sonunda boşanarak kendi sevdigi adamlı evlenmeye başarır. *Kader'in Cilvesi*'nde (tefrikası 1925) afakır ama yeni

kafa Seniha, kendisini para gücüyle metres tutan yaşılı ve zengin Şadi Bey'in burnundan getirir bu ilişkiye.

Toplumsal ve ekonomik adalet konusunda, insanlar arasında eşitliği sağlayacak bir düzenin kurulamayacağını, çünkü bunun insanın tabiatında var olan bencilliğe ters düşüğünü görmüştük. Kadın-erkek ilişkisi sorununda da durum aynı: toplumun yasaları ve ahlak kuralları insan tabiatına ters düşüyor. Ne erkek aşıkta bir kişi ile yetinebilir ne de kadın. Doğaya aykırıdır bu zorlama ve toplumsal dertlerimizin pek çoğunun kaynağı, yasalar ve töreler ile insan tabiatı arasındaki bu uyuşmazlıktır.

Göründüğü gibi kadın-erkek ilişkileri alanında, Gürpınar, yalnız kadın haklarını savunmak ve bazı adetlerimize karşı çıkmakla kalmamış, çok daha köktenci değişiklikler gerektiren bir ahlak anlayışından söz etmiştir. Gürpınar aşırı görüşlerini Türkiye'de uygulanmasını düşünerek yazmıyordu kuşkusuz. Bunlar teorik düzeyde ilgi duyduğu ve ancak fanteziye kaçar bir biçimde ele alabileceği konulardı.

DİN. Halkı «yüksek bir felsefeye» çekmek isteyen Gürpınar'ın karşısına çıkan en büyük engel, kuşku yok ki halkın ideolojisinin belirleyici ögesi olan İslam dini idi. Din, sorunlara akılla yaklaşmaya, geleneklerin oluşturduğu düşünce kalıplarından kurtulmaya meydan vermiyordu. Ne var ki, o zamanlarda adine doğrudan doğruya karşı çıkmaya da olanak yoktu. Gürpınar din ve Tanrı hakkındaki düşüncelerini ancak Cumhuriyet döneminde, 1931'de tamamladığı *Deli Filozof*'da açıklayabilmiştir. Refik Ahmet Sevengil'e yazdığı 8 Eylül 1930 tarihli bir mektupta, romanındaki deli filozof karakterinden söz ederken onun her yerde doğrulu söylediğini belirttikten sonra «ona hemen hepsini söyleteceğim» der¹⁰. Daha önceki romanlarında 'Tesadüf, Gulyabani, Cadı, Hakka Sığındık, Efsuncu Baba, Mezarından Kalkan Şehit, Dirilen İskelet) büyülüklük, falcılık, bakıcılık gibi şeýlerin, cin, peri, hortlak gibi doğaüstü varlıkların v güçlerin boş inançlar olduğun anlatmak için bunlarla ilgili olayların akılla ve doğa yasalarına uygun bir şekilde açıklanabileceğini göstermek ister.

¹⁰ Refik Ahmet Sevengil, Hüseyin Rahmi Gürpınar s.165.

Çürütmeye çalıştığı inançlar, dinde kölelik ruhu aşlayan, tevekkül, alinyazı, kismet ve rızk gibi, insanları haksızlıklar karşısında boyun bükmeye iten miskinleştirici inançlardır. Halk bunlara inandığı sürece sömürülmekten kurtulamayacaktır. Örneğin *Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?* romanında Edip Münir zenginlerin fakir köylünün sırtından haksız kazanç sağladığından söz ederken, «bu güçluğun halli, mukadderatın laftan ibaret olduğunu anlayacak kadar umumi cehaletin yontulacağı güne bırakılabilir» diyerek dinin bu konudaki olumsuz etkisine işaret eder.

Din ve Tanrı hakkındaki düşüncelerini en açık bir şekilde, az önce söylediğimiz gibi *Deli Filozof*da görürüz. Bu konuda içini uzun uzun dökmek için, bir gazeteci ile deli filozof Hikmetullah arasında bir söyleşi düzenler ve gazetecinin sorularına verdirdiği cevaplarda dinin ve Tanrı'nın, insanları disiplin altında tutmak için icat edildiğini kanıtlamaya çalışır. Romanın başında «*Filozofun Cenabı Hakka İtirazı*» bölümünde Tanrı'ya söylenenler arasında şu parça Gürpınar'ın alaylı tutumunu en iyi gösteren örneklerden sayılabilir:

Senin bu akıl almaz gayri mesul [sorumsuz] fantaziyelerine karşı alımlar, şairler: «Hayır ve şer hep sendendir ilahi» nakaratıyla birer maval okuyup geçiyorlar.

Hakikat bu ise, iyilere mükafat kötülere mücazat neden? Benden evvelki bir çok filozoflar gibi, bu sakızları çığneye çığneye benim de ağızım köpürdü.

Senin densizliklerine karşı halkın bir sözü vardır: «Hikmetinden sual olunmaz.» Niçin olmasın? Yarattıklarının içinde aklen sana tefavvuk [akılca senden üstünlük] iddiasında bulunanlar ve senden daha mağrur görünenler var.

Yeryüzünde şimdi çok moda olan cumhuriyet idaresi göklere de sirayet ederse, o zaman sen halini görüsün. Çünkü seni ihtişap [seçmek] için rey veren bulunmayacaktır.

Sana şerikin, nazirin [benzerin] yoktur diyorlar. İnanıyor musun? Bir üluhiyet [tanrılık] yarışması açılırsa o zaman hakikati anlarsın. Seninkilerden iyi dünyalar kurmak iddiasına kalkışan ukela [akıllı] kolların var¹¹.

Göründüğü gibi Gürpınar'ın halka aşılamak istediği fikirler köklü değer değişiklikleri anlamını taşır ve felsefesi çok karamsardır. İnsan doğuştan bencil bir hayvandır ve yaşam bu bencil insanlar arasında sonu gelmeyen korkunç ve

iğrenç bir didişmedir. Altta kalanın canı çıksın ilkesince sürdürülen bu bireysel ve sınıfısal kullananlar güçlü olur, ahmakları ezerler. Onun için tüm dünyada insanlar, güçlü ve gücsüz, zeki ve ahmak, aldatan ve aldanın olmak üzere iki kısımdır.

Gürpınar'ın bu dünya görüşünün özgün olmadığını söylemeye gerek yok sanırı. Darwinizm'in topluma uygulanması ve Marksist yönde yorumlanması diyeBILECEĞİMİZ bu görüşün, Batı'daki düşünürler bir yana, Türkiye'de de örneğin Asaf Nefi tarafından 1909'ta *Ulum-u İctimaiye ve İktisadiye* adlı dergide savunulduğunu öğreniyoruz. Hilmi Ziya Ülken, Asaf Nefi'nin felsefesini açıklarken, onun Darwinizm'i toplumsal gerçeğe uygularken, Dr. Suphi Ethem ile beraber Marksizme yaklaşlığını söylüyor¹².

Yazarın bu dünyada görüşünü incelediğimiz zaman şu gerçek ortaya çıkıyor ki Gürpınar II. Meşrutiyet döneminin ilerici akımlarına ayak uydurmuş ve Türkiye'de iktisat, ahlak ve din alanlarında köklü değişiklikler öngören ama tutarlı olmayan birtakım düşünceler geliştirmiştir. Aydınlanma felsefesi, Marksizm, Nietzsche ve Schopenhauer'in bir arada yoğunluğu bu «yüksek felsefe» zamanla daha karamsar bir nitelik kazanmış ve Gürpınar sonunda dünyaya küserek kendi köşesine çekilmiştir.,.

¹¹ Deli Filozof (Pınar Yayıncılık, 1964)s. 8-9.

¹² Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (Ülken Yay, 1979)s. 171-173.

VII. SÖZLÜKTE KULLANILAN KISALTMALAR

a.	Ada	kaba.	Nezaket dışı sözcük
Al.	Almanca	karş.	Karşıt anlam
alay.	Alay olarak söylenenir	kim.	Kimya terimi
anat.	Anatomı terimi	Lat.	Latince
Ar.	Arapça	mant.	Mantık terimi
argo.	Argo sözcük	mat.	Matematik terimi
ask.	Askerlik terimi	mec.	Mecaz
b.	Bileşik sözcük	meteor.	Meteoroloji terimi
bağ.	Bağlaç	Moğ.	Moğalca
biy.	Biyoloji terimi	müz.	Müzik terimi
bot.	Botanik terimi	öz.a.	Özel ad
Cerm.	Cermence	ruhb.	Ruhbilim terimi
coğr.	Coğrafya terimi	Rus.	Rusça
ç.	Çoğul	s.	Sıfat
den.	Denizcilik terimi	si.	Sinema terimi
dilb.	Dilbilgisi terimi	sp.	Spor terimi
ed.	Edat	T.	Türkçe
eğitb.	Eğitimbilim terimi	tar.	Tarih terimi
f.	Fiil	ti.	Tiyatro terimi
Far.	Farsça	tic.	Ticaret terimi
fels.	Felsefe	tkz.	Teklifsiz
fiz.	Fizik terimi	topl.	Toplumbilim terimi
Fr.	Fransızca	ünl.	Ünlem
gókb.	Gökbilim terimi	vb.	ve benzerleri
hek.	Hekimlik terimi	yar.	Yardımcı fiil ^O
hkr.	Hakaret bildiren sözcük	verb.	Yerbilim terimi
hlk.	Halk arasında kullanır	Yun.	Yunanca
huk.	Hukuk terimi	zf.	Zarf
İng.	İngilizce	zm.	Zamir
İsl.	İslavca	zool.	Zooloji
İsp.	İspanyolca	*	Deyimlere geçildiğini belirtir.
İt.	İtalyanca		

VII. BİLNİMEYEN KELİMELER VE DEYİMLERİN MANALARI

BAŞLANGIÇ

HANIMNİNEDEN YAZARA MEKTUP

Bey Oğlum!

(¹) dua Ar. Tanrı'ya yalvarma, yakarış.

(²) **Şikayet**, -ti a.Ar.Memnuniyetsizlik belirten söz ya da yazı, sızlanma, yakınma.

b. Şikayette bulunmak: Yakınmak.

(³) **Alafranga** s.lt.Batılı biçimde olan, alaturka karşıtı : alafranga şarkılar.

(⁴) **Eser** a. Ar. 1. Meydana getirilen değerli ya da önemli şey, yapıt: Şairin yeni eseri.

2. İz, işaret: Buralarda sudan eser yok.

(⁵) **Hikaye** a. Ar. 1. Bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması.

2. Belli bir zaman ve yerde az sayıda kişinin başından geçen, gerçeğe uygun birtakım olaylar anlatılan ya da birkaç kişinin karakteri çizilen roman türünden kısa yapıt, öykü.

* **Hikaye etmek** : Anlatmak,. Söylemek.

(⁶) **tasvir** a. Ar. Bir şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatma, betimleme.

2. hik.Resim.

* **Tasvir etmek** 1) Ayrıntılarıyla anlatmak;

2) Resmini yapmak.

(⁷) **Bendeniz** [Eski nezaket dilinde]: köleniz.

(⁸) **mahsus** (a.s. hiss'den) 1: Hissedilen, beş duyu'dan biriyle duyulan, anlaşılan, duyulur.

2. Belli, aşikar, meydanda.

¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

² H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

³ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

⁴ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

⁵ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

⁶ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

⁷ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

⁸ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.23

3. s. Ar. Özgü: Çocuklara mahsus bir bahçe.
4. zf.Ar. 1. Özellikle bile isteye, bilhassa: Söylediğini mahsus yapmadım.
2. Şakadan : Mahsus söylüyor, inanmayın.

(¹³) **Mürekkep yalamak:** Okumak, öğrenim görmek.

(¹⁴) **gözlük** . Gözleri iyi görmeyenlerin daha iyi görebilmeleri için taktikleri ya da gözleri korumaya yarayan çerçeveli camdan araç.

(¹⁵) **ayna a.far.** 1. Işığın yansıtın, varlıkların görüntüsünü veren, cılıtlı ve sırlı cam.
2. meç. Bir şeyi canlandıran, göz önüne getiren: Yüz ruhun aynasıdır.

3. Ayna...zamanı billurlaştıran ve ebedileştiren bir araçtır.

(¹⁶) **cin a.Ar.** 1. Masallara ve kimi inançlara göre, göze görünmeyen yaratık.

(¹⁷) **peri a.** Far. Cinlerin güzel ve alımlı olarak tasarlanan dişilerine verilen ad.

* Peri gibi : Çok güzel.

* Perileri bağdaşmak: Uyuşup anlaşmak.

* Perisi hoşlanmamak : Yakınlık duymamak, ısrınamamak.

(¹⁸) **Çarşambakarısı:** Ürkütücü masal varlıkları

(¹⁹) **dev. a.Far.** 1. Masallarda korkunç, iriyarı, çok güçlü kuvvetli ve genellikle kötülükçü olarak anlatılan hayali yaratık.
2. Olağandan çok büyük irilikte insan ya da hayvan
3. Mec. İnsan gücünün çok üstünde başarılı gösteren kimse.

(²⁰) **gulyabani:** ;Ürkütücü masal varlıkları

(²¹) **tandır a. Ar.** 1. Yere çukur hazırlayarak yapılan bir çeşit fırın.
2. Bazı yerlerde, kışın ayakları ısıtmak için mangalın üstünü yorganla örterek hazırlanan düzen.

(²²) **cin. a. Far.** 1. Masallara ve kimi inançlara göre, göze görünmeyen yaratık.

(²³) **peri. a. Far.** Cinlerin güzel ve alımlı olarak tasarlanan dişilerine verilen ad.

(²⁴) **gulyabani:** Ürkütücü masal varlıkları.

¹³ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.24

¹⁴ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.24

¹⁵ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.24

¹⁶ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.24

¹⁷ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.24

¹⁸ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

¹⁹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²⁰ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

(²¹)cadı a.Far.1.Geceleri dolaşarak, insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak

2. Huysuz ve çirkin ihtiyar kadın

(²²) kuruntu a. 1. Kötü olanakları akla getirip üzülme, evham.

2. Olmayacak bir şeyin olacağını sanmak,vehim.

(²³) ispirizma a. Fr. 1. Canlıların beden dışı yaşantısını, ruhun yapısını incelemeyi amaçlayan görüş.

2. Ruhbilim

(²⁴) «Nat Pinkerton» Bir polisiye roman kahramanı.

(²⁵) gulyabani : Ürkütücü masal varlıklar.

(²⁶) zihin a. Ar. 1. Canının duyu ve davranışları dışındaki algılama ve düşünme bölümü.

2. Hafıza bellek: Zihinde tutmak. Bir şey zihinde kalmak. Zihinden çıkmak.

3. Anlayış, kavrayış akıl: Matematik zihnine girmiyor.

(²⁷) roman. A.fr. Genellikle insanların serüvenlerini, karakterlerini, düşünce ve duygularını (Hayali ya da gerçek olaylara dayanarak) ayrıntılııyla kendine özgü bir biçimde anlatan, açıklayan uzun düz yazı türü.

(²⁸) Bendeniz [eski nezaket dilinde] : Köleniz

(²⁹) Masal. A. Ar. 1 Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağan dışı olayları anlatan hikaye türü: Halk masalı.

2. Mec. Baş ve yalan söz.

(³⁰) ev a. 1. Bir kimsenin ya da ailinin içinde yaşadığı yer, konut.

2. İçinde bir iş görülen ya da bir kültür etkinliğinde bulunulan, belirli karmaşıkla kullanılan yer: Ordu evi, sanat evi, öğretmenler evi, konuk evi.

(³¹) Oda. A. 1. Evin ya da bir yapının duvarla birbirinden ayrılmış bölümlerinden her biri : Yatak odası, çalışma odası, sandık odası.

²¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²² H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²³ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²⁴ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²⁵ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²⁶ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²⁷ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²⁸ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

²⁹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³⁰ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

2. Aynı meslekten olanların oluşturduğu resmi birlik: Ticaret odası, Elektrik mühendisleri odası.

(³²) **müsvedde** a. Ar. 1. Yazı taslağı, karalama.

2. Kötü benzeri: İnsan müsveddesi

...."Roman müsveddeleri içinde, onlar için yazınlardan memnun olmadıkları sayfaları alıp götürüyorkar derdim.

(³³) **kağıt** a. Far. Üstüne yazı yazmak ya da öteberi sarmak gibi bir çok işlerde kullanılan, hamur durumuna getirilmiş çeşitli bitkisel maddelerden yapılan ince yaprak.

(³⁴) **Hikâye** a. Ar. 1. Bir olayın, sözlü ya da yazılı olarak anlatılması.

2. Belli bir zaman ve yerde az sayıda kişinin başından geçen, gerçeğe uygun birtakım olaylar anlatılan ya da birkaç kişinin karakteri çizilen roman türünden kısa yapıt, öykü.

* Hikaye etmek: Anlatmak, söylemek.

(³⁵) **dev.** a. Far. 1. Masallarda korkunç, iriye, çok güçlü kuvvetli ve genellikle kötülükçü olarak anlatılan hayali yaratık.

2. Olağandan çok büyük irilikte insan ya da havyan.

3. mec. İnsan gücünün çok üstünde başarılar gösteren kimse.

(³⁶) **çarşambakarısı:** Ürkütücü masal varlıkları

(³⁷) **ameliyet** a. Ar. 1. Operatör tarafından, hastanın bir tarafını kesme, yarma ve dikme yoluyla yapılan tedavi. 2. Eylem

(³⁸) **ameliyat odası.** A. Ar.Far. Hastanelerde hastalara ameliyat yapılan oda.

(³⁹) **atölye** a. Zanaatçıların ya da resim, heykel gibi sanatlarla uğraşanların çalışıkları yer, y işlik, atelye.

(⁴⁰) **kimyager** a. Ar. Kimyacı

(⁴¹) **operatör** a. Fr. 1. Ameliyat yapan hekim, cerrah.

2. Bazı teknik aygıtları işleten kimse.

³² H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³³ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³⁴ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³⁵ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³⁶ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³⁷ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³⁸ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

³⁹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

⁴⁰ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

⁴¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.25

⁽⁴²⁾ **bilgin** a. Herhangi bir konuda derin bilgisi olan kimse, alim.

⁽⁴³⁾ **kabil** 1. Kabul eden, kabul edici.

2. Olan, olabilir.

⁽⁴⁴⁾ **Lakırkı** a. 1. Söz: Lakırkıyi kesmeyin.

2. Boş söz, dedikodu, laf: Lakırkıdır o, aldırma!

* **Lakırkı altında kalmamak:** Kendine göre kırcı olan her söze mutlaka karşılık vermek.

Lakırkıyı ezip büzmek: Söylemesini beceremeyip aynı şeyleri yinelemek.

⁽⁴⁵⁾ **Bilim** a. Evreni ve olayları konu edinip, deney yolları ile ve gerçeğe dayanarak kanunlara yükselmeye çalışan bilgi, ilim.

⁽⁴⁶⁾ **Göklere çıkarmak** (birini) : Onun yaptıklarını, niteliklerini abartarak övmek, onu yüceltmek (Karş. Övgüler düzme.)

⁽⁴⁷⁾ **teleskop** a. Yun. Gözlemevlerinde gökcisimlerini gözetlemeye yarayan büyük dürbünl.

⁽⁴⁸⁾ **mikroskop** a. Yun. Küçük cisimlerin çaplarını büyültüp, daha iyi belirtmeye, göstermeye yarayan bir mercek sisteminden oluşmuş optik aygit.

⁽⁴⁹⁾ **zerre** a. Ar. 1. Çok küçük parçacık

⁽⁵⁰⁾ **yaratık** a. Canlı, mahluk

⁽⁵¹⁾ **yabani** s. 1. Yanbanıl, vahşi.

2. mec. Çekingen, sıkılgan, ürkek.

3. mec. Görgüsü olmayan, kaba ve hoyrat.

⁽⁵²⁾ **tavşan** a. Zool. Kemirgen memelilerden, uzun kulaklı, hızlı koşan eti yenen bir havan türü

⁽⁵³⁾ **fare** a. Ar. Zool. Sığcan.

⁴² H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 25.

⁴³ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 25.

⁴⁴ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁴⁵ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁴⁶ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁴⁷ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁴⁸ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁴⁹ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁵⁰ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁵¹ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁵² H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁵³ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 26.

⁵⁴) **kafes** a.Far. 1. Aralıklı telden, maden yada ağaç çubuklarından yapılmış koyacak: Kuş kafesi.

⁵⁵) **dürbün** a. Far. 1. Uzağı gören

2. Uzağı yakın göstermeye yarayan optik aygit

⁵⁶) **gulyabani** : Ürkütücü masal varlıkları

⁵⁷) **tasvir** a. Ar. 1. Bir şeyi bütün özellikleriyle anlatma, betimleme.

2. Hik. Resim

Tasvir etmek 1-) Ayrıntılarıyla anlatmak;

2-) Resmini yapmak.

⁵⁸) **Bendeniz** [eski nezaket dilinde] : köleniz.

⁵⁹) **hikaye** a. Ar. 1. Bir olayın sözlü, ya da yazılı olarak anlatılması

2. Belli bir zaman ve yerde az sayıda kişinin başından geçen, gerçeğe uygun birtakım olaylar anlatılan ya da birkaç kişinin karakteri çizilen roman türünden kısa yapıt, öykü.

* Hikaye etmek: Anlatmak, söylemek.

⁶⁰) **tabiat.-tı** a. Ar. 1. Doğa

2. Doğal özellik: Arazinin tabiatı

3. mec. Huy

⁶¹) **memleket** a. Ar. 1. Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü, ülke.

2. Bir kimsenin doğup büyüğü yer, yurt.

⁶²) «**huddam sahibi**»: Cinlerin sahibi.

⁶³) **sayfa** a. Ar. 1. Üzerine yazı yazılan ya da basılmış bir kağıt yaprağının iki yüzünden her biri.

⁶⁴) **tandır mangalı** a. Ar. 1. Yere çukur hazırlayarak yapılan bir çeşit fırın.

2. Bazı yerlerde kışın ayakları ısıtmak için mangalın üstünü yorganla örterek hazırlanan düzen.

⁵⁴ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁵⁵ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁵⁶ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁵⁷ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁵⁸ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁵⁹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁶⁰ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁶¹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁶² H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁶³ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

⁶⁴ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 26.

 rüya a. Ar. 1. Düş

 manevi alem a. Ar. 1. Madde dışı olan, manaya ait.

---

^a H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 26.
^b H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 26.

MUHSİNE HANIM

(¹) **kundak** a. 1. Yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sıkıca sarıp sarmalamaya yarayan geniş bez.

2. Tüfeğin namlusunun altında bulunan ağaç bölümü.

3. Yangın çıkarmak için bir yere sokulan tutuşmuş yağlı bez çıkışısı

4. Saçları yemeninin içine alıp bağlama : Baş kundağı

* Kundak sokmak: 1-) Yangın çıkarmak içni bir yere tutuşmuş yağlı bez çıkışısı koymak.

2-) mec. Ara bozacak bir söz söylemek ya da böyle bir davranışta bulunmak.

(²) **oya** a. İpek ibrişim kullanılarak iğne, firkete, tiğ ya da mekikle yapılan ince dantel.

2. Oya gibi : O kadar ince ve zarif ki, tipki oya gibi.

(³) **yemeni** a. 1. Kalıpla basılmış, elle boyanmış, tülbert, yazma.

2. Bir çeşit hafif ve kaba ayakkabı.

(⁴) **lahuraki** : Lahor şehrinde dokunan kumaştan.

(⁵) **hırka** a. Ar. Genellikle yünden örülülmüş ya da kalın kumaştan dikilmiş, önden açık, kollu giyecek.

(⁶) **kaytan** a. Pamuktan ya da ipektan sicim.

(⁷) **aba**. a. Ar. 1. Bir çeşit kaba, kalın şayak.

2. Bu kumaştan yapılmış: Aba terlik.

(⁸) **mest** a. Ar. Üzerine pabuç geçirilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak ayakkabı.

(⁹) **rastık** a. 1. Kadınların kaşlarını boyamak için kullandıkları siyah boyalar.

2. Bir bitki hastalığı

(¹⁰) **şerbet** a. Ar. 1. Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek: Portakal şerbeti.

¹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

² H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

³ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

⁴ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

⁵ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

⁶ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

⁷ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

⁸ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

⁹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 27.

2. Belli olaylarda konuklara sunulan şekerli içecek: Loğusa şerbeti.

3. Bazı maddelerin suda eritilmiş: Gübre şerbeti.

(¹¹) **gerdan** a. Far. 1. Vücutun omuzlarla baş arasında kalan bölümü.

2. kesilmiş hayvanlarda boyun.

3. Dönücü. Dönen.

Gerdan kırmak 1) Karıtmak; 2) büyülü taslar bir durum almak.

(¹²) **ben** (I)a.Çoğu doğuştan tende bulunan, ufak, koyu renk leke yada kalıntı

ben II zm. 1. Tekil birinci kişiyi gösteren zamir.

2. a. Ruhb. Bireyi öbür varlıklardan ayıran bilinç.

(¹³) **kirpik** a. Göz kapağıının kenarındaki kıllar ya da bu kıllardan her biri.

(¹⁴) **sürme** a. 1. Sürmek eylemi

2. Kadınların kirpik diplerine sürdükleri siyah boyalı

3. Kapı kanadını içeren kapamaya ya da dolap kapağını yerinde tutmaya yarayan, yuvası içinde ileri geri sürülebilen düzen

4. (masa ve dolapta) küçük çekmece.

5. s. Sürülerek kullanılan : Sürme kapak.

(¹⁵) **viran** s.Far. 1. Yıkık, yıkılmış, harap.

2. Kederli, üzgün.

(¹⁶) **boya** a. Cisimlere renk vermek ya da onları dış etkilerden korumak için kullanılan renkli madde.

(¹⁷) **badana** a. lt. Duvarlara sürülen sulandırılmış kireç ya da plastik boyalı

Badana etmek, badana vurmak, badanalamak.

(¹⁸) **sendelemek** f.1. Düşecek agibi olup adımlarını şaşırmak: Ayağı takılıp sendeledi.

2. meç. Bir olay karşısında sarsılıp ne yapacağını şaşırmak: Ölüm haberini duyuncu sendeledi.

¹¹ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

¹² H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

¹³ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

¹⁴ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

¹⁵ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

¹⁶ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

¹⁷ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

¹⁸ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 27.

(¹⁹) **boza** a. Sulu dari hamurunun ekşitilmesiyle yapılan, koyuca tatlı ya da mayhoş içecek.

(²⁰) **mevlevi sikkeleri**: Külahları; başlıkları.

(²¹) **leblebi** a. Eğlencelik diye kurutulmuş nohut.

(²²) **pamuk** a. Got. Ebegümecigillerden, koza biçimindeki ürünü, üç, dört, ya da beş dikim halinde açılan bitki

1. Pamuk gibi: Çok yumuşak : Pamuk gibi ekmek.

2. (Bir işi) Pamuk ipliğiyle bağlamak : Etkisi az sürecek olan bir çare ile geçistirmek.

(²³) **armud** (+) a. Bot. Gülgillerden, çiçekleri beyaz bir ağaç, ve bu ağaçın tatlı, yumuşak, ufak çekirdekli, rengi sarıdan yeşile kadar değişen meyvesi

(²⁴) **sikke** a. Ar. Metal para

(²⁴) **gümüş** a. Kim. Beyazımsı, gri renkte, parlak, kolay işlenebilen, tel durumuna gelen ve oksitlenmeye değerli element,

(²⁵) **küpe** a. 1. Kadınların kulak memelerine taktikleri süs eşyası: Bir çift pırlanta küpe. Bir çift gümüş küpe

2. kimi hayvanların boyunlarının iki yanından sarkan deri uzantıları.

(²⁶) **bardak** a. 1. Su ve benzeri şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap.

2. Bir bardağın alacağı miktar: Bir bardak su.

3. (kimi bölgelerde) Testi, ibrik.

(²⁷) **etek** a. 1. Giysinin belden aşağıda kalan bölümü: Ceketin eteği. Paltonun eteği.

2. Vücutun belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi ve bu giysinin alt kenarı.

3. Dağ, tepe, yığın gibi yamaçlı şeylerin alt bölümü.

¹⁹ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 27.

²⁰ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

²¹ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

²² H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

²³ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

²⁴ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

²⁴ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

²⁵ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

²⁶ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 28.

- ²⁸) 1) **Çarşaf gibi:** Dalgasız, dümdüz, durgun (diniz).
2. Çarşaf kadar: Gereğinden fazla, büyük, çok geniş
- ²⁹) **Çarşaf a.** Far. 1. Yatağa serilen yada yorgana kaplanan örtü.
2. Eskiden kadınların giydiği uzun sokak giysisi.
- ³⁰) **avlu.** A. Yapının ortasında üstü açık olan ya da yanı başında duvarla
çevrilmiş bulunan yer.
- ³¹) **yürek a.** 1. Anat. Göğüs boşluğununda iki akciğer arasında, vücutun her
yandan gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen timiz kanı da vücudda dağıtan
organ kalp.
2. meç. Yüreklik cesaret.
3. meç. Acıma duygusu
4. hik. Mide, karın, iç: Yüreği bulunmak.
Yürek çarpıntısı 1) Yüreğin sık ve hızlı vurması
2) meç: Kaygı ve korkunun verdiği iç tedirginliği

²⁷ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 28.

²⁸ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 28.

²⁹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 28.

³⁰ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 28.

AĞLATICI BİR YOL

- çiceklik** a. 1. Koparılmış çiçekleri koymaya yarar kop, vazo.
 2. Çiçek saksılarını koymaya ya da çiçek saksılarını yerleştirmeye
 ayrılmış yer.
 3. Eski evlerde süs eşyası konulan raflı duvar oyuğu.
 4. bot. Çiçeğin üzerinde çanak, taç ve öteki organlarının bulunduğu
 parça.
- burgu** a.1. Çevirerek delik açmaya yarayan aygıt, yivli civi, matkap.
 2. Tıpa çekmeye yarayan, ucu sıvri aygıt, tırbuşon.
 3. Arazi sondası
- tahta** a. 1. Düz, geniş, uzun ve kalınlığı az, bıçılmış ağaç parçası: Çam
 tahtası.
 2. Bu parçalardan oluşan yüzey: Yazı tahtası. Satranç tahtası
 3. s. Tahtadan yapılmış: Tahta perde, Tahta kutu.
- tuz** a. Kokusuz, suda eriyen, yemeklerin hazırlanmasında ve saniyede
 kullanılan, kimyadaki adı sodyum klorür olan, billursu madde.
- mintan** a. Far. Yakasız uzun kollu erkek gömleği.
- bohça** a. İçine çamaşır, elbise gibi şeyler koyup sarmaya yarayan dört köşe
 kumaş.
- peykesinde** : Sedirinde
- (⁸)Taşı tarağı toplamak:** Bir yerden gitmek üzere aceleye bütün eşyasını
 oplayıp hazırlamak.
- (⁹) Parada pulda olmamak:** Para ya da para eden şeyler

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 28.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 29.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 29.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 29.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 29.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 29.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 29.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 30.

H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 30.

(¹⁰) **ev** a.1. Bir kimsenin ya da ailennin içinde yaşadığı yer, konut.

2. İçinde bir iş görülen ya da bir kültür etkinliğinde bulunulan, belirli bir amaçla kullanılan yer: Ordu evi, Sanat evi, Öğretmen evi, Konuk evi.

(¹¹) **dikiş** a. 1. Dikmek eylemi ya da biçimi

2. Dikilen yer: Astarın dikişi sökülmüş.

3. Dikilecek şey : Biraz dikişim var.

(¹²) **esrar** (I) a. Ar. Hint kenevirinden, haşhaştan çıkartılan uyuşturucu madde.

esrar (II) ç.a. ar. Başkalarınca bilinmeyen şeyler, sırlar, gizler.

(¹³) **hizmetçi** a. Bir yerde temizlik, ortağı toplama gibi işleri sürekli olarak yapmak için tutulan kimse

*(¹⁴) **Ağzı sıkı olmak:** Sır vermemek, boşboğazlık etmemek.

(¹⁵) **çalçene** b.s. Durup dinlenmeden konuşan

*(¹⁶) **Lakırdı etmek :** Konuşmak, söyleşmek

(¹⁷) **Yağlı kapı :** Çalıştırdığı kişilere hak ettiğinden çok para veren, maddi yardımدا bulunan aile ya da kuruluş.

(¹⁸) «**pençe**» : Esir satışlarında, satış beratının altına imza yerine bastırılan avuç mührü. (Yazarın notu).

(¹⁹) **halayık** a. Ar. Kadın köle

(²⁰) **esvap** a. Ar. 1. Elbise, giysi, giyecek, 2. Giyimler, giyecek şeyler

(²¹) **terendez** : Elinden her iş gelen

(²²) **cılásın** : Burada: Çalışkan kimse.

(²³) **kayık** s. 1. Bir yana kaymış.

2. a. Kürek ya da yelkenle yürütülen ufak tekne: Balıkçı kayığı. İki çifte kayık.

¹⁰ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 30.

¹¹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 30.

¹² H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 30.

¹³ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

¹⁴ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

¹⁵ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

¹⁶ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

¹⁷ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

¹⁸ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

¹⁹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

²⁰ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

²¹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

²² H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 31.

- (²⁴) **fayton** a. Yun. Körüklü, dört tekerlekli, atlı binek arabası.
- (²⁵) **talika** a. Yaylı, üstü kapalı at arabası
- (²⁶) **makas** a.Ar. 1. Birbirine ortadan çapraz eklenmiş kesici yüzlü iki bıçaktan yapılmış, bez, kağıt, saç tırnak gibi şeylerleri kesmeye yarar araç.
2. Makas biçiminde çatılmış şay: Çatı makası. Demiryolu makası.
3. zool. İstakoz, yengeç gibi kimi böceklerin ön ayaklarındaki kıskac.

....
“İki yüksek makas üzerine oturtulmuş ve her tarafı pencereli, karpuz şeklinde yuvarlak arabalar vardı”.....

- (²⁷) **arabacı** a. 1. Arabayı süren kimse.
2. Araba yapan ya da satan kimse.

....
“Biz, yan yana, yuvarlak, antika bir çekmeceye benzeyen bu arabaya kurulduk”.....

- (²⁸) **antika** a. Lat. 1. Eski çağlardan kalma değerli eşya ya da yapıtlar.
2. s. Kendine özgü tuhaf, şaşırtıcı halleri olan: Antika adam.
3. a. Mendil, örtü, yatak çarşafı gibi bezlerin kenarlarına paralel ipliklerden bir kısmı çekilipli bunlara dikey olanların ikisi, üçü bir arada tire ile sarılarak yapılan dış dış süs.

- (²⁹) **çarşı** a. Far. Dükkanların bulunduğu alışveriş yeri

- (³⁰) **ekmek** a. 1. Unun yoğrulup fırında, saatça ya da tandırda pişirilmesiyle yapılan insanların başlıca besini olan yiyecek: Taze ekmek. Pişkin ekmek.

2. mec. İnsanı geçindirecek iş: Herkesin ekmeğiyle oynanmaz.
3. Yemek, aş.

- (³¹) **peynir** a. Far. Sütü mayalandıracak katılaştırarak yapılan ve birçok çeşidi olan besin: Kaşar peyniri. Beyaz peynir.

- *(³²) **Ahret suali:** Yanıtlaması güç, gereksiz ve biktirici soru; kabir suali.

²³ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 31.

²⁴ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 31.

²⁵ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 31.

²⁶ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 31.

²⁷ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 32.

²⁸ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 32.

²⁹ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 32.

³⁰ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 32.

³¹ H.R. Gürpinar “Gülyabani” syf 32.

^{*33}) **Safra bastırmak**; Açılığını yatiştıracak kadar az bir şey yemek

³⁴⁾ **kır** a. Şehir dışı, çoğu boş ve geniş yer: Kır gezintisi

³⁵⁾ **çeşme** a.Far. Herkesin yararlanması için düzen altına alınmış bir oluk ya da musluktan akan suyu olan yer.

.....
“Zincirli bakır tastan doya doya su içtık.....

³⁶⁾ **zincir** a.Far. 1. Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ.

2. meç. Art arda sıralanmış şeylerin oluşturduğu dizi: Araba zinciri.

³⁷⁾ **tas** a. Ar. 1. İçine sulu şeyler konan, metal vb.den yapılmış derice kap.

2. Bu biçimde olup başka işlerde de kullanılan kap: Hamam taşı. El taşı.

³⁸⁾ **çınar** a.Far. bot. İkiçeneklilerden, otuz metreye kadar uzayabilen, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç.

³⁹⁾ **türbe** A. Ar., İçinde, genellikle ünlü kimselerin mezarı bulanan yapı.

⁴⁰⁾ **öküz arabası**. A. 1. Çift sürmekte, araba çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan iğdiş edilmiş erkek sığır.

⁴¹⁾ **atlı** 1.s. ata binilerek yapılan,

2. a. Ata binmiş olan kimse, süvari: “Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik”.

Y.Kemal Beyatlı

⁴²⁾ **eşek** a. 1. Zool. Tekparmaklılardan, attan küçük, uzun kulaklı, memeli, binek ve yük hayvanı.

2. meç. Kaba, inatçı, yeteneksiz kimse.

⁴³⁾ **eşekli** 1.s. Eşege binilerek yapılan

..... Ayşe Hanım hafiften:

«Açılı dağlar, açılı...yari göreyim»

nakaratlı bir şarkı tutturdu.

---

³² H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

³³ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

³⁴ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

³⁵ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

³⁶ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

³⁷ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

³⁸ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

³⁹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

⁴⁰ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

⁴¹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

⁴² H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

⁴³ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 32.

⁽⁴⁴⁾ **hayvan** a. Ar. 1. Duyu ve hareket yeteneği olan, canlı yaratık: İnsan memeli hayvanlardandır.

2. İnsan ve bitki dışındaki canlı yaratık

3. meç. Kaba, yeteneksiz, akılsız kimse.

⁽⁴⁵⁾ **emzik** a.1. Süt çocukların beslemek amacıyla kullanılan ağız kauçuklu süt şişesi, biberon,

2. Süt çocukların avutmak için ağızlarına verilen kauçuk meme.

3. İbrik, çaydanlık gibi kapların, suyu azar azar akıtmaya yarayan içi delik uzantısı: Çaydanlığın emziği tıkanmış.

⁽⁴⁶⁾ **merhamet, -ti** a. Ar. Başkalarının acılarından etkilenen, bunları gidermeye yönelen bir kimsenin duygusu ya da eğilimi, acıma.

⁽⁴⁷⁾ **maraz** a. Ar. (Eski) Hastalık

⁽⁴⁸⁾ **hasıl** s.Ar. Olmuş, ortaya çıkmış.

*⁽⁴⁹⁾ **Hasıl olmak** : Ortaya çıkmak, türemek.

*⁽⁵⁰⁾ **masraf etmek** : Para harcamak

⁽⁵¹⁾ **para** : a. Far. 1. Devletçe bastırılan ve üzerinde saymaca değeri yazılı kağıt ya da metal ödeme aracı.

2. (eski) Kuruşun kırkta biri

⁽⁵²⁾ **azarlamak** f. Paylamak

*⁽⁵³⁾ **İnsafına kalmak** (bir şey, birinin) : Bir şeyin istenilen biçimde olabilmesi o şeyi yapacak kimsenin doğruluk duygusuna ve isteğine bağlı olmak.

⁽⁵⁴⁾ **telaş** a. Ar. 1. Herhangi bir endişe ya da sıkıntından ileri gelen acelecilik: Telaş içinde koşuşuyordu.

2. Kaygı, tasa.

3. Sıkı iş, gürültülü patırtılı durum: Düğün telaşı

*⁽⁵⁵⁾ **Telaş göstermek**: Telaşını belli etmek.

⁴⁴ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁴⁵ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁴⁶ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁴⁷ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁴⁸ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁴⁹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁵⁰ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁵¹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁵² H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁵³ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

⁵⁴ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

- *⁽⁵⁶⁾ **Telaşa düşmek** : Telaşlanmak.
- (⁵⁷) **bağcı** a. Üzüm yetiştirip, satan kimse
- (⁵⁸) **ziyafet, -ti** a. Ar. Yemekli ağırlama, şölen, toy.
- (⁵⁹) **üzüntü** a. İstenilen şeyin olmamasından ya da can sıkıcı bir şeyle karşılaşma yüzünden duyulan sıkıntı: Hasta iyileşinceye kadar çok üzüntü çekтиk.
- *⁽⁶⁰⁾ **İnsafa gelmek**: Haksız tutumundan vazgeçip adalet ve merhametle davranışmak
- (⁶¹) **fena** s. Ar.1. İyi nitelikte olmayan, kötü: fena mal, Fena hava.
2. Üzücü.
  3. zf. Çok: Fena yoruldum.
- (⁶²) **kuruş** a. Al. lt. Liranın yüzde biri değerinde Türk parası.
- *⁽⁶³⁾ **Zincirle bağlamak** : Zincir halkaları gibi sıralamak.
- *⁽⁶⁴⁾ **Yüreğine su serpilmek** : Duyduğu ferahlatıcı bir olay, haber nedeniyle üzüntüsü, kaygısı azalmak, hafiflemek.

---

⁵⁵ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁵⁶ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁵⁷ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁵⁸ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁵⁹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁶⁰ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁶¹ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁶² H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.
⁶³ H.R. Gürpınar "Gülyabani" syf 33.

«YEDİ ÇOBANLAR» ÇİFTLİĞİ

(1) **dam** a. 1. Yapıları her türlü dış etkilerden korumak için yapılan çoğunlukla kiremit kaplı örtü.

2. Ağır 3. İlk. Cezaevi

(2) **duvar** a. Far., 1. Evlerin, yapıların, aşağıdan yukarıya doğru taş, tuğla yada kerpiçten örülülmüş bölümü

2. Bu biçimde örülülmüş engel : Bahçe duvarı.

3. Duvarların iç yüzü: Odasının duvarlarına kağıt kaplattı.

(3) **pencere** a. Far. Yapıları ve ulaşım araçlarını (tren, vapur v.b.) aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan ve çerçeveye cam, panjur, perde gibi eklentilerle daha kullanışlı duruma getirilen açıklık.

(4) **baca** a. 1. Ocağın dumanını çekmek için çatıdan yukarı çıkan kısmı.

(5) **Silahlı** s. Silahlı olan

(6) **ırıkıyorum** b.s. İriyapılı iriyarı.

(7) **çelimsiz** s. Zayıf, güçsüz, gösterisiz

(8) **çiftlik** a. Tarım yapılan ve hayvan yetiştirilen, içinde çalışanların evleri de bulunan geniş toprak parçası.

(9) **dahdahını** : Atını

(10) **kırbaç** a. Ucu esnek tek parça deriden yapılmış ya da ucuna sırim bağlanmış vurma aracı.

(11) **pehlivan** a Far. 1. Güreşçi

2. meç. Boylu poslu ve güçlü kimse

(12) **kurada beygirin**: Bitkin işe yaramaz atın

(13) **netameli** Tekin olmayan: tehlikeli

¹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

² H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

³ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

⁴ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

⁵ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

⁶ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

⁷ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

⁸ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 34.

⁹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 35.

¹⁰ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 35.

¹¹ H.R. Gürpınar “Gülyabani” syf 35.

(¹⁴) **kumkuma** : toplanma

.....-Orası cinleri, perilerin kumkuma (toplanma) yeridir.

(¹⁵) **beygir** a.Far. 1. Yük taşıyan, araba çeken at.

2. sp.Atlama beygir

*(¹⁶) **Ağız yapmak**: Bir kimseyi söyle, davranışlarıyla oyalamayla aldatmaya çalışmak.

(¹⁷) **köşk,-kü** a. Bağ. Bahçe gibi açılık yerlerde yapılmış ev

(¹⁸) **havuz** a. Far. 1. Su biriktirmek, yüzmek, çevreyi güzelleştirmek gibi amaçlarla tuğla, mermer ve benzeri şeylelerden yapılan çukur yer.

(¹⁹) **kurt** a. 1. Köpekgillerden sürülere saldırın yırtıcı hayvan

2. Et, meyve, peynir gibi şeyleerde türeyen, küçük, ince, uzun, yumuşak, ayaksız, hayvancık ya da solucan, sivri kuyruk gibi bağırsak asalağı.

3. mec. İşini iyi bilen aldanmayan: O ne kurttur, ben bilirim.

(²⁰) **kuş** a. Zool. Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücutu tüylerle örtülü, ön üyeleri kanat biçimine girmiş uçucu hayvanların ortak adı.

(²¹) **deli** s.1. Aklını yitirmiş.

2. Aklını her zaman yerinde ve gereğinde kullanamayan

3. mec. Çoskun, azgın

4. a. Aşırı derecede düşkün: Kitap delisi.

(²²) **kümes** a. 1. Tavuk, hindi gibi evcil hayvanların barınmasına yarayan kapalı yer.

2. MEC. Küçük ev. Kümes gibi bir evdi.

*(²³) **Çenen tutulsun** : "Konuşamaz ol" anlamına ilenme sözü.

(²⁴) **kuyu** a. 1. Su tabakasına kadar derinliğine kazılan ve suyundan yararlanılan çukur: Kuyudan su çekmek

2. derince çukur

---

¹³ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

¹⁸ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

¹⁹ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

²⁰ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 35.

²¹ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 36.

²² H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 36.

²³ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 36.

²⁴ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 37.

3. meç. İçinden çıkışlamayan durum ya da yer.

(²⁵) **kaz** a. 1. Perde ayaklılardan suda ve karada yaşayabilen evcil hayvan.

2. meç. Budala

(²⁶) **keçi** a. Zool. 1. Geviş getirenlerden eti, sütü, derisi ve kılı içni yetiştirilen hayvan.

2. meç. İnatçı.

(²⁷) **meşe** a. Bot. Gürgengillerden kerestesi dayanıklı bir orman ağacı.

(²⁸) **çardak** a. Far. 1. Ağaç dallarından çatılmış barınak.

2. Üstüne sarımsıklı ağaç ya da çiçek sarılarak yapılmış kafesli çatı.

(²⁹) **koşum** a. Bir taşıta ya da pulluk gibi bir araca koşulan hayvanın kayış takımı.

(³⁰) **yasemin** a. Far. Bot. Güzel kokulu, beyaz, sarı, pembe çiçekli bir ağaçtır.

Hanımeli,-yi b. A. Bot. Hanımgillerden, ilk baharda güzel kokulu çiçekler açan bir süs bitkisi.

²⁵ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 37.

²⁶ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 37.

²⁷ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 37.

²⁸ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 38.

²⁹ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 38.

³⁰ H.R. Gürpinar "Gülyabani" syf 38.

AYŞE HANIM'IN DUBARASI

⁽¹⁾ **harem** a. Ar. 1. Eski saray ve konaklarda kadınlara ayrılan daire.

2. Karı, eş.

⁽²⁾ **selamlık** a. Saray, köşk ve konaklarda erkeklerle ayrılmış bölüm.

*⁽³⁾ **Ağzı mühürlü** : Hiç konuşmamak, hep susmak

⁽⁴⁾ **yaşmak** a. Kadınların ferace ile kullandıkları, gözleri açık bırakılan, ince yüz örtüsü.

*⁽⁵⁾ **Kuş uçmaz, kervan geçmez** : İssiz, sapa yer için kullanılır.

⁽⁶⁾ **dubarası** : Hilesi

⁽⁷⁾ **Pot kırmak** : Yersiz ve zamansız davranışarak karşısındakini üzecek ona dokunacak sözler söylemek.

⁽⁸⁾ **musluk** a. Far. 1. Takılmış bulunduğu boru ya da kabın içindeki akışkanı istenildiği zaman akıtabilecek gibi yapılmış açılır kapanır aygit.

⁽⁹⁾ **damasko** : bir tür döşemelik kumaş.

⁽¹⁰⁾ **makatlı** : Minderli.

⁽¹¹⁾ **kerevet** : a. Üzerine şilte serilerek yatmaya ya da oturmaya yarayan tahtadan seki, sedir, peyke.

⁽¹²⁾ **erkan minderi** : Ufak ve yuvarlak minder.

⁽¹³⁾ **kabak** a. 1. bot. Kabaklılarından, birçok türleri olan bir bitki ve bunun ürünü.

2. s.Ham.

3. s.mec. Tüysüz.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.38.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.38.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.38.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.38.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.38.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.38.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

(¹⁴) **mısır** a. bot. Buğdaygillerden bir tarım bitkisi ve aynı bitkinin taneli koçanı

(¹⁵) **erkan siltesi** : Büyüklere oturmasına özgü şilte.

(¹⁶) **fincan** a. Çay, kahve gibi şeyler içmekte kullanılan, çoğu porselenden küçük kap.

(¹⁷) **kahve** a. Ar. 1. bot. Sıcak iklimlerde yetişen kök boyasigillerden bir ağaç ve bunun meyve çekirdeği.

2. Bu çekirdeklerin, kavrulup dövüldükten sonra su da kaynatılmasıyla hazırlanan içecek.

3. Kahve, çay, ıhlamur gibi şeylerin içildiği yer, kahvehane: Mahalle kahvesi. Kır kahvesi.

(¹⁸) **kapılanmak** f. Hizmet kapısı bulmak, işe yerleşmek.

(¹⁹) **el ulağı** : Yardımcı.

(²⁰) **çamaşır** a. Far. 1. İç giyeceklerinin genel adı

2. Yıklanması gereklili kirli eşya.

3. Kirli eşyaları yıkama işi.

(²¹) **fino köpeği** a. İt. zool. Boyu kısa, çok tüylü süs köpeği.

*(²²) **İyi saatte olsunlar** : Cinler periler için kullanılır.

(²³) **faraş** a.Ar. süprüntüleri alıp atmak için kullanılan kürek biçiminde kısa saplı tahta, teneke ya da plastik kap.

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.39.

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.40.

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.40.

¹⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.40.

¹⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.40.

²⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.40.

²¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.41.

²² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.41.

²³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.42.

KORKULU BİR AKŞAM YEMEĞİ

⁽¹⁾ **loş** s. Yeterince aydınlichkeit olmayan, karanlıkça: Loş bir oda.

⁽²⁾ **fiske şamdanı** : El şamdanı.

.....
“Çeşmifelek Kalfa elinde bir fiske şamdanıyla göründü. Tepeden
tırnağa beyazlar giyinmişti” .....

⁽³⁾ **destur** a.Far. ünlü. Müsaade edin, savulun!

*⁽⁴⁾ **Dizlerin bağı çözülmek** : Korku, aşırı yorulma gibi bir nedenle ayakta
duramayacak duruma gelmek.

⁽⁵⁾ .....Romandan beyitler.....

.....Kalfa. özel bir makamla:

Göklerin mahi

Diyarların padişahı

Açıklaması :

Göklerin Ay'ı

Dünyanın Padişahı

⁽⁶⁾ ..... Romandan beyitler .....

.....(Muhsine) İki çenem birbirine vurmaya başladı.

Sonra Kalfa:

Ey kerem

Destur-u mükerrem

Açıklaması:

Ey Büyük Başıslayıcı

Ey Yücelerin Yücesi

Kafiyesiyle mumu ayaklarına doğru tuttu:.....

¹ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.42.

² H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.42.

³ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.43.

⁴ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.43.

⁵ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.44

⁶ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.44.

⁽⁷⁾ **ocak** a. 1. Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma gibi amaçlarla kullanılan yer ya da aygit.

2. Özel olarak duvar kenarına yapılan, bacası olan girinti, şömine.

3. Taş ya da maden çıkarılan yer: Maden Ocağı.

4. meç. Bir şeyin en çok bulunduğu yer: Fesat ocağı.

⁽⁸⁾ **tencere** a. Yemek pişirmeye yarayan, genellikle metal kap.

⁽⁹⁾ **sahanlık** a. 1. Yapıarda ve bazı taştlarda kapı önünde, merdiven başlarında ya da ortasında genişçe yer.

2. s. Sahanın aldığı miktar : İki sahanlık yemek.

⁽¹⁰⁾ **tuvalet, -ti** a. Fr. Kadınların gece toplantılarında giydikleri giysi.

⁽¹¹⁾ **nalın** a. Ar. Üstü tasmalı, altı yüksekçe, ağaçtan bir çeşit takunya.

⁽¹²⁾ **pilav** a. Genellikle pirinç, bulgur ve kustan yapılan yemek.

⁽¹³⁾ **şerbet** a. Ar. 1. Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek: Portakal şerbeti.

2. Belli olaylarda konuklara sunulan şekerli içecek: Loğusa şerbeti.

3. Bazı maddelerin suda eritilmiş: Gübre şerbeti.

⁽¹⁴⁾ **şeker** a. 1. Şeker kamışı ve şeker pancarından elde edilen, kendine özgü tadı olan, billursu, karbon, hidrojen, oksijen bileşimli besin.

2. Şeker tadı olan çeşitli karbonhidratlara verilen genel ad.

⁽¹⁵⁾ **Şah** : Buradaki "Şah" kelimesi evin kedisine verilmiş olan bir addır.

⁽¹⁶⁾ **ip, -pi** a. 1. Denk ve yük bağlamak, çamaşır sermek gibi işlerde kullanılabilen kalınlıkta bükülmüş sicim.

⁽¹⁷⁾ **çingirak** a. 1. Küçük çan.

2. İçindeki tanelerin hareketiyle ses çıkarılan metal yuvarlak

⁽¹⁸⁾ **ekmek** a. Unun yoğrulup fırında, saçta ya da tandırda pişirilmesiyle yapılan, insanların başlıca besini olan yiyecek : Taze ekmek. Pişkin ekmek.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.44.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.44.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.44.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.44.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.44.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.44.

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.45.

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.45.

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.45.

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.45.

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.45.

(¹⁹) **sini** a. Üzerinde yemek yenilebilen büyük, yuvarlak, bakır ya da pirinç tepsİ.

(²⁰) **Bol etli silkme** : Bir tür sebzeli et yemeği.

(²¹) **Patlıcan kızartması** a. Ar. bot. Patlıcangillerden örnek bitkisi ve bunun sebze olarak yenen, mor renkli, uzunca ya da toparlak ürünü.

(²²) **kaymak** a. 1. Bazı sıvıların ve özellikle sütun yüzünde zar durumunda toplanan koyuca katman

2. meç. Bir şeyin en iyi ve seçkin bölümü.

(²³) **yoğurt** a. Maya karıştırılarak koyulaştırılmış süt: Koyun yoğurdu.

(²⁴) **cezve** a. Ar. Kahve pişirmeye yarar, saplı, aşağı yukarı dik silindir biçiminde kap.

*(²⁵) **Dereden tepeden (konuşmak)**: Şundan bundan, böir konudan diğerine geçerek (konuşmak).

(²⁶) .... Romandan beyitler....

.....Ruşen Kadın iki yanına sallana sallana:

Sözüm doğru,

Özüm doğru,

Korkutma bizi,

Gözümün nuru

Kafiyelerini makamla sıraladıktan sonra bana dedi ki:

_____ Rabb'im hayırlar versin. Bu akşam gene bir kızgınlıkları var.....

(²⁷) **yaratık** a. Canlı, mahluk,

(²⁸) **şamdan** a.Ar.Far. Üzerine mum yerleştirilen destek.

(²⁹) **mum** a.Far. 1. Bir fitilin üzerine erimiş balmumu, içyağı ya da parafin dükülüph uzunca silindir biçiminde dondurulan ışık araç...

2. Elektrik ampullerinde aydınlatma gücünün ölçü birimi.

(³⁰) **çengi** a.Far. Çalğı eşliğinde oynamayı meslek edinmiş kadın.

¹⁸ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

¹⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²⁰ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²⁴ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.45.

²⁸ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.46.

²⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.46.

³⁰ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.46.

(³¹) **köçek** a.1. Kadın kılığına girerek oynayan erkek.

2. meç. Hafif davranışlı kimse.

*(³²) **Benim virdim, evradım var**: Benim Kur'an'ım dualarım var.

*(³³) **Nafile yere** : Boş yere, boşu boşuna; yok yere.

(³⁴) **muska** a. Far. İnsanları hastalık ya da tehlikelerden koruyacağı boş inancına dayanan, üstüne Arapça dualar yazılarak üçgen biçiminde katlanan ve çokluk müşambaya sarılarak üstte taşınan kağıt.

(³⁵) **levha** a. Ar. Bir yere asılmak için yazılmış yazı, resim.

(³⁶) **el-cinn-ülecinn** : Cinlerin cini.

(³⁷) **çerçeve** a. Far. Resim, yazı, ayna gibi şeyleri süslemek ya da bir yere asabilmek için bunlara geçirilen kenarlık.

(³⁸) **esvap** a. Ar. Elbise, giysi, giyecek.

(³⁹) **uçkur** a. Şalvar ve iç donunu bele bağlamak ya da torba, kese ağını büzmek için geçirilen bağ.

(⁴⁰) **kuşak** a. 1. Bele, sarılan uzun ve enli kumaş.

2. Sağlamlığını arttırmak için bir şeyin çevresine geçirilen, ağaç ya da metal bağ.

(⁴¹) **yatak** a. 1. Yün, pamuk, kuş tüyü sünger gibi maddelerden yapılan şilte,

2. Uyumak için yatalan yer.

(⁴²) **demir** a. Dayanıklı, özellikle çelik döküm ve alaşımlar halinde sanayide kullanılan mavimtırak esmer renkte, 7,8 yoğunluğunda, 1510 derecede ergyen bir element. Simgesi Fe.

(⁴³) **kasık** a. Karın ile uyluk arası.

(⁴⁴) **ögüt** a. Bir kimseye yapması ya da yapmaması gereken şeyler hakkında söylenen söz, nasihat.

³¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.46.

³² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.46.

³³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.46.

³⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.46.

³⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

³⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

³⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

³⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

³⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

⁴⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

⁴¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

⁴² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

⁴³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

⁴⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.47.

(⁴⁵) **yüklük** a. Evlerde yatak, yorgan gibi şeyler koymaya yarayan büyük dolap.

(⁴⁶) **döşek** a. Yatak şilte.

(⁴⁷) **şeytan** a. Ar. 1. Din kitaplarında isyancı meleklerin, kötü ruhların başı olarak nitelenen varlık.

2. meç. Çok kurnaz, uyanık,

3. Rivayete göre Adem'i Havva'yı cennetten çıkaran, insanları azdırın metrud melektir. Kendisi ateşten mahluk olduğu için balıktan yaratılan Adem'e secede etmedi. Cennetten tard olundu. Sonra Adem ve Havva'yı kandırarak cennetten kovulmalarına sebep oldu. Asıl adı Azazil'dir. İtikada göre kıyamete kadar melanette bulunacak, insanları doğru yoldan azdıracaktır. Şeytan, Adem yaratılmadan önce 600 bin sene ibadet etmişti, meleklerin hocası idi.

Bir telakkiye göre şeytan insanın kendi hırsı ve azmiş nefsidir. Eslafın tabirince nefsi-i emmaresidir.

Aybdır akile şeytan beni aldattı demek

Kendi nefsimdir eden nefsimde ilka-yı fesad

Nabi

Ademoğlu şeytanı her zaman zekasıyla hayrette bırakmıştır.

Benim şol ki şeytana yok hacetim

Azazili idlale var kudretim

Izzet Molla

Avni Bey'in şu beytinde nari şeytana, haki Hz. Adem'e işaretir:

Nari-i ulvi_nijadı yerde ednayü'l_ halk edip

Haki_i uftadeyi göklerde a'la eyledik

Şeytan ramazanda insanları iğfal etmemek için melekler tarafından haps olunurmuş.

Çilleye vesvesesiz girdi kapandı zahid

Haps olur ta ramazan ahır olunca şeytan

Sabit

⁴⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.47.

⁴⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.47.

⁴⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.47.

Şeytanın iblis,. Hannas, vesvas, azazil gibi isimleri vardır. Bunlar daha çok dini, tasavvufi, ahlaki şiirlerde, siyer ve menkibelerde kullanılmıştır. Garami şiirlerde çokça rakip ve mukabili olarak kullanılmıştır,

PERİLER

⁽¹⁾ peri : Cin taifesinin gayetle güzel olan kısmı, mecazen insan güzeli.

Ehl-i behişt cennete girmezdi ol peri
Tasvir olunsa tak-ı der-i cennet üstüne

Avni

Meyl eder cennete adem meğer ey hür-liká
Anda Nakkaş-ı ezel hüsnünü tasvir etdi.

Zati

Avni, cennetin kapısına o güzelin resmi yapılsa cennetliklerden kimse --- o resmi seyredeceğim diye --- içeri girmezdi, diyor.

Zati ise, "Cennete senin resmini yapmışlar, insanlar --- resmini seyretmek için --- cennete girmek istiyorlar" diyor. Ne güzel!

*⁽²⁾ Bitkin düşmek : Çok yorulmak; halsiz düşmek.

*⁽³⁾ Cesaretini toplamak : Yürekli davranışmak, yüreklenmek.

⁽⁴⁾ şilte : a. Üstünde oturulan, yatılan içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek.

⁽⁵⁾ yastık a. 1. Başın altına konmak ya da sırtı dayamak için kullanılan içi yün, pamuk gibi şeylerle doldurulmuş küçük minder.

2. Bu biçimde yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan şey: İğne yastığı. Ütü yastığı.

⁽⁶⁾ yorgan a. Yataktaki örtünmeye yarar, içi pamuk, yün gibi şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü.

¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.48.

² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.48.

³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.48.

⁴ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.48.

⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.48.

⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.48.

- horoz** a. Far. 1. zool. Kümes hayvanlarından tavuçun erkeği.
2. Ateşli silahlarda merminin kapsülüne vurmaya yarayan metal parça.
- dap duru** : Olduğum gibi
- ördek** a. zool. Perdeayaklılardan, evcil ve yabani cinsleri bulunan bir su kuşu
- şalvar** a. Genellikle ağı bol, bele bir uçkurla bağlanan geniş üst donu.
- kaz** a. 1. zool. Perdeayaklılardan suda ve karada yaşayabilen evcil hayvan.
2. mec. Budala.
- at** a. zool. Toynaklıların alt takımından, binme, yük çekme, taşıma gibi
şeride kullanılan çok yararlı bir hayvan.
- davul** a. Ar. Çember biçiminde, enli bir kasnağın iki yüzüne deri gerilerek
yapılmış ve tokmak, çubukla çalınan çalgı.
- *⁽¹⁴⁾ **Aklını kaybetmek** (kaçırmak, oynatmak):
1. Deli gibi olmak.
2. Delirmek, çıldırmak.
- entari** a. Ar. Genellikle basmadan yapılan, uzun kollu, kolsuz, süssüz kadın
giyisi.
- gömlek** a. 1. Vücudun üst kısmına, ten üstüne giyilen iç çamaşırı.
2. Ceket ya da yelek altına giyilen dış çamaşırı.
- dolap** a. 1. Genellikle tahtadan yapılmış bir ya da birkaç raflı, kapaklı mobilya
2. Dönerek su çeken aygit.
- zebella** a.hlk. Çok iri ve korkunç görünüslü, çirkin kimse.
- circuna** a. 1. Gürültülü, karışık durum.
2. Alaturka müzикte hızlı bir usul.
- *⁽²⁰⁾ **Bayığın düşmek** : Çok yorulmak.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.48.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.48.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.48.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.49.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.49.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.49.

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.49.

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.49.

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.49.

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.49.

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.50.

¹⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.50.

¹⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.50.

²⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.50.

GERİ DÖNMEK OLANAKSIZ

⁽¹⁾ **tasalanmak** f. Bir şeyi kendine dert edinerek üzülmek, endişelenmek, kaygılanması.

^{(2)*} **Nispet vermek** (yapmak) (birine) : Birini üzecek, kıskandıracak, kızdıracak davranışta bulunmak.

⁽³⁾ **inkisar etme**: Ah etme.

⁽⁴⁾ **battal** s.Ar. 1. İşe yaramaz, kullanılmaz.

2. Alışilmiş olandan büyük.

⁽⁵⁾ **lütuf** a. Ar. Karşılık beklenmeden yapılan yardım, iyilik.

^{(6)*} **Canını sokakta** (pazarda) **bulmak** : Bedeni olur olmaz şeylerle yıpratmamak, sağlığın değerini bilmek.

⁽⁷⁾ **berhane** : Harap köşk, konak.

⁽⁸⁾ **ürkek** s. 1. Çok ürken

2. Çekingen.

⁽⁹⁾ **tütsü** a. 1. Dini törenlerde çevrenin güzel kokmasını sağlamak, büyü ya da ilaç yapmak amacıyla yakılan kokulu madde.

2. Bu maddeyi yakma işi.

3. Et, balık gibi yiyeceklerin tutulduğu odun ya da saman dumanı.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.51.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.52.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.53.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.53.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.53.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.53.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.53.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.55.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.55.

BİLMECE İÇİNDE BİLMECE

(¹) **pisteki** a. Koyun ya da keçi postu.

(²) **hurma** a. bot. 1. Hurmalar familyasından, gövdesi sütun biçiminde, yaprakları büyük ve dilimli ağaç.

2. Hurma ağacının yemişi.

(³) **hünsa** : Hem erkek hem dişi organı olan; ershilik.

(⁴) **üzerlik** a. bot. Sedefgillerden, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen, tohumları acı bir bitki.

(⁵) «**Tur-u kuşiyye** » : Şeytan kovma duası.

(⁶) **kayıptan** : Gaibden; kaynağı belli olmayan ses için kullanılır.

(⁷) **esrar** ç. a. Ar. Başkalarınca bilinmeyen ya da kimseye söylenmeyen şeyler, sırlar, gizler.

(⁸) **kumkuma** : Toplanma.

(⁹) **kirpi** a. zool. Böcekçil memelilerden sırtı sıvri dikenlerle kaplı hayvan.

(¹⁰) **melun** s. Ar. 1. Tanrı tarafından lanetlenmiş olan. Melun şeytan.

2. Nefretle karşılanan kötü.

(¹¹) **derbendine** : Dar geçit.

(¹²) **kürk** a. 1. Giyerek yapmak için kimi hayvanların işlenmiş postu.

2. s. Kürkten yapılmış: Kürk manto.

*(¹³) **Kuş uçurmamak** : Bir yerden hiç kimsenin geçmemesi için sıkı güvenlik önlemleri almak.

¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.56.

² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.56.

³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.57.

⁴ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.57.

⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.57.

⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.57.

⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.58.

⁸ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.58.

⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.59.

¹⁰ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.59.

¹¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.59.

¹² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.59.

¹³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.60.

- (¹⁴) **sürahi** a. Ar. Genellikle su ve içecek koymaya yarar cam kap.
- (¹⁵) **testi** a. Far. Su taşımaya yarayan; ağızı dar, karnı şişkin toprak kap.
- (¹⁶) **çağanoz** a. zool. Kabukluların on ayaklı alt takımından, eti için avlanan küçük su hayvanı.
- (¹⁷) **imtihan** a. Ar. Sınav.
- *(¹⁸) **İmtihan etmek** : Bir kimsenin bilgi derecesinin ölçmek, denemek, sınamak.
- (¹⁹) **sağlam** : Kesinlikle.
- (²⁰) **tekke** a. Ar. 1. Eskiden tarikattan olanların toplanıp ayın yaptıkları yer.
2. argo. Esrar içilen yer.
3. mec. İşsiz güçsüz kimselerin sığındıkları yer.
- (²¹) «**eşirra-yı ecinniyan**» : Cinlerin en edepsizleri.
- (²²) **Ödü kopmak** : Çok korkmak.

¹⁴ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.61.

¹⁵ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.61.

¹⁶ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.61.

¹⁷ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.61.

¹⁸ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.61.

¹⁹ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.61.

²⁰ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.62.

²¹ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.62.

²² H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.62.

AHU BABA, YAHUT GULYABANI

⁽¹⁾ **kiriş** a.1. Üzerine döşeme tahtalarını mihlamatmak için çaprazlama yerleştirilen uzun ve yassıca direk.

2. mat. Bir eğrinin iki noktasını birleştiren doğru parçası.

*⁽²⁾ **Boyun bosun devrilsin** : “Ölsün” anlamında beddua.

⁽³⁾ **musibet** a. Ar. 1. Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

2. s.mec. Uğursuz.

⁽⁴⁾ **hırka** a. Ar. Genellikle yünden örülülmüş ya da kalın kumaştan dikilmiş, önden açık, kollu giyecek.

⁽⁵⁾ **hain** s.Ar.1. Hıyanet eden: Vatan haini.

2. zarar vermekten, üzmekten ya da kötülük etmekden hoşlanan (kimse): Ne hain çocuğu!

⁽⁶⁾ **En”am-ı Şerif** : En”am duası.

⁽⁷⁾ **zülfikar** : Hz.Ali’nin kılıcı.

*⁽⁸⁾ **Tüyüleri diken diken olmak**: 1. Soğuktan ötürü vücuttaki kıl dipleri kabarıp kıllar dikilmek.

2. Korku, tiksinti yüzünden vücuttaki kıl dipleri kabarıp kıllar dikilmek.

⁽⁹⁾ **kabus** a. Ar. Karabasan.

⁽¹⁰⁾ **adak** a. Bir dileğin yerine gelmesi için, kutsal sayılan bir ölüye adanan şey.

⁽¹¹⁾ **meret** : Sıkıntı veren şeyler için söylenen kötüleme sözü.

¹ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.63.

² H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.63.

³ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.63.

⁴ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.63.

⁵ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.63.

⁶ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.64.

⁷ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.64.

⁸ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.64.

⁹ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.65.

¹⁰ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.64.

¹¹ H.R. Gürpınar “Gulyabani” syf.65.

⁽¹²⁾ **paylamak** f. Birine kusurundan dolayı sert sözler söylemek, azarlamak: Çalışmıyor diye çocuğunu paylıyor.

*⁽¹³⁾ **Yüreği parça parça olmak** : Herhangi bir acılı, üzücü durumdan çok üzülmek, bu durumda olan kimseye, çok acımak; içi parçalanmak.

*⁽¹⁴⁾ **Omuz silkmek** : İlgi göstermemek, önem vermemek.

⁽¹⁵⁾ **bilgin** a. Herhangi bir konuda derin bilgisi olan kimse, alim.

---

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.66.
¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.67.
¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.68.

HANİMEFENDİ'Yİ ZİYARET

- (1) **Safa** a. Ar. Evlerin girişinde kapıların açıldığı genişçe yer.
- (2) **çiceklik** a.1. Koparılmış çiçekleri koymaya yarar kap vazo.
 2. Çiçek saksılarını koymaya ya da yerleştirmeye ayrılmış yer.
 3. Eski evlerde süs eşyası konulan duvar oyuğu.
 4. bot. Çiçeğin üzerinde çanak, taç ve öteki organlarının bulunduğu parça.
- (3) **mendil** a. Ar. Ayakyolu, apteshane, yüz numara.
- (4) **kebap** (b) a. Ar. 1. Doğrudan doğruya ateşe tutularak ya da kap içinde susuz olarak pişirilmiş et: Testi kebabı. Şiş kebabı. Tas kebabı.
 2. Kızartma, kavurma, çevirme yoluyla pişmiş her türlü yiyecek : Kestane kebabı. Patlıcan kebabı.
- (5) **terlik** a. Ev içinde giyilen rahat hafif ayakkabı.
- (6) **sırke** a. Salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm suyu.
- (7) **sofa** a. Ar. Evlerin girişinde kapıların açıldığı genişçe yer.
- (8) **velinimet,-ti** b.a.Ar. Birine, etkisi yaşadığı sürece devam edecek iyilik ve bağısta bulunan kimse.
- *(10) **Kendi canının derdine düşmek:** Yalnızca kendi canının dertleriyle uğraşıp durmak.

¹⁵ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.68.

¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.69.

² H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.69.

⁴ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.69.

⁵ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.71.

⁶ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.71.

⁷ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.72.

⁸ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.72.

⁹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.72.

SAMSAM

- (1) **kakavan** s. Kendini bir şey sanan, sevimsiz.
- (2) **rençber** a. Far. 1. Yapı ve toprak işlerinde en basit işleri gören gündelikçi işat.
- (3) **marya** : Dişi (koyun)
- (4) «**Mühr-i Süleyman**» 1. Üzerinde Süleyman Peygamberin imzası olan yüzük. Cin, peri ve tüm geri varlıklarını kaçırın yüzük.

2. Süleyman: Beni İsrail peygamberlerindendir. Nübüvvetle sultanatı birleştirmiş bahtiyardır. Menkuldur ki, ism-i a'zam yazılı hatemi (yani yüzüğü) ile dünyaya, hatta bütün mahlukata, rüzgarlara hükm etmiştir. Tahtını rüzgarlar tavşımıştir. Menkibesi edebiyatımızın belli başlı mazmunlarındandır.

Alemi teşhir için Latem ne lazım tab'ıma
 Ben Süleyman-ı zamanını neylerim engüşteri
 Nefî

Malik-i mülk-i Süleymandır geda-yı kuyu kim
 Ta'n eder yakut-ı mihre gevher-i en güşteri
 Nazım

Süleyman yüzüğünü Amine adlı karısına emanet bırakmıştır. Yüzüğü Süleyman şekline giren bir cine verdi. «Bu ifritin adı Sahra cinnidir. Ziyade bed-şekl kerlermiş (Gülistan Şerhi 184)

Aldanma cadü tahtına kalmaz bu rüzgar
 Bağ-ı bahar-ı neyledi bad-ı hazanı gör
 Baki

⁽⁵⁾ **En'am-ı Şerif** : En'am duası.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.72.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.73.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.73.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.73.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.74.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.75.

Bak, duvarda yeşil kese içinde En'am-ı Şerif var Onu bulunduğu cividen
al, öteki civiye as.....

(⁶) **civi** a. İki şeyi birbirine tutturmak ya da sabitleştirmek için çakılan, ucu sivri,
çoğu başlı, metal ya da ağaçtan yapılmış ufak nesne.

(⁷) **kese** a. Far. 1. Cepte taşınan ve içine para, tütün gibi şeyler konulan, kumaş
ya da örgüden yapılmış küçük torba.

2. kimişlerin üzerine geçirilen kılıf.

*(⁸) **Ağzını mühürlemek** : Hiç konuşmamak, hep susmak.

(⁹) **semiz** s. Eti ve yağı çokça olan: Semiz inek.

(¹⁰) **kulunç** a. A. Şiddetli ağrı ve özellikle omuz ağrısı.

(¹¹) **romatizma** a. Yun. hek. Kaslarda ve özellikle eklemelerde kendini gösteren,
dilim dilim kesilen et.

(¹²) **aluk** s. Akılsız, sersem, budala

(¹³) **Çerkez** öz.a.1. Kafkasya'nın yerli boylarından birinin adı.

2. Bu boydan olan kimse.

(¹⁴) **zurna** a. Far. Keskin bir sesi olan, çoğunlukla davulla ya da dümbelekle
birlikte çalınan nefesli bir çalgı.

(¹⁵) **matahları** : Malları (Alayçı bir anlatımdır).

(¹⁶) **hora** a. Yun. Birçok kişi tarafından el ele tutularak oynanan bir raks.

(¹⁷) **kerte** a. 1. İşaret için yapılmış centik ya da iz.

2. Derece, durum: İşi bu kerteye getirmemeliydiniz.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.75.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.75.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.75.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.76.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.76.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.77.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.77.

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.77.

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.77.

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.78.

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.79.

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.81.

AŞIK BİR PERİ

⁽¹⁾ taşlık a.1. Taşlı yer.

2. Taşla döşenmiş avlu.

3. Kuşların kursağı, katı.

⁽²⁾ tımarhane b.a.Far. (Eski) Akıl hastanesi.

⁽³⁾ ..... Romandan maniler.....

“Güzel bir erkek sesiyle bir mani başladı; sözleri açık Atatürkçeydi. Şöyle bağırııyordu”.....

Ah samsam, samsam seni,

Bir gece sarsam seni.

Kucaklamakla doymam.

Hap gibi yutsam seni.

Zampara ağızlı bir mani. Ama o sonundaki yutmak pisboğazlığı, sevgisini çığ çığ yemek oburluğu böyle doğa üstü hallere kadar bir cin ağızından çıkarsa hiçbir sevgili için hoşça gidecek bir şey değil.....

O, benim kalbimden geçen bu gizli soruyu keşfetmiş gibi gene mani makamıyla şöyle cevap verdi:

Yandı sana yüreğim,

Muhsine, ah meleğim,

Tahammülüm kalmadı,

Aç yorganı gireyim.....

⁽⁴⁾ .....Romandan maniler.....

.....Bu belalı sevdalı, manının üçüncü parçasına girdi:

Korkma benden güzelim,

Çık bahçeye gezelim,

Dünya derdini unut,

¹ H.R. Gürpinar “Gulyabani” syf.82.

² H.R. Gürpinar “Gulyabani” syf.82.

³ H.R. Gürpinar “Gulyabani” syf.83.

⁴ H.R. Gürpinar “Gulyabani” syf.84.

Gel hemen sevişelim.

Küstah sevdalım, ateşli bir sesle aşık Ömervari iniltisiyle yalvarmaya
girişti:

Garibinin şah sanem
Kara gözlü Muhsine'm,
Sade öpçüp dişlerim,
Billahi seni yemem.....

(*) **sahsan em** :Putların Şahı; çok güzel.

(*) .... Yükün içinden ince bir tambura sesi başladı:

Zım zım da zım zım,
Zım zım da zım zım.

Bu saz sesi başladıkten sonra gene o deminki ses:

Ben periyim sen insan,
Muhabbetime inan.
Gel ram ol, inat etme,
Olursun sonra pişman,

Zım zım da zım zım,
Zım zım da zım zım.

(*) **ram ol-** : Boyun eğ.

(*) ..... Romandan maniler.....

Şair peri söylüyordu:
Sen bize hoş bakmadın,
Tütsümüzü yakmadın,
Haniya şerbetimiz,
Bizden niye korkmadın?

⁵H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.84.

⁶H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.85.

⁷H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.85.

⁸H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.82,86.

Zım zım da zım zım,
Zım zım da zım zım.....

Birdenbire perinin sazında bir güçlenme belirdi. Melodinin perdesi yükseldi.

Aşkından inliyorum,
Çık döşekten diyorum,
Kucağım açık kaldı,
Çabuk ol, bekliyorum.

Zım zım da zım zım,
Zım zım da zım zım.

Perinin kızgınlığı gittikçe artıyordu:
Naza yoktur yüzümüz,
Dinlenmeli sözümüz,
Biz ne canlara kıydık,
Sine de öldürürüz.

Zım zım da zım zım,
Zım zım da zım zım,.....

(⁹) tambura a. Ar. Halk müziğinde kullanılan, cura, çögür, bağlama gibi telli ve mızraplı çalgıların genel adı.

(¹⁰) .....Romandan maniler.....
.....Azgın aşık, bu insan iyici sevgisinin son şiddetli dizelerine gelmişti;
Gamgam'a söyleyelim,
Haydi hucum edelim,
Bizden hiç de korkmuyor,
Şu kahpeyi yiylim.....

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.87.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.87.

(¹¹) **cendere** a.Far. Bir şeyi sıkmak, ezmek gibi işlerde kullanılan araç.

---

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.87.

PERİYLE SÖYLEŞME

- ⁽¹⁾ **mintan** a. Far. Yakasız, uzun kollu erkek gömleği.
- ⁽²⁾ **gürbüz** s. Saglam, iyi gelişmiş, iri: Gürbüz bir adamdı.
- ⁽³⁾ **ifrite** : Kötü ve korkunç cin.
- ⁽⁴⁾ **uçgursuz** s. Kötülük getirdiğine inanılan, meşum.
- ⁽⁵⁾ **puntları** : Çıkıntıları, zayıf yerleri.
- ⁽⁶⁾ **namahrem** s.Far.Ar. 1. Evlenmelerinde sakınca olmayan kadın ve erkeğe verilen ad. (Yasa bakımından)
2. Yabancı el.
- ⁽⁷⁾ **idügün** : Olduğun.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.88.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.88.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.89.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.91.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.93.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.93.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.95.

MUHSİNE'YE OLAN AYNEN HASAN'A DA OLMUŞ

- ⁽¹⁾ **tencere** a. Yemek pişirmeye yarayan, genellikle metal kap.
- ⁽²⁾ **küfe** a. Yük taşımaya uygun, genellikle söğüt dallarından yapılan kaba ve dayanıklı sepet.
- ⁽³⁾ **harç** a. Yapıda tuğla ya da taşların örgüsünü sağlamak, duvarları sıvamak için kullanılan, toprak, saman ya da kum, kireç, çimento gibi, şeyleri su ile kararak yapılan çamur: işçiler harç yapıyor.
- ⁽⁴⁾ **duvarçı** a. Duvar örücüsü.
- ⁽⁵⁾ **Dizlerinin bağı çözülmek** : Korku, aşırı yorulma gibi bir nedenle ayakta duramayacak duruma gelmek.
- ⁽⁶⁾ **potur** s. 1. Kırmalı ve potlu.
2. a. Arka tarafında kırmaları çok, bacakları dar bir çeşit pantolon,
- ⁽⁷⁾ **sebze** a. Far. Genellikle pişirilerek yenilen yeşil bitkiler ya da bunların taneleri: Yeşil sebze, Kuru sebze.
- ⁽⁸⁾ **sıva** a. Bir yapıdaki yüzeyleri düzgünleştirmek için vurulan harç.
- ⁽⁹⁾ **gümrah** : bol killi.
- *⁽¹⁰⁾ **Aslan yürekli** : Cesur, yiğit (kimse).
- ⁽¹¹⁾ **saz** a. Far. 1. Her türlü müzik aracı, çalgı.
2. Türk halk müziğindeki cura, bağlama gibi telli çalgıların genel adı.
3. Çalgı takımı.
- ⁽¹²⁾ **cadı** a. Far. 1. Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak.
2. Huysuz ve çirkin kadın.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.97.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.97.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.97.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.97.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.97.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.97.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.97.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.98.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.98.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.98.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.99.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.99.

3. Cadü : Sihirbaz demektir. Güya saç telleriyle sihir yapan büyüğün kadın. Edebiyatımızda bir görüşte insanı büyüleyen, cazibeli, oynak dilber yerinde ve göz, gamze, saç vasfında kullanılmıştır:

Bağlanır zülfüne dilber nice cadusun sen

Harem-i Kabe'yi dam eyleyen ahusun sen.

Naili

Akibet gönlüm esir ettin o gisularla sen

Hey ne cadusun ki ateş bağladın mularla sen

Nedim

Bu iki beyit saçlarla sihir yapıldığına işaret etmektedir.

Şinasi'nın şu beytindeki küpe binmek sözü haset ve hasetten mütevelli id telaş manasını ifade etmektedir:

Kuvve-i akl-ı hasifanesini Eflatun

İştip fat-ı hasetten küpe binse şayan

Şinasi

(¹³) **hınzır** a. Ar. 1. Domuz.

2. Katı yürekli, kötü düşünen.

(¹⁴) **resim** a. Ar. 1. Bir şeyin çizgi ya da boyalı biçim.

2. Bunu yapmak için gerekli yöntemleri öğretten sanat.

3. Tören: Askerin geçit resmi.

4. Fotoğraf.

(¹⁵) **ressam** a. Ar. İslî resim yapmak olan kimse.

*(¹⁶) **Yerin dibine geçmek** : Herhangi bir olumsuz durumdan ötürü çok utanmak, kimseye görünmek istememek.

(¹⁷) **sırnaşık** s. Can sıklığına ve rahatsız ettiğine alırdımadan, bir kimseden sürekli istekte bulunan ve bu isteğinde arsızca direnen (kimse).

¹³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.100.

¹⁴ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.101.

¹⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.101.

¹⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.101.

¹⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.101.

*⁽¹⁸⁾ **Dünya ahret kardeşim olsun** : "Karşı cinsten bir kimseye kardeşlik duygusundan başka bir duyguya beslemem, kardeşim gözüyle bakarım, ona kötü gözle bakiyorum" anlamında.

*⁽¹⁹⁾ **Ağzından çıkanı (çikan sözü) kulağı işitmeme (duymamak)** : Kızgınlık, öfke vb. yüzünden çok ağır sözler söylediğinin farkında olmamak.

*⁽²⁰⁾ **Sözünün eri (olmak)** : Herhangi bir konuda vermiş olduğu sözü her ne pahasına olursa olsun yerine getiren (bir insan olmak); lafının eri (olmak).

*⁽²¹⁾ **Gönlünü kaptırmak (birine)** : Ona aşık olmak.

⁽²²⁾ **kahpe** a. Far. 1. Orospu.

2. Kaba donek.

⁽²³⁾ **kaltak** a. 1. Kuskunsuz eyer.

2. meç. İffetsiz kadın.

⁽²⁴⁾ **tabanca** a. 1. Cepte ya da belde taşınan, tek elle kullanılan ateşli silah.

2. Basınçlı hava yardımıyla boyalı püskürten araç.

¹⁸ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.102.

¹⁹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.102.

²⁰ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.102.

²¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.103.

²² H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.103.

²³ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.103.

²⁴ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.103.

TUHAF BİR SINAV

⁽¹⁾ **yezit** a. ve s. Ar. mec. Nefret edilen insanlar için sövgü sözü.

*⁽²⁾ **Peskes çekmek** (birini, bir şeyini) : 1-) Ona yaranmak için başkasının birşeyini karşılıksız olarak vermek.

2-) Uygun olmayan bir amaçla bir şeyi, birini birine vermek.

⁽³⁾ **Kahya** a.a Far. 1. Konak, çiftlik v.b. yerlerde çeşitli işleri yapmakla görevli kimse.

2. Eski esnaf işlerinde lonca başkanı: Ayakkabıcı kahyası

3. mec. Başkasının içine karışan kimse: Sen benim kahyam mısın?

*⁽⁴⁾ **Maval okumak:** Yalan söylemek ve bu sayede oyalamak.

⁽⁵⁾ **buhurdan** a. Ar. Far. İçinde buhur yapılan kap.

⁽⁶⁾ **zikir,-kri** a. Ar. 1. Anma, söyleme.

2. (Bir tarikata bağlı olanlar için) Tanrının adını art arda söyleme işi:

Zikir çekmek.

⁽⁷⁾ **maval** a. Ar. Argo. Yalan, uydurma söz.

⁽⁸⁾ **haykırmak** f.1. Telaşla, yüksek sesle bağırmak.

2. Yakınlarıyla bağırmak.

⁽⁹⁾ **dinleyici** a. 1. Söylenen ya da çalınan bir şeyi dinleyen kimse.

2. Kayıtlı öğrenci olmayıp, derslere dışardan girerek izleyen kimse.

⁽¹⁰⁾ **seyirci** a. Bir gösteriyi izleyen kimse.

⁽¹¹⁾ **çifte nağra** : Birbirine bağlı iki dümbelekten oluşan çalgı.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.104.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.104.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.104.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.105.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.105.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.105.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.105.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.105.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.105.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.105.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.106.

²⁶⁾ **kazevide** : İçine taşımak için pirinç doldurularak ağızı dikilen kulpsuz zembil.

²⁷⁾ **kayıp** : Başka bir dünyadan.

²⁸⁾ **dirhen** a. Ar. 1. Eski bir ağırlık ölçüsü olan okkanın dörtüzde biri olup 31 desigramda eşittir.

2. Çok eskiden kullanılan bir çeşit para.

²⁹⁾ **terazi** a. Far. 1. Birkolun iki ucuna asılı iki kefesi olan tartı.

2. Ip cambazlarının dengeyi sağlamak için kullandıkları uzun sarık.

³⁰⁾ **okka** a. Ar. 1. Binikiyüzseksenuç gramlık eski bir ağırlık ölçüsü

2. 1285 gr'luk ağırlık ölçüsü.

³¹⁾ **yumurta** a. 1. Erkek hücre ile dışı hücrelerin kaynaşması ile oluşan, bölünmesiyle, yeni bir hayvani ya da bitkiyi yaratan üreme hücresi.

2. Kuşların, balıkların, böceklerin dölyataklarında oluşarak çıkan, buradan aynı türden bir yavrunun oluşabileceği kabukla kaplı yuvarlak madde.

³²⁾ «**üssü mizan»** : Kazanılan türlü sayıların ortalamasının ermesi gereken sayı.

³³⁾ **lira** a. it. 1. Yüz kuruş değerinde Türk para birimi,

2. Eskiden, aşağı yukarı yedi gram ağırlığında altın sikke.

³⁴⁾ **külbasti** b. A. Izgarada pişirilen kemiksiz et.

³⁵⁾ **seccade** a. Ar. Üzerinde bir kişinin namaz kılabileceği büyülükle halı, kilim ya da kumaştan yaygı.

*³⁶⁾ **Haltetmek** (karıştırmak): Uygunsuz işler yapmak, sözler söylemek, davranışta bulunmak.

³⁷⁾ **ayı** a. zool. Memelilerin etçil takımından, kalın postlu, iri bir hayvan. Etobur olmakla birlikte meyve ve bal da yer. Yurdumuzda boz cinsi bulunur.

³⁸⁾ **post** a. Far. 1. Tüyüleri alınmamış hayvan derisi: Ayı postu. Koyun postu.

2. méc. Makam: Post kavgası.

²⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.110.

²⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.110.

²⁸ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.110.

²⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.110.

³⁰ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.110.

³¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.110.

³² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.111.

³³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.112.

³⁴ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.112.

³⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.112.

³⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.112.

³⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.112.

³⁸ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.112.

(³⁹) **Çingene** öz. A. 1. Hindistan'dan çıktıgı sanılan, dünyanın çeşitli yerlerinde göcebe olarak yaşayan bir topluluk ya da bu topluluktan olan kimse,

2. meç. Açıgozlü, cimri, elisiki, hasis.

(⁴⁰) **meğer** bağ. Far. Oysa, ancak, şu kadar ki, halbuki,

(⁴¹) **merhum** s. Ar. Rahmetli.

(⁴²) **boru** a. 1. Üfleyerek çalınan, perdesiz, madeni çalgı.

*(⁴³) **Sıfırı tüketmek** : Bütün parasını harcamış olmak.

2. Gücü kalmamak.

(⁴⁴) **hoca** a. Far. 1. Eskiden medresede yetişen sarıklı, cüppeli din adamı.

2. Din hizmetlerinde görevli kimse.

3. Öğretmen: Coğrafya öğretmeni.

(⁴⁵) **palası** : Maşanın tutulacak yeri.

*(⁴⁶) **Akı karışmak** : Ne yapacağını bilememek, sağlıklı düşünmemek.

(⁴⁷) **hediye** a. Ar. Armağan.

(⁴⁸) **sınav** a. Öğrencilerin ya da bir işe girmek isteyenlerin bilgi derecesini anlamak için yapılan yoklama, imtihan.

(⁴⁹) ....Romandaki saçma sapan sözlerden örnekler:

Mızık, oyun

Muhsine kaltak,

At bize taklak,

Lak lak lak lak

Vak vak vak.....

(⁵⁰) **salyangoz** a. Ayun, zool. Yumuşakçalardan, yeşilliklerde yaşayan, kıvrık sarma kabuklu hayvan.

(⁵¹) **Kurbağa** a. zool. Kurbağalar takımından, hem karada, hem su da yaşayan, yumurta ile üreyen, kendine özgü ütüşüyle tanınan amfilayumların genel adı.

³⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁴⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁵⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁵¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁽⁵²⁾ **kaplumbağa** a. zool. Sürüğenlerden, çok sert kemiksi bir kabuk içinde yaşayan ağır yürüyüşlü hayvan.

⁽⁵³⁾ **köstebek** a. zool. Kemirgen memelilerden toprak altında oyduğu yuvalarda yaşayan küçük, memeli hayvan, sokur.

⁽⁵⁴⁾ **böcek** a. 1. Hil. Kelebek, kurt, tırtıl gibi küçük hayvanlara verilen ad.

2. zool. Özel bir soluk borusu taşıyan başı göğüs bölümünden biraz ayrı, göğsü üç halkadan oluşan, eklem bacaklı küçük hayvan.

---

⁵² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁵³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

⁵⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

KANLI BİR DÖVÜŞME

⁽¹⁾ **halat**, -tı a. Yun. Urgandan daha kalın ip.

*⁽²⁾ **Yüz göz olmak** (biriyle) : Birbirlerine karşı laubalice davranışlarda bulunacak kadar senli benli, teklifsiz olmak.

⁽³⁾ **hisar** a. Ar. Eskiden taştan yapılan kuleli ve yüksek duvarlı kale.

*⁽⁴⁾ **Kulak tutmak** (vermek) (bir şeye, birine):

1. Dinlemeye çalışmak.
2. İşitmek, dinlemek, dediğini yapmak.

*⁽⁵⁾ **Göze almak** (bir şeyi) : Bir işi gerçekleştirmek için ortaya çıkabilecek bütün engelleri, tehlikeleri kabullenmek.

⁽⁶⁾ **kama** a. 1. Silah olarak kullanılan ucu sivri, iki ağızı da keskin uzun bıçak,
2. Kütüğü yarmak için kullanılan ucu sivri, yassı, enli çivi, takoz, kıski.

*⁽⁷⁾ **Para etmemek** : 1. Bir nesne ya da kimse için artık değeri olmamak,
değerden düşmek.

2. İşe yaramamak, eskisi kadar etkisi olmamak.

⁽⁸⁾ **kasavet** : Üzüntü.

⁽⁹⁾ **Örtü** a. 1. Örtmeye yarayan şey: Yatak örtüsü. Yüz örtüsü.
2. Yapılda çatı, Dam.

⁽¹⁰⁾ **katip** a. Ar. Resmi bir dairede ya da bir işyerinde yazı işleriyle uğraşan görevli, yazman.

⁽¹¹⁾ **derya** a. Far. 1. Deniz.
2. mec. Bilgili kimse.
3. Bir şeyin çok olduğu yer: Çamur deryası.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.114.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.115.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.115.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.115.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.116.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.116.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.116.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.117.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.118.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.118.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.118.

(¹²) **gönül,-nlü** a. 1. Yürekte bulunduğu varsayılan duyu kaynağı, iç.

2. İstek, arzu: Evlenmeye gönüllü yok.

(¹³) **balmumu,-nu** b. a. 1. Arıların peteklerini yapmak için karın halkaları arasından salgıladıkları yumuşak ve sarımsı madde.

2. Bunun saniyede kullanılmak için yapay olarak hazırlanmışı.

(¹⁴) **madem, mademki bağ**"....diğine göre, ...-diği için, degil mi ki" anlamlarında başına getirildiği cümlenin yargısını arkadan gelen cümledeki yargının nedeni olarak bildirmeye yarar: Madem gitmek istiyor, bırak gitsin.

(¹⁵) **sabır** a. Ar. Açı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan aonların geçmesini beklemem erdem, tahammül: Sabrı sonu selamettir.

(¹⁶) **rica** a. Ar. Dilek dileme : Ricamı kabul etti.

(¹⁷) **ikiz** s. 1. Bir doğumda dünyaya gelen iki (kardeş).

2. İkili.

*(¹⁸) **Çenesi tutulmak** : Konuşmamak, sırt saklamak; ağını tutmak.

(¹⁹) **süt** a. 1. Memelilerin dişlerinde, yavruyu beslemek için meme bezlerinin salgıladığı sıvı.

2. bot. Bazı bitkilerin çeşitli organlarında bulunan beyaz renkli su.

(²⁰) **buzağı** a. zool. Sütten kesilmemiş sığır yavrusu.

(²¹) **inek** a. 1. Adası sığır.

2. argo. Çok çalşkan öğrenci

*(²²) **Haddini bildirmek** (birine) : Ona, her işe burnunu soktuğu, küstahlık ettiği için sert bir karşılık vermek.

*(²³) **Yüreği dayanmamak** (bir şeye) : Herhangi bir açıklı durum karşısında büyük bir acı duymak; içi dayanmamak.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.118.

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.119.

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.119.

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.119.

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.120.

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.120.

¹⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.122.

¹⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.123.

²⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.123.

²¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.123.

²² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.123.

²³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.124.

(²⁴) **kargatulumba** zf. Üç beş kişi birini yakalayıp elleri üzerinde havaya kaldırarak : Kargatulumba götürdüler.

²⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.124.

HANİMEFENDİ'NİN NEFESİ

⁽¹⁾ **cehennem** a. Ar. 1. Dini inanışa göre, kötülük yapanların öldükten sonra ceza gördükleri yer.

2. mec. Çok sıkıntılı yer: Engisizyon cehennem.

*⁽²⁾ **Şafak atmak** (birinde): Birden, içinde bulunduğu durumun güçlüğünü kavrayıp korkmak.

⁽³⁾ **ifrit,-ti** a. Ar. 1. Kötü ve korkunç cin,

2.mec. Ortalığı birbirine katan kimse,

⁽⁴⁾ **çeyrekleyerek**:Süt çocukların kol ve bacaklarını çaprazlayarak yaptırılan idman.

⁽⁵⁾ **haykırmak** f. 1. Telaşla, yüksek sesle bağırmak.

⁽⁶⁾ **baykuş** b. a. zool. Başında kulak yerinde iki sorgucu bulunan yırtıcı gece kuşlarının genel adı.

⁽⁷⁾ **yas** a. Sevilen bir kimsenin ölümünden ya da yurdun uğradığı bir felaketten duyulan büyük acı, matem.

⁽⁸⁾ **afallamak** f. Şaşkınlıktan sersemleşmek.

⁽⁹⁾ **Hazen kebira** : Çok şaşmayı anlatan bir Arapça ünlem.

⁽¹⁰⁾ **sepet** a.a Far. 1. Saz, kamış ya da ince söğüt dallarından örülən, genellikle yiyecek ve eşya taşımakta kullanılan koyacak.

2. Sepet topunda sayı kazanmak için topun atıldığı demir çembere geçirilmiş altı açık ağı, pota.

⁽¹¹⁾ **kolera** a. Yun. Hek. Şiddetli sürgün ve kusmalarla kendini gösteren, bulaşıcı salgın bir hastalık.

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.125.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.125.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.126.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.126.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.126.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.127.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.127.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.127.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.128.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.128.

(¹²) **doktor** a. Fr. 1. Hekimlik yapan kimse,

2. Bir fakülteyi bitirdikten sonra o bilim kolunun en yüksek aşamasına vardığını sınavla ya da başarılı bir yapıyla gösterenlere verilen san.

(¹³) **güllabilerimin** : Eskiden akıl hastanelerindeki hademelere verilen ad.

(¹⁴) **tekmil** a. Ar. 1. Tamamlama, bitirme,

2. s. Tüm, bütün.

3. s. Eksiksiz.

(¹⁵) **kırba** : Eskiden sakaların su taşındıkları, ağızı dar gibi geniş deriden kap.

(¹⁶) **gusül, -slü** a. Ar. Yıkama, yıkama.

(¹⁷) **gusül ettirmedikçe** : Tepeden tırnağa yıkamadıkça.

(¹⁸) **überlik** : Tohumları acı bir bitki.

(¹⁹) **kekik**. a. bot. Ballıbabagillerden, çiçeği baharat olarak kullanılan itırılı bir bitki.

(²⁰) **ardıç** a. bot. Kozalaklılardan, güzel kokulu yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık.

(²¹) **İamelifleri** : Eski alfabede bileşik bir harf.

(²²) .....H.R. Gürpınar'ın "Gulyabani" romanında yaptığı kelime oyunları:.....

"Öteki harfleri ısırmasın diye «gayın»ların ağızlarını bağlamalı, «cin»lerin, «ha»ların, «hi»ların karınlarını doyurmaları, «şun»ların, «nun»ların teknelerine bal koymalı. Hepsini bir araya toplayıp bu kızı tütsülemeli.

Tütsülemeli : Arap harfleriyle alfabede bulunan harf biçimlerine göre H.R. Gürpınar, benzerliklerinden yararlanıp kelime oyunları yapıyor.

(²³) **kızıl** : Azılı

¹¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.129.

¹² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.129.

¹³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.130.

¹⁴ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

¹⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

¹⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

¹⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

¹⁸ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

¹⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

²⁰ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

²¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

²² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.131.

²³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.132.

HEPİMİZİN HAKKINDA İDAM HÜKMÜ

⁽¹⁾ **ihtiyat** : güvenlik.

⁽²⁾ **alamet** : belirti.

⁽³⁾ (dondurmak) **kutu** (su) a. 1. İnce tahta, mukavva, teneke gibi hafif şeylerden yapılmış içine çeşitli şeyler konulabilen taşınabilir kap: kibrit kutusu.

⁽⁴⁾ **kokona** a. Eskiden Hıristiyan kadınlara verilen ad.

⁽⁵⁾ ..... Romandaki saçma sapan sözlerden örnekler:

İnceli, kalınlı iki ses birden, makamlı:

Aman pek kemik,

Uç baba torik.

Ekeyimde kokma

Bol asit borik

Ba di badi bedmento

Badi badi bedmento.....

⁽⁶⁾ **karn** : Yüz yıllık zaman.

⁽⁷⁾ **alabandayla** : Burada manevra yaparak.

⁽⁸⁾ **parola** a. it. 1. Askerlerin ya da bir topluluktan olanların birbirlerini tanıyalımalarını sağlayan, önceden kararlaştırılmış söz.

2. Varılmak istenen amacı özetleyen söz.

⁽⁹⁾ **havuç** a. bot. Maydanozgillerden kökü yenen bir bitki.

⁽¹⁰⁾ **cimbız** a. Kıl ve benzeri ince şeyleri tutmak ya da çekmek için kullanılan küçük maşa.

⁽¹¹⁾ **halvett** : Hamam hücresi.

¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.133.

² H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.133.

³ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.134.

⁴ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.134.

⁵ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.134.

⁶ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.134.

⁷ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.134.

⁸ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.134.

⁹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.135.

¹⁰ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.135.

¹¹ H.R. Gülpınar "Gulyabani" syf.135.

(¹²) **kühhancı** : Hamam ateşçisi.

(¹³) «**Ruzname-i Havadis** » : Bir gazete adı.

(¹⁴) **düetto** : İkili (bir kadın, bir erkek) şarkı söyleme.

(¹⁵) **torik** a. zool. İri palamut balığı.

(¹⁶) **asit** a. Fr. Kim. Turnusolün mavi rengini kırmızı ya çevirme özelliğinden olan ve bileşimindeki hidrojenin yerine maden alarak tuz oluşturabilen hidrojenli bileşik.

(¹⁷) ..... Romandaki saçma sapan sözlerden örnekler:

Muhsine'nin perisi,
Fena olur gerisi
Şimdi seni çarparak
Yaparım pisi pisi.....

(¹⁸) **keşke** bağ ve zf. Dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek «ne olurdu» gibi özlem ya da pişmanlık anlatır: Keşke buraya gelmemeseydik.

(¹⁹) .....Romandaki düettoya örnek.

Erkek:

Haydi gel ram ol bana,
Kucağım açık sana.

Kadın:

Maymunla pisipisi,
Olur mu eş ikisi?

Erkek:

Gönlümdeki muhabbet,
Çekecek seni elbet.

Kadın:

Ben seni sevmiyorum,
Hasan'ı bekliyorum.

Erkek :

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.135,

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.135,

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.135,

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.135,

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.135,

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.136,

¹⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.136.

Bin Hasan'ı öldürdük,
Mezarına götürdük.....

(²⁰) **kabahat**,-tl ar. Ar. suç, kusur.

(²¹) **lanet**,-ti a. Ar. 1. Tanrı'nın, insanların sevgi ve ilgisinden yoksunluk.

2. s. Ters, berbat, çok kötü: Öyle lanet bir yerki...

(²²) **deprem** a. yerb. Yerkabuğunun derin katmanlarının yer değiştirmesi ya da yanardağların lav püsürmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yersarsıntı, zelzele.

¹⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.136.

²⁰ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.137.

²¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.137.

²² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.137.

GULYABANI

⁽¹⁾ **cellat** a. Ar. Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmek işini üzerine alan kimse.

⁽²⁾ **keder** a. Ar. Gönül üzüntüsü, kaygı, acı.

⁽³⁾ **öpükük** a. Öpme, öpüş, buse.

⁽⁴⁾ **tüfek** a. Omuzda taşınan, uzun namlulu, ateşli silah.

⁽⁵⁾ **minare** a. Ar. Müezzinin çıkışıp ezan okuduğu, bir ya da birkaç şerefeli, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı.

⁽⁶⁾ **sütun** a. Far. 1. Taş ya da başka maddelerden yapılan silindir biçiminde, dik destek, kolon.

2. Bir sayfada dikine bir bölüm oluşturan satırlar dizisi, kolon.

⁽⁷⁾ **heyula** a. Ar. Korkunç hayal.

⁽⁸⁾ **kazan** a. 1. Çok miktarda yemek pişirmeye ya da bir şey kaynatmaya yarar büyük ve kulplu kap.

2. Buhar makinelерinde, kalorifer tesisatında suyun ısıtıldığı kap.

⁽⁹⁾ **sarık** a. Başlıkların üzerine sarılan tülbent ya da şala verilen ad.

⁽¹⁰⁾ **lombar**: Gemi bordalarında açılan dört köşeli delik.

⁽¹¹⁾ **endaze** : 32.5 cm.

---

¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.138.

² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.138.

³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.139.

⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.139.

⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.139.

⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.139.

⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.139.

⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.140.

⁹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.140.

¹⁰ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.140.

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.140.

(¹²) **cüppə** a. Ar. Hukukçuların, üniversitede belli bir aşamaya ulaşmış olan bilim adamlarının, din adamlarının elbise üstüne giydikleri uzun, yenleri geniş, düğmesiz giysi.

*(¹³) **Umut kesmek** (bir şeyden): Onun artık olmayacağı konusunda içinde bir kanı uyanmak; ümit kesmek.

(¹⁴) **değnek** a. İnce, düzgün ağaç parçası, sopa.

(¹⁵) **Azrail** öz.a. Ar. İnsanların canını sıkmakla görevli olduğuna inanılan melek.

(¹⁶) **homurdanmak** f. Öfke ile yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz içimde kendi kendine söylenip durma.

*(¹⁷) **Kulak asmamak** (bir şeye, birine): Onu dinlememek, ona önem vermemek, (Karş.Aldırış etmemek)

(¹⁸) **çaparı** a. Çok iğneli oltा.

(¹⁹) **baharat,-tı, bahar** a. Ar. Yiyecek ve içeceklerde hoş koku tat vermek için kullanılan tarçın, karanfil, zencefil, karabiber gibi maddeler.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.140,

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.140,

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.140,

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.141,

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.141,

¹⁷ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.142,

¹⁸ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.142,

GULYABANI'NIN YENİLMESİ VE MASKESİNİN DÜŞÜRÜLÜŞÜ

⁽¹⁾ **kurşun** a. kim. 1. Mavimtrak esmer renkte 11,3 yoğunluğunda yumuşak ve bükülgelen bir element. Simgesi Pb.

2. Tüfek, tabanca gibi hafif silahlarda kullanılan mermi.

⁽²⁾ **zapatiye** a. Ar. Osmanlı devletinde bugünkü polis ve jandarma görevindeki kuvvet.

⁽³⁾ **düğme** a. 1. Çeşitli biçimlerde yapılan, giyeceklerin iki tarafını tutturmak için ilije geçirilen araç: Kol düğmesi.

2. Çevrilmek, üzerine basılmak yoluyla elektrik akımını açan ya da kapayan anahtar: Elektrik düğmesi.

⁽⁴⁾ **don** a. 1. Vücudun belden aşağısına giyilen iç çamaşırı, külot.

2. (At için) Renk.

3. (Eskiden) Giysi.

⁽⁵⁾ **lalan** : Erkek dadın.

⁽⁶⁾ **Frenk** öz. A. Cerm. 1. Anglasakson, Cermen ya da latin ırklarından olan kimse.

2. (Eskiden) Avrupa'ya özellikle Fransa'ya verilen ad.

⁽⁷⁾ **kürk** a. 1. Giyecek yapmak için kimi hayvanların işlenmiş postu.

2. Kürkten yapılmış: Kürk manto.

⁽⁸⁾ **Yardağım** : Yardımcım; çırağım.

⁽⁹⁾ **kepenk** a. Genellikle dükkanları kapamak için kullanılan her türlü tahta ya da saç kanat.

⁽¹⁰⁾ **marpuç** : hortum biçiminde bükülgelen boru.

¹⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.142.

¹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.142.

² H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.144.

³ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.146.

⁴ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.146.

⁵ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.146.

⁶ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.147.

⁷ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.148.

⁸ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.150.

⁹ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.150.

¹⁰ H.R. Gürpınar "Gulyabani" syf.151.

- (¹¹) **küpeşte** a. Yun. 1. Den. Gemilerde güverte parmaklığı
2. Parmaklılıkların üstüne yerleştirilen ağaç bölüm.
- (¹²) **çetrefil** s. Karşılığı dolayısıyla anlaşılması ya da bir sonuca bağlanması
güç: Çetrefil bir iş.
- (¹³) **kıratta** : Burada; Güçte
- (¹⁴) **dolma** a. İçine pirinç ve başka şeyler doldurularak pişirilen yemek: İncir dolması, yaprak dolması.
- (¹⁵) **Elhamdü lillahi** : Tanrıya şükür.
- (¹⁶) **El hükmü lillah** : Tanrıının hükmü (=karşı gelinmez).

¹¹ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.151.

¹² H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.152.

¹³ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.154.

¹⁴ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.155.

¹⁵ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.157.

¹⁶ H.R. Gürpinar "Gulyabani" syf.157.

VIII. AÇIKLAYICI NOTLAR

VIII.1. GULYABANI'NIN YENİLMESİ VE MASKESİNİN DÜŞÜRÜLÜŞÜ

AHU BABA : __ O, «ay mehtabında» çıkar. Evin içine girmez. Dışarıda gezer.....

Hasan:

— Lütfen mintanı da at bakalım.

— Ahu Baba, hemen aynı hareketle mintanından da sıyrıldı. Meydana pamuklar, kırpıntılar, sargılarla dolu koca bir vücutla kollarının dirseklerinden yukarı kısımlarına iplerle bağlanmış tahtadan iki uzun bilek çıktı.....

— Bu tahtadan bacakların adına Avrupalılar » eşas » derlermiş.....

Hasan gene Gulyabani'ye:

— Aziz babamız, şimdi sıra o kocaman kafana geldi. Onu da çıkar da içinde saklı olan asıl şeytanı şu halk doya doya seyrederek ders alsın.

— Ahu Baba, yaralı omzunu zor kımıldatarak iki elini kaldırdı. O korkunç kafayı başından ağır bir tabla indirir gibi aldı. Merdivende duran Hasan'a uzattı. Bu maskenin altından meydana otuz beş kırk yaşlarında kara sakallı bir insan başı çıktı. Her yandan yükselen kara sakallı bir insan başı çıktı. Her yandan yükselen şaşkınlık çığlıklarının en kuvvetlisi penceredeki Hanımfendi'den geliyordu. Zavallı kadın olanca sesiyle, şaşkin şaşkin şöyle bağıriyordu.

— Bizim çiftlik kahyası Zekeriya Efendi...

VIII.2. GULYABANI ROMANINDAKİ CİNLERİN İSİMLERİ

ŞEVKİ BEY : Köşkün Efendisi.

Şimdi sıra nöbet tüylülerin cin kılığından çıkarılmasına geldi. Hasan bunlardan birini çekip ortaya getirerek ellerini çözdükten sonra:

— Soyun bakalım Beyefendi, dedi:

Cin durakladı. Hasan sözünü tekrarlayarak:

— Kürküń çıkar canım... Hava o kadar soğuk değil, korkma üzümezsın.

Cin, camdan gözler takılı koyun postundan başlığını çıkardı. İçinden saçlar taralı çelimsiz bir Beyefendi çıktı. Hasan, eliyle orada bulunanlara Beyi göstererek:

— Efendim, cinlerin başbuğu ünlü Hint prensi Şevki Beyefendi'yi takdim ederim. Güzel cura çalar. Ezberinde pek çok aşıkça beyitler vardır. Buraya gelen genç hizmetçi kadınları yatağına atmakta her zaman birinciliği kazanan başarılı ve bütün bu cin alayının kurucusu, üstün zekalı kişidir....

GAMGAM:

— Cinlerin başçavuşu Gamgam cenapları... İnsan olarak adı Bekir Ağa'dır. Yaban domuzu, manda, deve gibi hayvanların seslerini taklitte birincidir. Gece köşkün sofalarında domuzluğu uttuğu vakit zavallı kadınları korkularından tırıl tırıl titretir.

SAMSAM:

— Perilerle insanlar arasında elçilik işini gören ünlü Samsam. Horoz gibi ötmekte, yumurtlayan tavukları taklit ederek gıdıklamakta bir eşi daha yoktur...

YAMYAM AĞA:

— Asıl adı Bayram. Yenmek işkencesiyle korkutulan insanlara bu yapışkan gönderilir....

ZENNE AĞAH :

— Peri orta oyununun en cilveli bir kadın taklitçisidir. İnce sesine ve cilvesine aldanarak geceleri rençperlerden kendisine aşık olan çok çıkmıştır....

HAVHAV AĞA :

— Cinlerin onbaşısı Havhav Ağa... Asıl adı Zeynel. O kadar güzel havlar ki, uluduğu vakit, yedi köyün köpeğini buraya toplar....!

EBÜDDEVRAN :

Cinlerin sakabaşıcı Ebüdevran...

Düğer Cinler

Baykuş Ahmet
Ördek Mehmet
Kaz Ali
Hindi Mustafa

Baykuş Ahmet:

Bu melun, cinlerin ölüm kampanasıdır. İdamla korkutulacak olanları ürketmek için bunu kavak ağacında üç defa öttürerek ilan ederler...

«El-cinn-ül-ecinn» : Cinlerin cini.

«eşirra-yı ecinniyan : Cinlerin en edepsizleri.

«ifrit » : Kötü ve korkunç cin.

IX. GÜLYABANI ROMANININ BÖLÜMLERİ

HANIMNİNEDEN YAZARA MEKTUP

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyerek İçeceğ	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Aba	Armut	Boya	Istanbul	Kağıt	Teleskop	Dev	
Kundak	Boza	Kapı Tokmağı			Mikroskop	Tavşan	
Küpe	Leblebi	Tandır				Fare	
Etek	Şerbet	Bardak					
Çarşaf		Pamuk					
Sürme		Oya					
Rastık		Gözlük					
Hırka		Ayna					
Kaytan		Dürbün					
Lahuraki							
Yeneri							

MUHSİNE HANIM

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyebilecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer isimleri	Vasıta (Araç Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki isimleri
Kundak	Şerbet	Tandır Mangalı	Aylu	Aksaray: (İstanbul'un Bir Semti)	Mikroskop	Tavşan	
Gümüş Küpe	Boza	Dürbün	Ev içi		Teleskop	Fare	
Yemeni	Leblebi	Kafes			Sikke	Dev	
Hırka		Kağıt					
Lahuraki		Sopa					
Kaytan		Sikke					
Rastık		Ayna					
Etek		Oya					
Çarsaf		Boya					
		Pamuk					
		Gümüş					
		Bardak					

2 AĞLATICI BİR YOL

Giyim Kuşam	Yiyerek İçecek	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasıtta (Araç Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Esvap	Peynir	Emzik	Üsküdar	Konya: Topraklarının çok büyük Bir kesimi İç Anadolu Bölgesi'nde Bulunan Konya ilinin küçük bir ke- simi Akdeniz Bölgesi'ne taşar	Kuruş	Eşek	Çiçek Çınar
Bohça	Ekmek	Tas			Para	Ari	
Mintan	Tuz	Zincir			Atlı		
	Leblebi	Makas			ÖküzArabası		
	Boza	Tahta			Çeşme		
	Su	Burgu			Fayton		
		Çiçeklik			Kayık		
					Talika		

3

« YEDI ÇOBANLAR » ÇİFTLİĞİ

Giyim Kuşam (Aksesuar)	Yiyerek İçeceğ	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasıta (Araç Gereç)	Hayan İsimleri	Bitki İsimleri
Anahtar Kırbaç	Yedi çobanlar Çiftliği Çardak Dam Ağıl Ahır Kümes Koşk Mutfak	Keçi Tavuk Kuş Kurt Beygir Kaz Koyun	Meşe Yasemin				

AYŞE HANIM'IN DUBARASI

4

Giym Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceklər	Eşya	Mekan	Yer İsimleri (Araç-Gereç)	Vasita	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Çamaşır	Kahve	Faraş	Köşk	Harem ve selamlık	Musluk	Fino köpeği	Misir
Makatlı	Misir	Fincan					Kabak
Yaşmak	Kabak	Mangal					
Damasko		Erkan şiltesi					
		Erkan minderi					
		Kerevet					
		Tahta					
		Sandık					

5

KORKULU BİR AKŞAM YEMEĞİ

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceğ	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Kuşak Üçkür Esvap Nalın Esvap	Kahve Yoğurt Pilav Kaymak (patlıcan kızartması)	Kravat Yer minderi Tahta Mum Şamdan Cevze Sini Çingarak İp Kandil Nalın Tencere Ocak Döşek Demir Yatak Çerçeve Levha Muska Fiske şamdanı	Koşk Taşlık Sahanlık	Pencere Kapı Yüklük Ocak	Kedi Tavuk Kaz		

6 PERİLER

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceklər	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Gömlek mavili əsvap Entari Şalvar	Davul Yorgan Yaştık Anahtar	Koşk Ev içi	Dolap Yüklük	At Kaz Ördek Horoz			

GERİ DÖNMEK OLANAKSIZ

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer İsimleri (Araç-Gereç)	Vasita	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Erkan minderi		Muska	Köşk Bahçe Avlu			Kaz Ördek Horoz At	Tütsü
Entari		Davul					
Mavili esvap		Kandil					
Şalvar		Mum					
Gömlek		Muska					

BİLMECE İÇİNDE BİLMECE

Giyim Kuşam	Yiyecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer İsimleri (Araç-Gereç)	Vasita	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Kürk	Peynir Humma	Testi	Köşk			Çağanoz Kirpi	Üzerlik
		Sürahi					
		Mum					
		Şamdan					
		Şiş					
		Şişe					

9

AHU BABA, YAHUT GULYABANI

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceklər	Eşya	Mekan	Yer İsimleri (Araç-Gereç)	Vasita	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Hırka Entari	Zülfikar Şamdan Perde Testi Mendil	Köşk Kiriş Duvar Tavan Sefa				Koyun Inek Manda	

10

HANİMEFENDİ'Yİ ZİYARET

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceklər	Eşya	Mekan	Yer İsimleri (Araç-Gereç)	Vasita	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Terlik Entari Çarşaf	Sırke Kebab Testi Kebabı	Çıçıklık Testi Şamdan Anahtar Mendil Mum	Sofa		Cam kapı Merdiven	Boğa Deve Fil Aslan	

SAMSAM

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceklər	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Yüzük	Şerbet	Muska	Koşk		Çivi	Marya	Tütsü
Yüzük	Pilav	Kese			Pencere	Koyun	
Yüzük	Börek	Zurna			Yüklük	Öküz	

AŞIK BİR PERİ

Giym Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyerek İçeceğ	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Şerbet	Tambura Saz Yorgan Trampet Yorgan Kilit Döşek Kandil	Taşlık			YÜKLÜK		Tütü

PERİYLE SÖYLEŞME

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceklər	Eşya	Mekan	Yer İsimleri (Araç-Gereç)	Vasita	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Mintan		Perde Levha Muska Muska	Koşk		Yüklük Kapı Baca Çivi	Köpek	

MUHSİN'E YE OLAN AYNNEN HASAN'A DA OLMUŞ

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Mintan	Sebze	Muska	Köşk	Sıra			
Potur	Biber	Levha	Selamlık	Harç			
Beyaz entari		Tabanca		Merdiven			
Aba		Resim		Malta			
Etek		Tambur		Yüklük			
Entari		Saz		Baca			
		Küfe		Tencere			
		Döşek		Döşek			

TUHAF BİR SINAV

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasıta	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Beyaz entari Post Nalın	Serbet Çorba Pilav Kebap Külbasti	Buhardan Çiftenara Çığırtmaya Mızika Sandalye	Mutfak	Yenikapı:ist' 'un bir semti. Çukurbostan: İstanbul'un bir semti. Düzce: Karadeniz Bölgesi nin batı bölümündeki ilçelerimizden olan Düzce Bolu ile komşudur.	Sacayağı Okka Lira	Keçi Ayı Eşek Fare Köstebek Böcek Kurbağa Kertenkele Koyun	Samatya: İst.'un bir semti. Kasımpaşa: İst.'un bir semti. Tahtakale: İst.'un bir semti. Karadeniz: Avrupa ile Asya arasında bir iç deniz olan Karadeniz, Bulgaristan, Ro- manya, Ukrayna, Rusya, Gürcistan ile Türkiye arasındaki da doğudan batıya doğru uzanır. Boğaziçi: Karadenizi Marmara denizine bağlayan İstanbul Boğazıının her iki kıyısında sıralanan semtler dizisine Boğaziçi adı verilir.

KANLI BİR DÖVÜŞME

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasıta	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Örtü	Süt	Hatat Levhə Muska Tabanca	Köşk	<p>İstanbul : Marmara Bölgesinin de yer alan ve İst.Boğazının iki tarafından hem Avrupa, hem de asya toprakları üzerinde yayılan, marmara denizine ve karadenize kıyısı olan bir ilimizdir.</p> <p>Hindistan: Hindistan'ın batı Sinda Ummaan Denizi, Kuzeyinde Çin, Nepal ve Bhutan, Doğu sonda Bengal Körfezi, Bangladeş ve Myanmar, güneyinde ise kendi adıyla anılan Hint Okyanusu bulunur. *. Güney Asya'da bir devlet.</p>	Balmumu Dolap Yüklük Dolap Dolap Dalap Yüklük	Inek Buzağı Boğa Kurt	Ağaç

17

HANİMEFENDİNİN NEFESİ

Giym Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyerek İçeceğ	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Şerbet	Kırba Sepet Küp Döşek	Köşk				Kaz Ördek Hindi Baykuş Koyun	Kekik Üzerlik Ağaç Ardıç Kavak Tütsü

HEPİMİZİN HAKKINDA İDAM HÜKMÜ

Giyim Kuşam	Yiyecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer isimleri	Vasıta	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Havuç Fındık	Dondurma Kutusu Cimbiz Kerevet İp Fiske şamdanı	Köşk	Mahmudiye: İstanbul'un bir semti, Kızkulesi: Kızkulesi M.O.410 yılında Atinalı komutan Alkibiades, Karade- niz'den gelecek gemileri durdurmak için, Salacak Kıyısı yakınındaki ka- yalık üzerinde taş bir kule yaptırmış Tır. Bizans imp.alexios komnenos Kuleyi sonrasında kaleye dönüştürdü. İstanbul'un fethinden sonra ahşap bir kule haline getirilen yapı, bir yan gın sonucu ortadan kalkınca, III. Ah- met tarafından taş bir kule halinde yeniden yaptırıldı. Ve 1875 yılında Fenerler İdaresi'nin yönetimine ve- rildi. Kızkulesi tarih boyunca çeşit- li efsanelere konu olmuştur. Hindistan: Hindistan'ın batısında Umma Denizi, Kuzeyinde Çin, Nepal ve Bhutan, doğusunda Ben- gal Körfezi, Bangladeş ve Myanmar Güneyinde ise kendi adıyla anılan Hint Okyanusu bulunur. * Güney Asya'da bir devlet.	Baykuş Torik Torik Torik Kaplumbağa			

GÜLYABANI

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçeceğ	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Sarık		Tabanca	Köşk			Dev	Kavak
Cüppe	Zülfikar	Mum tepsisi				Koyun	Kekik
Kavuk	Boru	Düdük					Baharat
	Trampet	Tüfek					
	Kazan	Tesbih					
	Mızıka	Mızıka					
	Değnek	Değnek					
	Ayna	Ayna					
	Bardak	Bardak					
	Mum	Mum					
	Çiçeklik	Çiçeklik					
	Çaparı	Çaparı					
	Pala	Pala					

GÜLYABANINI YENİLMESİ VE MASKESİNİN DÜŞÜRÜLÜŞÜ

Giyim Kuşam (Aksesuarlar)	Yiyecek İçecek	Eşya	Mekan	Yer İsimleri	Vasita (Araç-Gereç)	Hayvan İsimleri	Bitki İsimleri
Kürk	Boza	Karma	Bahçe		Kurşun	Kuzu	Kavak
Don	Helva	Direk	Aylu		Fener	Kaz	
Çakşır	Dolma	Marpuç			Cam	Ördek	
Cüppe		Kerevet			Yüklük	Hindi	
Kavuk		Kepenk				Köpek	
		Koyun postu					
		Küfe					
		Pamuk					
		Düğme					
		Meşale					
		Tüfek					

X.BOS İNANÇLAR VE POZİTİF DÜŞÜNCE YOLUNDA

Uzun yıllar önce, henüz ülkemizde hemen hiçbir teknolojik ürün yokken, biliyoruz ki Avrupa'da ve Amerika'da ülkemize göre hayatın her alanını kolaylaştıracak pek çok teknolojik ürün vardı. Mikrofon, dinleme cihazı, hoparlörler de bunlardan başlıcalarıydı. Bu ve böylesi alet ve donanımlar halkın tarafından hiç ama hiç bilinmemiş o yıllarda.

Halkın bu geri kalmışlığını ve sömürülmeye müsait dini zaflarına bir de cin ve peri meselelerini eklemeyi akıl eden Hacı Gaffar, planını uygulamaya geçirdikten kısa süre sonra adıinci Hacı Gaffar hoca olmuş.

Peki neydi Hacı Gaffar'ı Cinci Hacı Gaffar Hoca yapan bu plan.

Bu şahıs, Almanya'dan birisi aracılığıyla birkaç mikrofon, dinleme cihazı ve hoparlörler getirmiştir. Bu donanımları vakit kaybetmeden kurmuş. Kendisi hoş bir odada müşterilerini beklermiş. Dışarıda gelenlerin kayıt işlerini yapan eşi Hacı Fatma kayıt esnasında deftere yazma bahanesiyle adlarını, soyadlarını, baba adını, ana adını, niçin geldiğini sorarmış. Müşteri söyleyip Hacı Fatma da güya deftere yazarken tüm bunları içeren Hacı Gaffar'da bir bir not almış. Sonra Hacı Gaffar'ın karşısına gelen cahil vatandaş daha ağını açmadan adını, soyadını, ana ve baba adını ve sorununu duyunca apışıp kalılmıştır. Gözbebekleri büyüp daha da bir tabdil-i duruşa geçiyormuş o hoş oda da, Cinci Hacı Gaffar Hoca'nın karşısında. Hoca efendi bu şahıslara genellikle okunmuş leblebi verirmiştir. Bir de üstünde bir sürü saçma sapan muskalar.

Gelen şahıslar için artık sorunlarını çözümü çok da önemli olmazmış. Çünkü onların sorunlarından çok daha önemlisi Cinci Hacı Gaffar Hoca'nın nasıl bir keramet gösterdiği veya göstereceğidir. Kimse bu işin içinde bir kampas olduğunu düşünemezmiş bile. Ve kayıtsız şartsız inanmışlık ve beraberinde gelen yüksek itibar, para tam 18 yıl sürmüştür. Taa ki Cinci Hacı Gaffar bu işe kendiliğinden son verene dek. Ve akabinde ölene dek.

Fakat sonradan yalnız kalan Hacı Fatma'nın bu işi kendiliğinden açıklaması memlekette olay olmuş. Tabi bu olayları halkın anlamasında geçen 18 –20 yılda ülkemize gelen teknolojik malzemelerin de etkisi olmuş. (Yani radyo, televizyon)

Ne gariptir ki hayatta olan çok eski insanlar hala inanmak istemezler tüm bu olan bitenlere, Onlar hâlâ Cinci Hacı Gaffar'ı keramet sahibi olarak kabul ederler.

Sonuç olarak yeni kuşaklar böylesi olaylara geçmişe göre, yaşadıkları dünya gereği çok daha sorgulayıcılar. Fakat bu da görüşümce yeterli değil. Çünkü pozitif düşünceyi hala toplum olarak yaşayamıyoruz. Algılayamıyoruz. Bu yüzden de hala tam gelişmiş bir ülke değiliz.

Ahmet EROĞLU

XI. SONUÇ

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın cinlerin ve perilerin kol gezdiği Gulyabani adlı romanını (1912) elimize alırsak fantastiğin «garip» türüne ait olduğunu görürüz. Gulyabani'nin baş kişi Muhsine Hanım hizmetçi olarak çalışmak üzere Üsküdar'dan kilometrelerce içerde kurulmuş bir çiftliğe getirilir. Çiftlikteki köşkte mal sahibesi hanım ile iki kadın hizmetkar vardır. Köşkün dışında da çiftlikte çalışan adamlar. Periler ve cinler köşkü işgal etmişler. Kadınları hükümleri altına almış ve birtakım yasaklar koymuşlardır. Gece kimse odasından çıkmayacak herkes ayrı odada yatacak; saçlar çözülecek; beyaz gecelik giyilecek vb. Anlatıcı Muhsine Hanımdır ve bundan ötürü çiftlikte olanları onun gözüyle görür ve onunla birlikte yorumlar, değerlendiririz. Okurun başka çaresi yoktur, çünkü Muhsine Hanım'ın başına öyle şeyler gelir, kadıncığız öyle olaylara tanık olur ki, bunların başka türlü açıklaması düşünülemez. Yattığı, kapısı kilitli odada uyandığında eşyanın yerini değişmiş görür. Yatağında uyurken kulağının dibinde ördekler vak vaklar, odasında boş yükün içinden kendisi ile sevişmek isteyen bir peri şarkılar söyleyir. Başka bir gece bahçede Ahu Baba adında, boyu köşkün yüksekliğinde korkunç bir gulyabani görür. Muhsine Hanım. Kadınlar öldürülme korkusu ile perilerin sözünden çıkmaz onları memnun etmek için ellerinden geleni yaparlar.

Muhayyelat'ta anlatıcı çok eski zamanlarda geçmiş, kendisiyle ilgisi olmayan olayları, duygularını işe katmadan anlatmaktadır. Onu için okur da edilgin bir durumda hikayeyi izler, kahramanla özdeşleşmez, şaşkınlık ya da korku duymaz. Zaten kahramanla doğa üstü olaylar karşısındaki duyguları üzerinde fazla durmaz yazar, önemli değildirler ve kahraman sanki olağanmış gibi karşılar bunları. Gulyabani ise okuru meraktan kıvrandırmak, korkuya titretmek amacıyla yazılmıştır. Onun için roman, korkularını, heyecanlarını canlı bir şekilde anlatan ve okuru da kendisiyle birlikten ürperten Muhsine Hanım'ın ağızından anlatılmıştır. Muhsine Hanım cinlerin ve perilerin varlığından şüphe etmez, olaylara başka türlü bir açıklama aramaz. Ancak Muhsine Hanım'a aşık olan ve çiftlikte bir takım dolaplar döndüğünden kuşkulanan bir genç bu işin iç yüzünü ortaya çıkarır ve böylece romanın sonunda tüm garip olaylar şekilde

açıklığa kavuşur; köşkün sahibesi çok zengin hanım efendinin iki yeğeni kadını deli ederek parasına el koymak için köşkün içine geçitler, gizli kapılar yaptırmış, borular döşetmiş sonra kadını buraya kapatmışlardır. Çiftlikte yaşayan kahya ve rençperlerle işbirliği yaparak evde yaşayanları çıldırma derecesine getirmeye çalışmaktadır.

Görüldüğü gibi Gulyabani olağanüstü olaylarla dolu, Muhayyelat türünden bir roman olarak sürerken son dakikada getirilen açıklama ile tür değiştiriyor. Ve «garip» sınıfına giriyor. Doğaüstü gibi görünen olayların ve yaratıkların bir hokkabazlık ve dolayısıyla bir aldatmacadan başka bir şey olmadığını kahramanla birlikte biz de anlıyoruz.

BERNA MORAN

Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış

XII. BİBLİYOGRAFYA

SEÇME KAYNAKÇA

(Kitap Olarak)

- Alangu, Tahir :100 Ünlü Türk Eseri, Milliyet yay., c.2, s.823-847.
- Alemdar, Yalçın :Sosyal ve Siyasal değişimeler Açısından Cumhuriyet devri Türk Romanı I, kendi yayımı, s.126,127,130,131,132, 133, 135,138,140,141, 143,144,145.
- Cevdet Kudret :Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, Varlık yay., 1965, c.1.s.263-297.
-
- :Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, İnkılap Kitabevi yay., 1987, c.1.s.344-351.
- Fethi Naci :40 yılda 40 Roman, Oğlak yay., 1994, s.14-20
-
- :Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme, Gerçek yay., 1981. S.46-51.
- Göçgün Önder :Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu, Kültür Bakanlığı yay., 1993
- Gökman, Muzaffer :Hüseyin Rahmi Gürpınar Devlet Kitapları, 1966. Bibliyografya I, s. 249.
- Hizarcı, Suat : Hüseyin Rahmi Gürpınar, Varlık yay., 1953.
- Kabaklı Ahmet :Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı yay., 1974. S.312-374.
- Kaplan, Mehmet :Edebiyatımızın İçinden, Dergah yay., s.90-96.
-
- :Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I, Dergah yay., 1976, s.392, 442,457,459,474.
- :Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II, Dergah yay., 1987, s.51,52,77,91,99,107,121.
-
- Karaalioğlu, Seyit
- Kemal : Resimli Motifli türk Edebiyatı Tarihi, c.3. Cumhuriyet Edebiyatı, İnkılap Kitabevi yay., 1985, s.95-156.
- Kutlu, Şemsettin : Servet-i Fünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi, Remzi Kitanevi yay., 1981, s.286-315.
- Levend, Agah Sırı : Türk Edebiyatı Tarihi I, Türk Tarih Kurumu yay., 1973, s.54-55.

- Moran, Berna : Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I, İletişim yay., 1995,
s.87-100.
- _____
- : Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış III, İletişim yay., 1994,
s.64-66.
- Mutluay, Rauf : Bende Yaşayanlar, İş Bankası yay., 1977, s.
304,311,318, 376
- _____
- : 100 Soruda Tanzimat ve Servet-i Fünun Edebiyatı (XIX
Yüzyıl Türk Edebiyatı), Gerçek yay., 1988, s.228-229
- Onay, Talat Ahmet : Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, MEB yay., İst.1996.
- Özön, Mustafa : Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri
Hakkında mütalaalar, Hilmi kitabevi yay. 1945
- Sevengil, Refik
- Ahmet : Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hilmi Kitabevi, yay., 1944.
- Tanırkulu, Abdullah : Hüseyin Rahmi Gürpınar, Toker yay., 1974.
- Timur. Taner : Osmanlı – Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik, Afa
yay., 1991, s.46-49
- Yücebaş, Hilmi : Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi, İnkılap ve Aka
Kitabevleri yay., 1964.

XIII. İNDEKS

Sayfa No:

İNDEKS (BÖLÜM 7) ..... SAYFA

Aba	63
Adak	89
Afallamak	110
Ağız yapmak	74
Ağzı mühürlü	76
Ağzı sıkı olmak	68
Ağzından çıkanı	101
Ağzını mühürlemek	93
Ahret suali	69
Akı karışmak	105
Aklını kaybetmek	85
Alabandyla	112
Alafranga	56
Alamet	112
Aluk	93
Ameliyat odası	59
Ameliyat	59
Antika	69
Arabacı	69
Ardıç	111
Armud	65
Asit	113
Aslan yürekli	99
At	85
Atlı	70
Atölye	59
Avlu	66
Ayı	104
Ayna	57
Azarlamacak	71
Azrail	116
Babı fetva	103
Baca	73
Badana	64
Bağcı	72
Baharat	116
Balmumu	108
Bardak	65
Battal	86
Baygin düşmek	85
Baykuş	110
Ben	64
Bendeniz	56, 58, 61
Benim virdin, evradım var	81
Berhane	86
Beygir	74
Bilgin	60, 61
Bilim	60

Bitkin düşmek	84
Bohça	67
Bol etli silkme	80
Boru	105
Boya	64
Boyun bosun devrilsin	89
Boza	65
Böcek	106
Buhurdan	102
Burgu	67
Buzağı	108
Cadı	58,99
Canını sokakta bulmak	86
Cehennem	110
Cellat	115
Cendere	97
Cesaretini toplamak	84
Cezve	80
Cilaşın	68
Cimbız	112
Cin	57
Circuna	85
Cüppə	116
Çağanoz	88
Çalçene	68
Çamaşır	77
Çaparı	116
Çardak	75
Çarşaf gibi	66
Çarşaf	66
Çarşambakarısı	57,59
Çarşı	69
Çelimsiz	73
Çenen tutulsun	74
Çenesi tutulmak	108
Çengi	80
Çerçeve	81
Çerkez	93
Çeşme	70
Çetrefil	118
Çeyrekleyerek	110
Çığırtmaya	103
Çınar	70
Çingirak	79
Çiçeklik	67,91
Çifte nağra	102
Çiftlik	73
Çingene	105

Çivi	93
Çorba	103
Dahdahını	73
Dam	73
Damasko	76
Dap duru	85
Davul	85
Değnek	116
Deli	74
Demir	81
Deprem	114
Derbendine	87
Dereden tepeden	80
Destur	78
Dev	57,59
Dikiş iğnesi	103
Dikiş	68
Dinleyici	102
Dirhem	104
Dizlerin bağı çözülmek	78
Dizlerinin bağı çözülmek	99
Doktor	111
Dolap	85
Dolma	118
Don	117
Döşek	82
Dua	56
Dubarası	76
Duvar	73
Duvarçı	99
Düetto	113
Düğme	117
Dünya ahret kardeşim olsun	101
Dürbün	61
Ekmek	69,79
El hükmü lillah	118
El ulağı	77
El-cinn-ülecinn	81
Elhamdu lillahi	118
Emzik	71
En'am-ı Şerif	89,92
Endaze	115
Entari	85
Erkan minderi	76
Erkan şiltesi	77
Eser	56
Esrar	68,87
Esvap	68,81
Eşek	70
Eşekli	70

Eşirra-yı ecinniyan.....	88
Etek	65
Ev	58,68
Faaş	77
Fare	60
Fayton	69
Fena	72
Fincan	77
Fino köpeği	77
Fiske şamdanı	78
Frenk	117
Gerdan	64
Göbek atmak	103
Göklere çıkarmak	60
Gömlek	85
Gönlünü kaptırmak	101
Gönül	108
Göze almak	107
Gözlük	57
Gudubet	103
Gulyabani	57,58,61
Gusül ettirmedikçe	111
Gusül	111
Güllabilерimin	111
Gümrah	99
Gümüş	65
Gürbüz	98
Haddini bildirmek	108
Hain	89
Halat	107
Halayık	68
Halt etmek	104
Halvett	112
Harç	99
Harem	76
Hasıl olmak	71
Hasıl	71
Havuç	112
Havuz	74
Haykirmak	102,110
Hayvan	71
Hazen kebira	110
Hediye	105
Heyula	115
Hinzir	100
Hırka	63,89
Hikaye	56,59,61
Hisar	107
Hizmetçi	68
Hoca	105

Homurdanmak	116
Hora	93
Horoz	85
Huddam sahibi	61
Hurma	87
Hünsa	87
İdügün	98
İfrit	110
İfrite	98
İhtiyat	112
İkiz	108
İmtihan etmek	88
İmtihan	88
İnek	108
İnkisar etme	86
İnsafa gelmek	72
İnsafına kalmak	71
İp	79
İrikiyim	73
İskemle	103
İspirtizma	58
İyi saatte olsunlar	77
Kabahat	114
Kabak	76
Kabil	60
Kabus	89
Kafes	61
Kağıt	59
Kahpe	101
Kahve	77
Kahya	102
Kakavan	92
Kaltak	101
Kama	107
Kapılanmak	77
Kaplumbağa	106
Kargatulumba	109
Karn	112
Kasavet	107
Kasık	81
Katip	107
Kayık	68
Kayıp	104
Kayıptan	87
Kaymak	80
Kaytan	63
Kaz	75, 85
Kazan	115
Kazevide	104
Kebap	91

Keçi	75
Keder.....	115
Kekik.....	111
Kendi canının derdine düşmek.....	91
Kepenk	117
Kerevet	76
Kerte	93
Kese	93
Keşke	113
Kır	70
Kıratta.....	118
Kırba	111
Kırbaç	73
Kızıl	111
Kimyager	59
Kiriş	89
Kirpi	87
Kirpik	64
Kokona	112
Kolera	110
Koşum	75
Kova	103
Köçek	81
Köstebek	106
Köşk	74
Kulak asmamak.....	116
Kulak tutmak.....	107
Kulunç	93
Kumkuma	74,87
Kundak	63
Kurada beygirin	73
Kurbağa.....	105
Kurşun	117
Kurt	74
Kuruntu	58
Kuruş	72
Kuş uçmaz, kervan geçmez	76
Kuş uçurmamak.....	87
Kuş	74
Kuşak	81
Kutu	112
Kuyu	74
Küfe	99
Kühhancı	113
Kübasti	104
Kümes	74.
Küpe	65
Küpeşte	118
Kürk	87,117
Lahuraki.....	63

Lakırkı etmek.....	68
Lakırkı	60
Lalan.....	117
Lamelifleri.....	111
Lanet	114
Leblebi.....	65
Levha.....	81
Lira	104
Lombar	115
Loş.....	78
Mahsus.....	56
Makas.....	69
Makatlı.....	76
Manevi alem	62
Maraz	71
Marpuç	117
Marya	92
Masal.....	58
Masraf etmek.....	71
Matahları	93
Maval okumak	102
Maval.....	102
Meğer	105
Melun.....	87
Memleket.....	61
Mendil.....	91
Meret	89
Merhamet	71
Merhum	105
Mest.....	63
Meşe.....	75
Mevlevi sikkeleri	65
Mısır	77
Mızıka.....	103
Mikroskop	60
Minare	115
Mintan.....	67,98
Mum	80
Musibet.....	89
Muska.....	81
Musluk	76
Müezzin.....	103
Mühr-i Süleyman	92
Mürekkep yalamak	57
Müsvedde.....	59
Nafile yere	81
Nalın.....	79
Namahrem.....	98
Nat Pinkerton.....	58
Netameli	73

Nispet vermek.....	86
Ocak.....	79
Oda.....	58
Okka.....	104
Omuz silkmek.....	90
Operator.....	59
Oya.....	63
Ödü kopmak.....	88
Öğüt.....	81
Öküz arabası.....	70
Ömür.....	103
Öpücüük.....	115
Ördek.....	85
Örtü	107
Palası	105
Pamuk	65
Para etmemek	107
Para.....	71
Parada pulda olmamak.....	67
Parola.....	112
Patlıcan kızartması.....	80
Paylamak.....	90
Pehlivan.....	73
Pencere	73
Pençe	68
Peri.....	57,84
Peşkeş çekmek	102
Peykesine.....	67
Peynir	69
Pilav.....	79,103
Pisteki.....	87
Post	104
Pot kırmak	76
Potur.....	99
Puntları	98
Ram ol	95
Rastık	63
Rençber	92
Resim	100
Ressam	100
Rica	108
Roman.....	58
Romatizma	93
Ruzname-i havadiS	113
Rüya.....	62
Sabır.....	108
Safa	91
Safra bastırmak	70
Sağlam	88
Sahanlık	79

Salyangoz.....	105
Sandalye	103
Sarık.....	115
Sayfa	61
Saz	99
Sebze	99
Seccade	104
Selamlık.....	76
Semiz	93
Sendelemek.....	64
Sepet	110
Seyirci.....	102
Sıfırı tüketmek	105
Sınav	105
Sırnaşık	100
Sıva	99
Sikke.....	65
Silahlı.....	73
Sini	80
Sirke	91
Sofa.....	91
Sözünün çikanı.....	101
Sürahi	88
Sürma.....	64
Süt.....	108
Sütun.....	115
Şafak atmak.....	110
Şah.....	79
Şahsan em	95
Şalvar	85
Şamdan	80
Şeker	79
Şerbet.....	63,79
Şeytan	82
Şikayet.....	56
Şilte	84
Tabanca	101
Tabiat	61
Tahta	67
Talika.....	69
Tambura	96
Tandır mangalı	61
Tandır	57
Tas	70
Tasalanmak.....	86
Tası tarağı toplamak	67
Tasvir.....	56,61
Taşlık.....	94
Tavşan.....	60
Tekke.....	88

Tekmil	111
Telaş göstermek	71
Telaş	71
Telaşa düşmek	72
Teleskop	60
Tencere	79,99
Terazi	104
Terendez	68
Terlik	91
Testi	88
Tımarhane	94
Torik	113
Tur-u kuşiyye	87
Tuvalet	79
Tuz	67
Tüfek	115
Türbe	70
Tütsü	86
Tütsülemeli	111
Tüyüleri diken diken olmak	89
Uçkur	81
Üğursuz	98
Umut kesmek	116
Utancından yere geçmek	103
Ürkek	86
Üssü mizan	104
Üzerlik	87,111
Üzüntü	72
Velinimet	91
Viran	64
Yabani	60
Yağlı kapı	68
Yaratık	60,80
Yardağım	117
Yas	110
Yasemin	75
Yastık	84
Yaşmak	76
Yatak	81
Yemeni	63
Yerin dibine geçmek	100
Yezit	102
Yoğurt	80
Yorgan	84
Yumurta	104
Yüklük	82
Yüreği dayanmamak	108
Yüreği parça parça olmak	90
Yüregine su serpilmek	72
Yürek	66

Yüz göz olmak	107
Zapatiye	117
Zebella	85
Zerre	60
Zihin	58
Zikir	102
Zincir	70
Zincirle bağlamak	72
Ziyafet	72
Zurna	93
Zülfikar	89

